

Rapport

Ruimte voor sport in de gemeente Tilburg

Aanbod-behoefteanalyses van
sportaccommodaties

Ruimte voor sport in de gemeente Tilburg

Aanbod-behoefteanalyses van sportaccommodaties

In opdracht van de gemeente Tilburg

Mulier Instituut

Björn Schadenberg

Eef Hollander

Robin Rauws

Rutger de Kwaasteniet

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het Mulier Instituut.

© Mulier Instituut

Utrecht, 1 februari 2024

www.mulierinstituut.nl

info@mulierinstituut.nl

Disclaimer

U mag delen uit deze publicatie overnemen op voorwaarde van bronvermelding: auteur(s), de titel van de publicatie en het jaar van uitgave.

Er gelden gebruiksvoorwaarden voor de foto's in deze publicatie. Neem foto's daarom niet over zonder toestemming van het Mulier Instituut.

Over ons

Het Mulier Instituut doet sportonderzoek voor beleid en samenleving. Voor overheden, maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen, sportorganisaties en bedrijven onderzoeken we allerlei thema's op het gebied van sport en sportief bewegen: van de sportdeelname van (groepen) Nederlanders tot de motorische vaardigheden van kinderen, en van diversiteit en inclusie in de sport tot de economische impact van sportevenementen.

Het Mulier Instituut is een onafhankelijke stichting zonder winstoogmerk.

Ons doel is bijdragen aan goed onderbouwd beleid, gericht op de bevordering van sport, sportief bewegen en versterking van de sportsector. Dit doen we op verschillende manieren:

We verzamelen data en monitoren de Nederlandse sportsector en beleidsprogramma's.

We ontwikkelen kennis en onderzoeksmethoden via verkennende en verdiepende studies.

We duiden onderzoeksuitkomsten en vertalen deze naar de beleidspraktijk.

We onderbouwen beleidsbeslissingen met expertise en advies.

We bieden gevraagd en ongevraagd duiding en reflectie in de rol van 'kritische vriend' van de sportsector.

We zetten ons in voor de bevordering van de sportwetenschap.

Afkortingen & Begrippen

Afkortingen

CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
DSA	Database SportAanbod
LSM-A	Leefstijlmonitor- Aanvullend
NSO	Nationaal Sportonderzoek
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
SCP	Sociaal en Cultureel Planbureau
VTO	Vrijtijdsomnibus

Begrippen

Zaalsporten
Sporten die in principe in een sporthal, sportzaal of gymzaal worden beoefend.

Sporthal
Overdekte sportruimte van minimaal 40 bij 20 meter, in principe geschikt voor alle zaalsporten.

Sportzaal
Overdekte sportruimte van circa 28 bij 22 meter, geschikt voor meerdere zaalsporten.

Gymzaal
Overdekte sportruimte van circa 21 bij 12 meter, in beginsel gesticht voor het bewegingsonderwijs, geschikt voor beperkt aantal zaalsporten.

Openbare zwembaden
Zwembaden waarin iedereen tegen betaling kan zwemmen, al dan niet in combinatie met andere activiteiten.

Semi-openbare zwembaden
Sportaccommodaties die gedeeltelijk toegankelijk zijn voor de eigen leden, patiënten, gasten etc., en gedeeltelijk ook toegankelijk voor personen die niet lid, patiënt of gast zijn.

Inhoudsopgave

Ruimte voor sport in de gemeente Tilburg

1	Ruimte voor sport in de gemeente Tilburg	8
2	Buitensportaccommodaties	13
3	Binnensportaccommodaties	36
4	Zwembaden	45
5	IJsbanen	63
6	Openbare ruimte	72
7	Ondernemende sportaanbieders	89
8	Bredere sociaalmaatschappelijke ontwikkelingen	97
	Bronnen	107
	<u>Bijlagen</u>	111

Ruimte voor sport in de gemeente Tilburg

De sportinfrastructuur in de gemeente Tilburg wordt intensief gebruikt. Zo bieden de (gemeentelijke) hockeyvelden, voetbalvelden, tennisbanen en sporthallen voor relatief veel (verenigings)leden ruimte voor sportbeoefening.

De verwachte bevolkingsgroei leidt tot een toename van het aantal sporters dat gebruik wil maken van de sportinfrastructuur. Niet in elk deel van de gemeente kunnen de bestaande accommodaties de extra sportende inwoners faciliteren. En ook in de huidige situatie zijn er knelpunten in de verhouding tussen aanbod en behoefte. We verwachten bij een stabiele sportdeelname dat:

- in Tilburg-West een (te) hoge druk op de sporthallen en voetbalvelden ontstaat;
- in Tilburg-Noordoost een (te) hoge druk op de sporthallen en voetbalvelden ontstaat;
- in Tilburg-Zuid het tekort bij hockey oploopt van een half veld naar een heel veld en het tekort bij tennis oploopt van minimaal één tennisbaan tot minimaal twee tennisbanen;
- in Berkel-Enschot een tekort van een half hockeyveld ontstaat en het tekort van een half voetbalveld standhoudt;
- in Udenhout het tekort aan minimaal één tennisbaan standhoudt; en
- in Biezenmortel het tekort bij voetbal oploopt van één veld naar drie velden.

Buitensport

Op de meeste sportparken is het aanbod in lijn met de behoefte. Hoewel in de meeste delen van de gemeente voldoende ruimte op de huidige velden/banen is voor extra sporters, zien we voor een aantal sporten in stadsdelen wel capaciteitstekorten ontstaan. In Tilburg-Zuid ontstaat extra behoefte aan hockey- en tenniscapaciteit, in Berkel-Enschot aan hockey- en voetbalcapaciteit en in Biezenmortel aan voetbalcapaciteit.

Binnensport

Twee sporthallen zijn in 2023 in gebruik genomen. Daarnaast wordt uiterlijk in 2028 een nieuwe turnhal opgeleverd. De verwachting is dat de huidige druk op de sporthallen met deze (recente en toekomstige) uitbreiding van het aanbod verlicht wordt, maar dat dit nog niet voldoende is (voor de lange termijn). Er moet rekening mee gehouden worden dat in de toekomst behoefte kan ontstaan aan twee extra sporthallen in de gemeente.

Zwembaden

We constateren dat het openbare overdekte zwembad op dit moment onvoldoende capaciteit biedt voor leren zwemmen, zwemsporten, banenzwemmen,

doelgroepzwemmen en recreatief zwemmen. Maar de programmering van de zwembaden sluit onvoldoende aan op de behoefte vanuit de verschillende activiteiten.

Roosters kunnen in samenspraak met belanghebbende partijen in de (semi-) openbare zwembaden verder worden geoptimaliseerd, zodat de capaciteit voldoende is en alle sporters een plek kunnen krijgen in het zwemwater. Mocht verdere optimalisatie niet mogelijk blijken, kan een extra zwembad de capaciteitsknelpunten oplossen. Maar voor uitbreiding van het leren zwemmen zijn ook meer gekwalificeerde instructeurs nodig waar al een tekort aan is in de gemeente.

Het aanbod aan onoverdekt zwemwater is geconcentreerd in het oosten van de gemeente. In de westelijke stadsdelen kan worden gekeken naar uitbreiding van de mogelijkheden voor zwemmen in de openlucht. De gemeente is gestart met een onderzoek naar mogelijke locaties voor openzwemwater.

IJssportaccommodaties

De ijsvloeren van 30x60 meter in de gemeente bieden onvoldoende capaciteit voor de verenigingssport. De gemeente Tilburg heeft het besluit genomen om Ireen Wüst IJsbaan te verduurzamen, waardoor deze langer opengesteld kan worden, en om een extra ijsvloer op het binnenterrein toe te voegen.

Openbare ruimte

Veel van de sportbeoefening van de inwoners vindt plaats in de openbare ruimte. De openbare ruimte als locatie om te sporten, spelen en bewegen komt de komende jaren onder druk te staan door de vele ontwikkelingen die om ruimte vragen, met name woningbouw. Elk stadsdeel kent andere omstandigheden en ontwikkelingen. We hebben op stadsdeelniveau aandachtspunten geformuleerd.

Ondernemende sportaanbieders

Bij het zoeken en vinden van ruimte voor sport en bewegen werken ondernemende sportaanbieders nog weinig samen met andere organisaties. Het POS-kantoor dat het Platform Ondernemende Sportaanbieders in Tilburg aan het ontwikkelen is, het Sportakkoord 2.0 en de pilot sportparkmanagement kunnen een rol van betekenis spelen in het tot stand brengen van samenwerkingen.

We beargumenteren in hoofdstuk 7 dat het efficiënter benutten van bestaande publieke sportaccommodaties daarbij een belangrijke doelstelling is.

Bredere sociaalmaatschappelijke ontwikkelingen

Maatschappelijke ontwikkelingen hebben invloed op de vraag naar ruimte voor sport en bewegen in Tilburg. Kansen voor een toename van de behoefte aan sportvoorzieningen zijn onder meer de toename van het aandeel theoretisch geschoolde inwoners en de toename van het belang van een gezonde leefstijl. De voornaamste bedreigingen zijn dubbele vergrijzing, ontgroening en toenemend internetgebruik onder jongeren.

Ruimte voor sport in de gemeente Tilburg

De gemeente Tilburg heeft een forse woningbouwopgave. In haar ontwikkelingsstrategie heeft zij de ambitie opgenomen 25.000 extra woningen te realiseren tot 2040. De ruimte hiervoor wordt met name gezocht binnen de bestaande stad en dorpen (Gemeente Tilburg, 2021a).

De gemeente heeft behoefte aan inzichten in de gevolgen van de woningbouw voor de behoefte aan sportaccommodaties. Zo kan zij onderbouwd ruimte reserveren voor de sportbeoefening van haar (nieuwe) inwoners. Deze inzichten bieden we in deze rapportage.

1.1 Buiten- en binnensportaccommodaties

Sportvelden, gymzalen en sporthallen zijn onderdeel van de basisinfrastructuur in Nederland (Van der Poel & Hoekman, 2023). Deze accommodaties worden veelal beschikbaar gesteld door gemeenten. Er is geen wettelijk kader dat dit gemeenten verplicht (Hoekman, 2018). In beginsel doen ze dit vanuit de gedachte van marktfalen en het sociaal-maatschappelijke belang van sport.

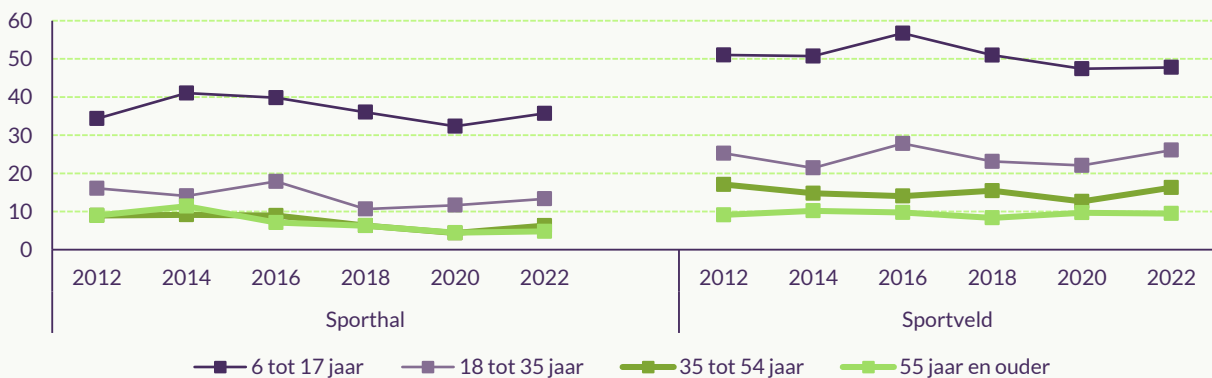
In de sporthallen en op de sportvelden sport voornamelijk de Nederlandse jeugd (figuur 1.1). We zien dat landelijk het gebruik van sporthallen en sportvelden na een periode van daling is gestabiliseerd.

In hoofdstuk 2 staat het aanbod en behoefte aan buitensportaccommodaties centraal, in hoofdstuk 3 is dit het geval voor de binnensportaccommodaties.

Figuur 1.1

Ontwikkeling aantal inwoners dat sport in een sporthal of op een sportveld

(in procenten van de bevolking)

Bron: SCP/CBS Vrijtijdsomnibus (VTO), 2012-2022. Bewerking: Mulier Instituut.

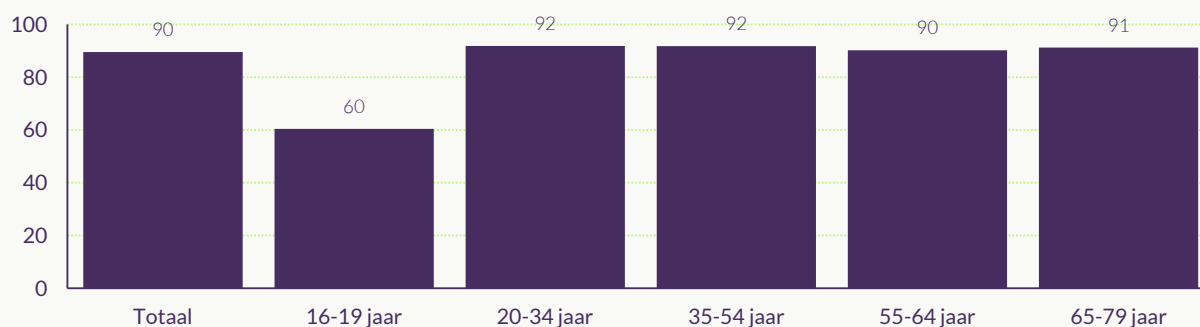
1.2 Zwembaden

Negen op de tien Nederlanders vinden het zwembad een basisvoorziening in de gemeente (**figuur 1.2**). Nederlanders zien de functie als basisvoorziening vooral in het kader van de zwemveiligheid. Ze vinden het belangrijk dat kinderen de mogelijkheid hebben om te leren zwemmen in een zwembad in de buurt (Floor, 2020). Naast het leren zwemmen onderscheiden we de activiteiten zwemsport, banenzwemmen, doelgroepenzwemmen en pretzwemmen die in zwembaden kunnen plaatsvinden.

In [hoofdstuk 4](#) behandelen we het aanbod en de behoefte aan zwembaden.

Figuur 1.2

Mate waarin Nederlanders vinden dat een zwembad een basisvoorziening in de gemeente is
(in procenten van de bevolking)

Bron: Mulier Instituut, Nationaal Sportonderzoek (NSO), najaar 2019.

1.3 IJsbanen

Schaatsen op natuurijs staat op de Nationale Inventaris Immaterieel Cultureel Erfgoed. Buiten de winter, of als tijdens de winter als de vorst uitblijft, kan men schaatsen in een van de 21 permanente kunstijsaccommodaties die Nederland kent. Het belang dat aan de ijsbanen in Nederland wordt gehangen blijkt onder andere uit de specifieke steunmaatregel voor ijsbanen die tijdens de coronamaatregelen in het leven werd geroepen.

De kunstijsaccommodaties in de gemeente Tilburg beschrijven we in [hoofdstuk 5](#).

1.4 Openbare ruimte

De Nederlandse sporter maakt het meest gebruik van de openbare weg en de natuur voor de sportbeoefening (**figuur 1.3**). De groeiende wens van meer flexibiliteit en keuzevrijheid uit zich in sporten zonder abonnement of lidmaatschap, waarbij geen of minder gebruik wordt gemaakt van formele sportaccommodaties (Van den Dool, 2019; Van der Poel et al., 2018).

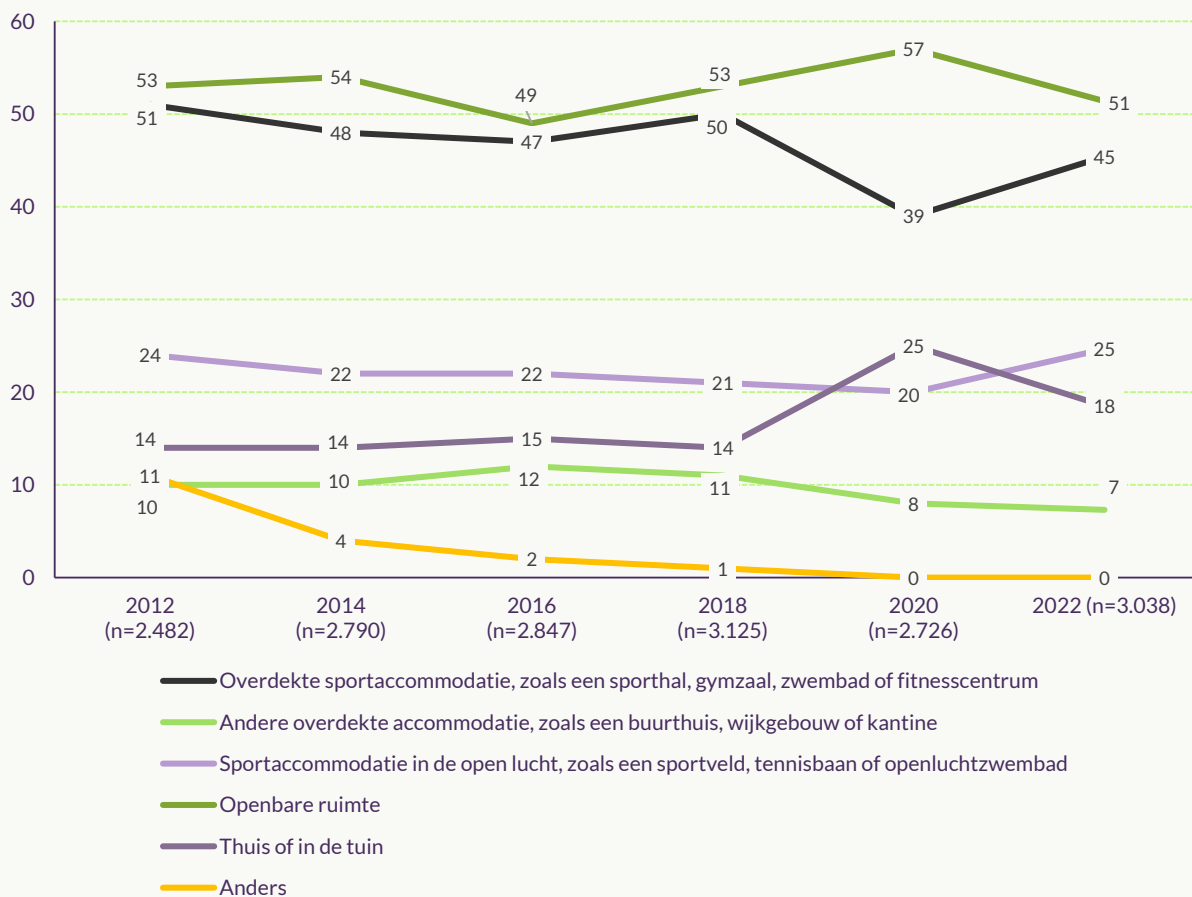
We zien dat ook in het (sport)beleid de aandacht voor sporten in de openbare ruimte en de beweegvriendelijke omgeving toeneemt (Hoekman & Reitsma, 2018).

De openbare ruimte staat in [hoofdstuk 6](#) centraal.

Figuur 1.3

Locatie van sportbeoefening van de Nederlandse bevolking

(in procenten van de bevolking van 12 jaar en ouder)

Bron: SCP/CBS Vrijetijdsomnibus (VTO), 2012-2022.

1.5 Ondernemende sportaanbieders

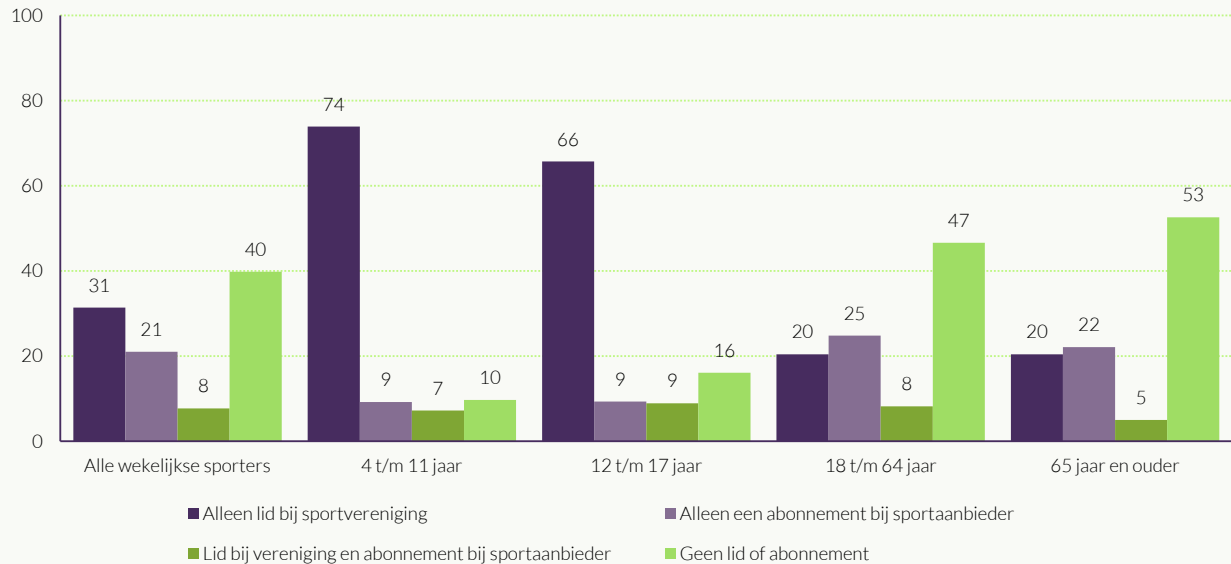
Gemeenten richten zich traditioneel bij de ondersteuning en versterking van sportaanbieders tot de sportverenigingen. Slechts een hele kleine minderheid heeft ook de ondernemende sportaanbieders op het netvlies (Hoogendam et. al, 2021), terwijl zij toch voor een belangrijk deel voorzien in de sportbeoefening (figuur 1.4).

Vanuit het perspectief van het bevorderen van de gezondheid (en gezonde leefstijl) kunnen met name sportscholen en fitnesscentra voor gemeenten interessante partners zijn. Uit onderzoek onder ondernemende sportaanbieders blijkt dat daar van hun kant ook interesse voor is (Reitsma & Lucassen, 2020).

We behandelen de ondernemende sportaanbieders in [hoofdstuk 7](#).

Figuur 1.4
Sportverband van de Nederlandse wekelijkse sporter in 2021

(in procenten)

Bron: LSM-A Bewegen en Ongevallen/Leefstijlmonitor, RIVM, VeiligheidNL in samenwerking met CBS, 2021.

1.6 Brede sociale maatschappelijke ontwikkelingen

De aanbod-behoefteanalyses die in hoofdstukken 2 tot en met 7 centraal staan vinden plaats in een bredere context. We zetten in [hoofdstuk 8](#) verschillende sociale maatschappelijke ontwikkelingen op een rij waartegen we de resultaten uit de voorgaande hoofdstukken kunnen afzetten.

1.7 Verantwoording

We hebben ervoor gekozen de resultaten in de inhoudelijke hoofdstukken kort en bondig te rapporteren. Een verantwoording van de onderzoeksmethoden en dataverzameling hebben we in bijlage 1 opgenomen.

Buitensportaccommodaties

In dit hoofdstuk behandelen we het aanbod en de behoefte aan buitensportaccommodaties. We beperken ons hierbij tot het benodigde aantal velden en banen voor hockey, tennis, voetbal, atletiek, handbal, honk- en softbal, korfbal en rugby.

2.1 Conclusies en beschouwing

De hockey- en voetbalvelden en tennisbanen in de gemeente Tilburg worden intensief bespeeld. Deze velden en banen bieden ruimte voor relatief veel leden van verenigingen.

Op veel sportparken is de verhouding tussen het aanbod en de behoefte op basis van het huidige aantal leden en teams in orde. Maar we zien ook verenigingen die geen mogelijkheden hebben om te groeien (en een wachtlijst hanteren). We constateren een normatief tekort in 2023 aan:

- een half hockeyveld in Tilburg-Zuid;
- minimaal één tennisbaan in Tilburg- Zuid en Udenhout;
- één voetbalveld in Biezenmortel; en
- een half voetbalveld in Berkel-Enschot.

De bestaande velden en banen kunnen in theorie een groot deel van de toenemende behoefte als gevolg van de bevolkingsontwikkeling faciliteren. Dan moet de bestaande overcapaciteit op de sportparken goed worden benut. Wel leidt de bevolkingsontwikkeling bij een stabiele sportdeelname tot:

- een oplopend tekort aan hockeyvelden in Tilburg-Zuid van een half veld in 2023 tot een heel veld (of twee halve velden) in de periode na 2030;
- een tekort aan een half hockeyveld in Berkel-Enschot in de periode tot 2030;
- een tekort van minimaal vier tennisbanen in Tilburg-Zuid in 2030, dat vervolgens terugloopt tot een tekort van minimaal twee banen in 2040;
- een erg hoge druk op de voetbalvelden in Tilburg-West en Tilburg-Noordoost na 2030;
- een tekort van drie voetbalvelden in Biezenmortel na 2030.

In Udenhout constateren we voldoende ruimte voor de voetbalvereniging om door te groeien. De overcapaciteit in het dorp en de ontwikkelingen in Udenhout kunnen mogelijk worden benut om knelpunten in Biezenmortel op te lossen.

Voor handbal, honk- en softbal, korfbal en rugby volstaat het bestaande aanbod, zowel voor de huidige als voor de toekomstige behoefte (bij een stabiele sportdeelname).

Op korte termijn (2-4 jaar) bevelen we de gemeente Tilburg aan om het gesprek aan te gaan met de verenigingen gevestigd op sportparken waar we

capaciteitsknelpunten waarnemen of die capaciteitsknelpunten ervaren om hun toekomstperspectief te bieden.

Op de middellange termijn (4-8 jaar) is het aanbevelenswaardig om het gebruik van de sportparken te monitoren en periodiek een verenigingsmonitor uit te voeren. Doel hiervan is om in beeld te brengen hoe de verhouding tussen aanbod en behoefte zich zal ontwikkelen. Hoewel in veel stadsdelen de overcapaciteit benut kan worden door de nieuwe sporters, is het mogelijk dat inwoners zich aanmelden bij verenigingen waar dit niet het geval is en dat zal overleg met de verenigingen nodig zijn om een betere spreiding te realiseren. Ook in Tilburg-West en Tilburg-Noordoost is sprake van overcapaciteit op de voetbalvelden die kan worden benut, maar hier verwachten we een dusdanige toename in het aantal voetballers dat alleen bij een optimale spreiding van de (extra) voetballers de huidige capaciteit voldoende zal zijn.

Voor op de lange termijn (8-16 jaar) bevelen we aan om (financiële) ruimte te reserveren voor extra hockeycapaciteit in Tilburg-Zuid en voetbalcapaciteit in Biezenmortel/Udenhout, Tilburg-West en Tilburg-Noordoost.

2.2 Hockey

De gemeente Tilburg telt zestien volwaardige hockeyvelden (halve velden en minivelden e.d. buiten beschouwing gelaten). Dit komt neer op 1,8 veld per 25.000 inwoners. Het aanbod is daarmee hoger dan wat we in vergelijkbare gemeenten waarnemen ([tabel 2.1](#)).

Ruim 4.500 inwoners van de gemeente waren in 2022 lid van de Koninklijke Nederlandse Hockey Bond (KNHB). De hockeydeelname (2,0%) was daarmee, in lijn met de regio, relatief hoog. De resulterende velddruk in de gemeente is hoger dan de diverse referentiecijfers.¹

Tabel 2.1

Aantal hockeyvelden, ledenpercentage KNHB en gemiddelde velddruk
(in aantallen en procenten)

	Aantal velden per 25.000 inwoners		Ledenpercentage	Gemiddelde velddruk*
Gemeente Tilburg	1,8		2,0%	283
Hart van Brabant	2,2		2,1%	243
Referentiegemeenten	1,2		1,1%	222
Nederland	1,3		1,3%	244

Bron: Mulier Instituut, Database Sportaanbod (DSA), 2023; KNHB via NOC*NSF, 2022.

* De gemiddelde velddruk hebben we berekend door het aantal inwoners met een lidmaatschap bij de KNHB te delen door het aantal velden.

¹ Eén extra hockeyveld in de gemeente Tilburg zorgt voor een verlaging van de velddruk met 17 leden per veld.

De hockeyvelden in de gemeente Tilburg liggen verspreid over vijf sportparken (figuur 2.1). De hockeyverenigingen beschikken op deze sportparken naast de volwaardige velden ook over velden met kleinere afmetingen.

Figuur 2.1

Sportparken met hockeyvelden in de gemeente Tilburg in 2023

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023.

Were Di Tilburg had (nipt) onvoldoende velden tot hun beschikking voor het aantal teams in het seizoen 2022/’23 ([tabel 2.2](#)). De behoefte van de verenigingen is gebaseerd op de richtlijn van de KNHB en gaat uit van standaard verenigingsactiviteiten van de bij de bond ingeschreven teams. Eventueel mede- of nevengebruik hebben we hierin niet meegenomen.

Bij de meeste verenigingen is de veldbehoefte op zaterdag, wanneer de jeugd speelt, het hoogst. Studentenvereniging SHOT heeft alleen maar seniorenteam, die op zondag spelen. Op de hockeyvelden op het sportpark van Tilburg University wordt daarom niet op zaterdag gehockeyd (in competitieverband).

Tabel 2.2**Aanbod-behoefteanalyse velden hockeyverenigingen gemeente Tilburg in het seizoen 2022/'23**

(in aantallen; tussen haakjes de onafgeronde behoefte)

Stadsdeel	Sportpark	Vereniging	Aanbod	Behoefte	
				Zaterdag	Zondag
West	Bredaseweg Oost	HC Tilburg	7+0,25+0,25	7 (6,6)	4 (3,4)
	Tilburg University	SHOT ^A	^B 2	- (-)	2 (1,8)
	<i>Subtotaal Tilburg-West</i>		-	9+0,5	- (6,6)
Zuid	IJscclubweg	Were Di Tilburg	3+0,5	4 (3,7)	3 (2,7)
Dorpen	Gen. Eisenhowerweg (BE)	MHC Berkel-Enschot	3+0,5+0,25	4 (3,7)	2 (1,7)
	Zeshoeven (UH)	MHC Udenhout	1+0,5	1 (1,0)	1 (0,3)
Gemeente Tilburg		-	16+2,25	- (14,9)	- (9,9)

^A SHOT is een studentenvereniging. Leden van de vereniging moeten bij Tilburg University Sports Center staan ingeschreven.

^B Studentenkorfbalvereniging (SKV) Melmac maakt ook gebruik van één van de hockeyvelden op het sportpark van Tilburg University.

Ervaring

We hebben de hockeyverenigingen benaderd met het verzoek een vragenlijst in te vullen. Vier van hen hebben dit gedaan (80%).

Twee verenigingen hanteerden een wachtlijst als gevolg van de beperkte veldcapaciteit in 2023, waaronder Were Di (zie kader in bijlage 5). De andere verenigingen geven aan dat het aantal velden conform de behoefte was.

Drie verenigingen hadden naast de bondsteams nog recreantenteams die gebruik maakten van de velden. Daarnaast werden de velden ook gebruikt door andere partijen. Het neven- en medegebruik leidde echter niet tot (grote) knelpunten volgens de verenigingen.

De verenigingen verwachten in de nabije toekomst geen (sterke) ledengroei mee te maken. Tegenover een eventuele ledengroei als gevolg van de bevolkingsontwikkeling staat de afname in hockeydeelname, zo geven zij aan.

Toekomst

De verwachte bevolkingsontwikkeling leidt, bij een stabiele sportdeelname, tot een toename van het aantal leden van de hockeyverenigingen, en daarmee de behoefte aan hockeyvelden (**tabel 2.3**).

- In Tilburg-West en Udenhout kunnen de huidige hockeyvelden de extra leden in dit scenario accommoderen.
- Het veldtekort in Tilburg-Zuid loopt in de periode na 2030 met een half veld op.
- In Berkel-Enschot ontstaat in de periode tot 2030 een behoefte aan een extra half veld.

Tabel 2.3

Verwachte ontwikkeling hockeyveldbehoefte gemeente Tilburg

(in aantallen, op basis van stabiele hockeydeelname)

Stadsdeel	Aanbod	Behoefte					
		2023		2030		2040	
		Zaterdag	Zondag	Zaterdag	Zondag	Zaterdag	Zondag
West	9 + 0,5	6,6	5,2	6,5	5,3	6,6	5,5
Zuid	3 + 0,5	3,7	2,7	3,7	3,0	4,1	3,2
Berkel-Enschot	3 + 0,75	3,7	1,7	4,2	1,7	4,2	1,7
Udenhout	1 + 0,5	1,0	0,3	1,1	0,3	1,2	0,3
Gemeente Tilburg	16 + 2,25	14,9	9,9	15,6	10,3	16,2	10,7

De hockeydeelname in de gemeente Tilburg is de afgelopen jaren structureel afgenomen (zie bijlage 3). Ook landelijk is de hockeydeelname na een lange periode van toename afgenomen. Als deze trend zich doorzet, voorziet in de toekomst het huidige aantal velden ruimschoots in de behoefte, ondanks de verwachte bevolkingsgroei.

Nieuwbouw Tilburg University

Tilburg University is bezig met het uitwerken van nieuwbouwplannen voor het studentensportcentrum. De beoogde locatie voor de nieuwbouw zijn de huidige hockeyvelden van de universiteit in Tilburg-West. In haar campusvisie is opgenomen dat een andere locatie voor de studentenhockeyvereniging wordt gezocht.

Op sportpark Bredaseweg Oost bij HC Tilburg, ook in Tilburg-West, is op zondag sprake van overcapaciteit waarvan studentensportvereniging SHOT in theorie (tijdelijk) gebruik van zou kunnen maken. Ook in de toekomst is de capaciteit hiervoor volgens de richtlijn toereikend.

Als de Tilburg University elders hockeyvelden aanlegt voor SHOT, kunnen deze velden mogelijk een rol spelen om de bestaande en toekomstige tekorten bij de andere hockeyverenigingen op zaterdag op te lossen.

2.3 Tennis

In de gemeente Tilburg liggen 100 tennisbanen in de buitenlucht (privébanen en banen op vakantieparken e.d. buiten beschouwing gelaten). Dit komt neer op 11,1 banen per 25.000 inwoners. Het aanbod is daarmee (veel) lager dan het landelijke en regionale gemiddelde, maar (iets) hoger dan het gemiddelde van vergelijkbare gemeenten ([tabel 2.4](#)).

Ruim 7.100 inwoners van de gemeente waren in 2022 lid van de Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond (KNLTB). De tennisdeelname (3,2%) was daarmee in lijn met wat we in vergelijkbare gemeenten zien. De resulterende baandruk in de gemeente is iets lager dan het gemiddelde van de vergelijkbare gemeenten.

Tabel 2.4
Aantal tennisbanen, ledenpercentage KNLTB en gemiddelde baandruk
(in aantallen en procenten)

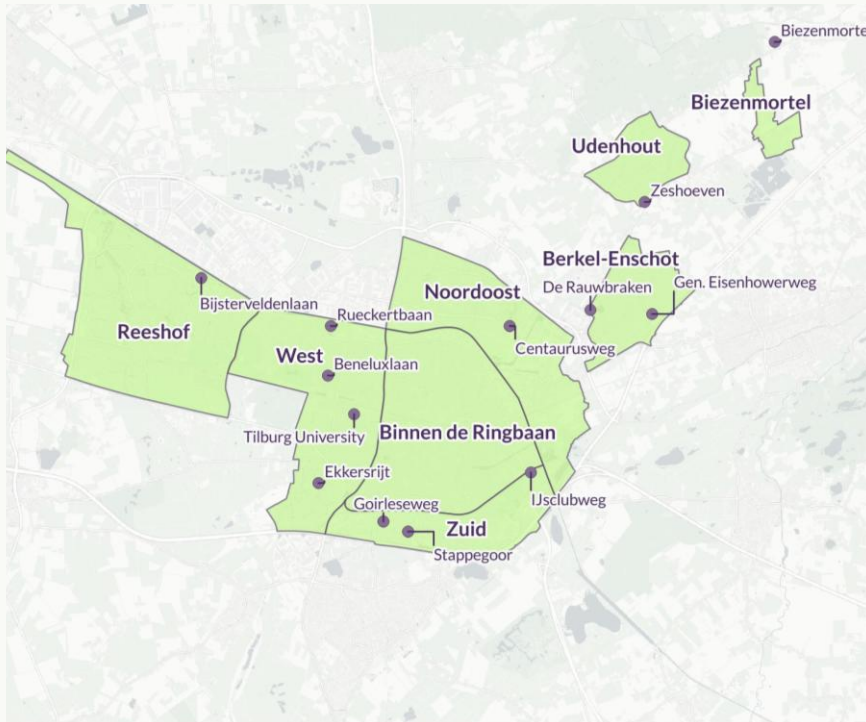
	Banen per 25.000		Gemiddelde
	inwoners	Ledenpercentage	baandruk*
Gemeente Tilburg	11,1	3,2%	72
Hart van Brabant	17,3	4,1%	59
Referentiegemeenten	10,0	3,1%	78
Nederland	16,3	3,6%	55

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023; KNLTB via NOC*NSF, 2022.

* De gemiddelde baandruk hebben we berekend door het aantal inwoners met een lidmaatschap bij de KNLTB te delen door het aantal banen.

De tennisbanen in de gemeente Tilburg liggen verspreid over dertien sportparken ([figuur 2.2](#)). LTV Stobbelee huurt drie van de negen tennisbanen van Club Pellikaan op sportpark Rueckertbaan. De overige banen op het sportpark zijn beschikbaar voor de eigen leden van Club Pellikaan, een ondernemende sportaanbieder.

Figuur 2.2
Sportparken met tennisbanen in de gemeente Tilburg in 2023

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023.

Verenigingen

TC Tilburg en TPV Udenhout beschikten over een lager aantal tennisbanen dan hun minimale behoefte in het seizoen 2022/'23 ([tabel 2.5](#)). De behoefte is gebaseerd op de richtlijn van de KNLTB en gaat uit van standaardverenigingsactiviteiten van de leden ingeschreven bij de bond. Eventueel mede- of nevengebruik van de banen hebben we hierin niet meegenomen.

Tegenover de twee verenigingen met een capaciteitstekort staan zes verenigingen met een hoger aantal banen dan hun maximale behoefte.

Stadsdelen

In Tilburg-West, Tilburg-Noordoost en Biezenmortel zijn ruim voldoende banen aanwezig voor het totale aantal leden van de tennisverenigingen gevestigd in die stadsdelen. Het aantal banen in Berkel-Enschot valt binnen de behoeftebandbreedte in dit stadsdeel. In Tilburg-Zuid en Udenhout is een stadsdeelbreed tekort.

Padel bij tennisverenigingen

Bij drie verenigingen die zijn aangesloten bij de KNLTB kan naast tennis ook padel worden beoefend. Bij deze verenigingen is een deel van de leden niet of minder actief op de tennisbanen. Deze leden staan wel ingeschreven bij de KNLTB en hebben we dus meegenomen in de berekening in tabel 2.5.

Mogelijk wordt het normatieve tekort aan tennisbanen bij TPV Udenhout in de praktijk dus niet zo ervaren, omdat leden (deels) actief zijn op de padelbanen.

Tabel 2.5

Aanbod-behoefteanalyse outdoorbanen tennisverenigingen gemeente Tilburg in het seizoen 2022/'23

(in aantallen; tussen haakjes de onafgeronde behoefte)

Stadsdeel	Sportpark	Vereniging	Aanbod	Behoefte	
				Minimaal	Maximaal
Reeshof	Bijsterveldenlaan	LTC Bijstervelden	8	7 (6,1)	8 (7,9)
West	Beneluxlaan	TC 'Zand	5	4 (3,9)	5 (5,0)
	Ekkersrijt	TC De Blaak	7	5 (4,4)	6 (5,7)
	Rueckertbaan	LTV Stobblek	^A 3	1 (0,7)	1 (0,9)
	Tilburg University	TSTV Lacoste ^B	9	6 (5,2)	7 (6,7)
	<i>Subtotaal Tilburg-West</i>	-	24	- (14,2)	- (18,3)
Zuid	IJscubweg	Were Di Tilburg	6	6 (5,2)	7 (6,7)
	Goirleseweg	TC Tilburg	13	17 (16,7)	22 (21,5)
	Stappegoor	TC Stappegoor	5	3 (2,2)	3 (2,9)
	<i>Subtotaal Tilburg-Zuid</i>	-	24	- (24,1)	- (31,1)
Noordoost	Centaurusweg	RTV Quirijn	^C 11	8 (7,5)	10 (9,7)
Dorpen	Zeshoeven (UH)	TPV Udenhout	^D 8	9 (8,2)	11 (10,5)
	Biezenmortel (BZ)	TV Biezenmortel	2	1 (0,6)	1 (0,8)
	De Rauwbraken (BE)	TPC De Rauwbraken	10	10 (9,2)	12 (11,9)
	Gen. Eisenhowerweg (BE)	TV Berkel-Enschot	^E 7	7 (6,4)	9 (8,2)
Gemeente Tilburg		-	94	- (76,4)	- (98,2)

^A LTV Stobblek huurt drie van de negen outdoor tennisbanen van Club Pellikaan op sportpark Reueckertbaan. Ook liggen op het sportpark vier indoor tennisbanen en drie indoor padelbanen.

^B TSTV Lacoste is een studentenvereniging. Leden van de vereniging moeten bij Tilburg University Sports Center staan ingeschreven.

^C Op het sportpark 't Kraaienbos liggen ook twee outdoor padelbanen.

^D Op het sportpark Zeshoeven liggen ook vier outdoor padelbanen.

^E Op het sportpark Generaal Eisenhowerweg liggen ook vijf outdoor padelbanen.

Ervaring

We hebben de tennisverenigingen benaderd met het verzoek een vragenlijst in te vullen. Zeven van hen hebben dit gedaan (64%).

TC Tilburg was de enige tennisvereniging die een wachtlijst hanteerde in 2023. Zij gaven aan over te weinig tennisbanen te beschikken. Dit is in lijn met het normatieve tekort bij de vereniging dat we constateerden. De overige tennisverenigingen geven aan dat het aantal tennisbanen conform de behoefte was. Wel ervaren de verenigingen een groeiende belangstelling voor (meer) padelbanen.

Toekomst

De verwachte bevolkingsontwikkeling leidt, bij een stabiele sportdeelname, tot een toename van het aantal leden van de meeste tennisverenigingen, en daarmee de behoefte aan tennisbanen ([tabel 2.6](#)).

- In Reeshof neemt de behoefte af, waardoor in de toekomst (in 2030 en 2040) een capaciteitsoverschot ontstaat.
- In Tilburg-West, Tilburg-Noordoost, Biezenmortel en Berkel-Enschot kan het huidige aantal tennisbanen de extra leden accommoderen. De druk op de tennisbanen wordt logischerwijs wel hoger.
- In Tilburg-Zuid loopt het baantekort tot 2030 op, om vervolgens weer af te nemen. Een tekort blijft bestaan tot 2040.
- Het baantekort in Udenhout houdt tot 2030 stand. Daarna ontwikkelt de behoefte zich zo dat het aantal banen conform de minimale behoefte zal zijn.

Tabel 2.6

Verwachte ontwikkeling tennisbaanbehoefte gemeente Tilburg

(in aantallen, op basis van stabiele tennisdeelname)

Stadsdeel	Aanbod	Behoefte					
		2023		2030		2040	
		2023	Min.	Max.	Min.	Max.	Min.
Reeshof	8	6,1	7,9	5,7	7,3	5,3	6,8
West	24	14,2	18,3	15,1	19,4	15,6	20,1
Zuid	24	24,1	31,1	27,3	35,1	26,0	33,5
Noordoost	11	7,5	9,7	7,8	10,0	9,1	11,8
Udenhout	8	8,2	10,5	8,5	10,9	7,8	10,1
Biezenmortel	2	0,6	0,8	0,7	0,9	1,2	1,5
Berkel-Enschot	17	15,6	20,1	16,1	20,7	16,8	21,7
Gemeente Tilburg	94	76,4	98,2	81,2	104,4	82,0	105,4

De laatste jaren is de tennisdeelname in de gemeente Tilburg toegenomen (zie bijlage 3). Deze ontwikkeling kan niet los gezien worden van de maatregelen die van toepassing waren tegen de verspreiding van het coronavirus (COVID-19) in deze

periode. In die periode werd tennis veel beoefend, omdat het een van de weinige sporten was die nog beoefend mochten worden.

Het is niet realistisch dezelfde groei te veronderstellen tot 2040. Wel is de bepaalde behoefte een voorzichtige bepaling van de werkelijke behoefte. De daadwerkelijke behoefte ligt waarschijnlijk aan de bovenkant van de bandbreedte.

Padel

Padel is de snelst groeiende sport in Nederland. De eerste (onofficiële) padelbaan in Nederland werd aangelegd in 2006 op het trainingscentrum van PSV. Vijftien jaar later kon op bijna 900 banen verspreid over circa 300 locaties worden gepadeld. In 2023 bestaat het aanbod inmiddels uit ruim 2.200 banen verspreid over circa 580 locaties (Van der Poel & Hoekman, 2023).

Ongeveer 65 procent van de locaties is een locatie bij een vereniging, ruim 30 procent is een zelfstandig centrum. Een klein aantal locaties ligt bij campings of andersoortige locaties. Het is niet bekend in welke mate de banen bij verenigingen ter vervanging zijn van tennisbanen. Wel zien we dat in gemeenten waar de druk op de tennisbanen hoog is, geen tot weinig tennisverenigingen tennisbanen omzetten in padelbanen. Zij creëren geen eigen tekort aan tenniscapaciteit, maar kijken eerder naar de behoefte van de bestaande leden (aan tenniscapaciteit).

De KNLTB verwacht dat in 2026 in Nederland voldoende aanbod is om in de vraag naar padel te voorzien. Ongeveer twee derde van de padelbanen zal bij verenigingen liggen. Ondernemende sportaanbieders bezitten dan de rest van de padelbanen. Het zou in totaal gaan om meer dan 3.000 outdoor padelbanen in Nederland. In het geval dat de spreiding van de padelbanen in lijn zal zijn met de bevolking, zou dit betekenen dat in de gemeente Tilburg meer dan 40 outdoor padelbanen komen te liggen.

In de gemeente Tilburg liggen op zeven locaties 28 padelbanen in 2023. Twintig banen liggen bij verenigingen die voorheen alleen tennis aanboden (RTV Quirijn, TC Tilburg, TPC De Rauwbraken en TPV Udenhout). Ook hockeyvereniging HC Tilburg heeft padelbanen laten aanleggen. Club Pellikaan is in 2023 de enige ondernemende sportaanbieder in de gemeente Tilburg die padel aanbiedt.

2.4 Voetbal

De gemeente Tilburg telt 59 volwaardige voetbalvelden (halve velden en minivelden e.d. buiten beschouwing gelaten). Dit komt neer op 6,6 velden per 25.000 inwoners ([tabel 2.7](#)). Het aanbod in de gemeente is daarmee in lijn met het gemiddelde van de referentiegemeenten. Bijna de helft van de velden zijn kunstgrasvelden. Kunstgrasvelden kunnen intensiever worden belast dan natuurgrasvelden.

Bijna 12.000 inwoners van de gemeente waren in 2022 lid van de Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (KNVB). De voetbaldeelname (5,3%) was daarmee lager dan het landelijke en regionale gemiddelde, maar hoger dan het gemiddelde van vergelijkbare gemeenten. De resulterende velddruk is als gevolg van het hoge percentage kunstgras in de gemeente lager dan het gemiddelde in de referentiegemeenten.²

Tabel 2.7

Aantal voetbalvelden, ledenpercentage KNVB en gemiddelde velddruk

(in aantallen en procenten)

	Aantal velden		Leden- percentage	Gemiddelde velddruk*
	Aantal per 25.000 inwoners	Percentage kunstgras		
Gemeente Tilburg	6,6	46	5,3%	139
Hart van Brabant	14,9	16	7,9%	121
Referentiegemeenten	6,7	34	5,1%	145
Nederland	12,2	24	6,7%	111

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023; KNVB via NOC*NSF, 2022.

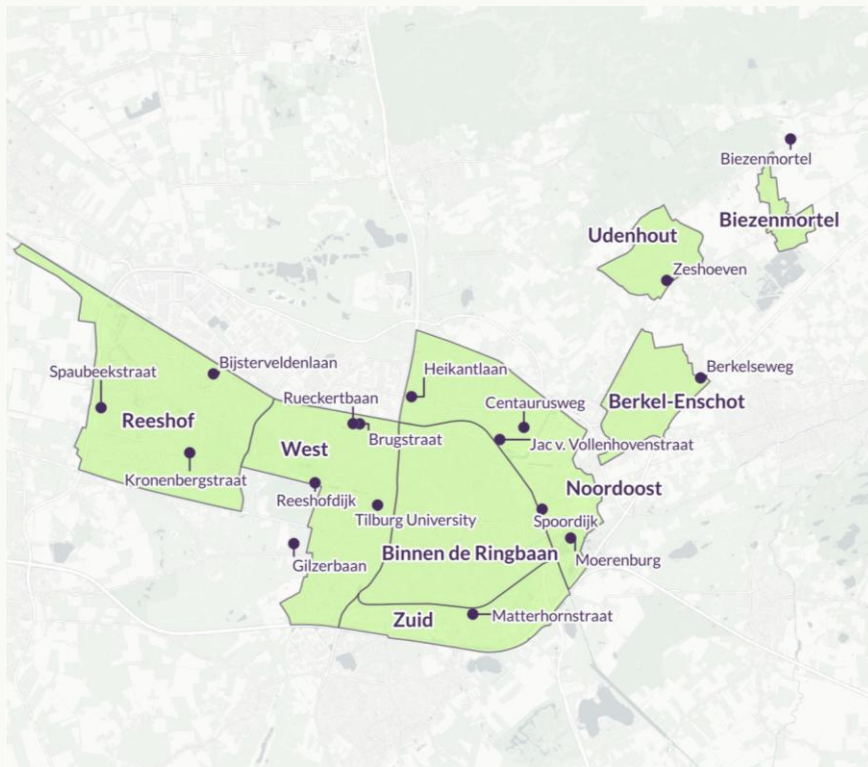
Toelichting: De gemiddelde velddruk hebben we berekend door het aantal inwoners met een lidmaatschap bij de KNVB te delen door het aantal velden. Hierbij hebben we het aantal kunstgrasvelden als twee meegenomen, omdat deze (kunnen) dienen als wedstrijd- en trainingsveld.

De voetbalvelden in de gemeente liggen verspreid over zeventien sportparken ([figuur 2.3](#)). De voetbalverenigingen beschikken naast de volwaardige velden ook over velden met afwijkende (kleinere) afmetingen. Deze velden worden (m.u.v. van het halve kunstgrasveld op sportpark Spaubeekstraat) uitsluitend voor trainingen benut. Het halve kunstgrasveld op sportpark Spaubeekstraat wordt zowel voor wedstrijden als trainingen benut.

² Eén extra natuurgrasveld in de gemeente Tilburg zorgt voor een verlaging van de velddruk met twee leden per veld, één extra kunstgrasveld met vier leden per veld.

Figuur 2.3

Sportparken met voetbalvelden in de gemeente Tilburg in 2023

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023.

In [tabel 2.8](#) geven we de behoefte van de voetbalverenigingen weer. Deze is gebaseerd op de richtlijn van de KNVB en gaat uit van de standaardverenigingsactiviteiten van de bij de bond ingeschreven teams. Eventueel mede- of nevengebruik van de velden hebben we hierin niet meegenomen.

Tabel 2.8**Aanbod en behoefte velden voetbalverenigingen gemeente Tilburg in het seizoen 2022/'23**

(in aantallen; tussen haakjes de onafgeronde behoefte)

Stadsdeel	Sportpark	Vereniging	Behoefte						
			Aanbod		WedstrijdvelDEN		Trainings- velDEN		
			Natuur.	Kunst.	Zaterdag	Zondag			
Reeshof	Bijsterveldenlaan	SC 't Zand	4	3	6 (5,6)	2 (1,1)	3,5 (3,3)		
	Spaubeekstraat	TSV Gudok	-	3+0,5	4 (3,6)	2 (1,6)	2,5 (2,6)		
	Kronenbergstraat	SV Reeshof	1	2	3 (2,8)	2 (1,6)	2,0 (2,2)		
	<i>Subtotaal Reeshof</i>	-	5	8+0,5	- (12,0)	- (4,2)	- (8,1)		
West	Gilzerbaan	Sarto	3	3	6 (5,8)	4 (3,8)	5,0 (4,8)		
	Brugstraat	VV SVG	1+0,75	1	2 (1,1)	2 (1,1)	1,0 (1,1)		
	Tilburg University	TSVV Merlijn ^A	-	1	2 (1,1)	2 (1,1)	1,0 (1,0)		
	<i>Subtotaal West</i>	-	4+0,75	5	- (8,0)	- (5,9)	- (6,9)		
Noordoost	Jac v. Vollenhovenstraat	VV Zigo	^B 1+0,33	2	3 (2,5)	2 (1,2)	2,0 (1,8)		
	Centaurusweg	RKTSV-WSJ	2+0,5	-	1 (0,7)	1 (0,5)	1,0 (0,6)		
	Moerenburg	Were Di Tilburg	1	1	3 (2,5)	2 (1,6)	2,0 (2,0)		
	Spoordijk	FC Tilburg	3+0,75	3	5 (4,5)	4 (3,3)	4,0 (3,9)		
	Heikantlaan	Willem II	3+0,5	1	2 (1,9)	1 (0,5)	1,0 (1,2)		
	<i>Subtotaal Noordoost</i>	-	10+2,08	7	- (12,1)	- (7,1)	- (9,6)		
Zuid	Matterhornstraat	OVC'26	2	2	2 (1,8)	1 (0,9)	1,5 (1,3)		
Dorpen	Berkelseweg (BE)	Jong Brabant	4+0,5	1	4 (3,4)	3 (2,3)	3,0 (2,8)		
	Zeshoeven (UH)	SV SSS	3	1	3 (2,1)	2 (1,6)	2,0 (1,8)		
	Biezenmortel (BM)	VCB	2+0,33	-	2 (1,3)	2 (1,1)	1,0 (1,2)		
Gemeente Tilburg	-	-	30+3,66	24+0,5	- (40,6)	- (22,9)	- (31,7)		

Toelichting: In de tabel hebben we niet het voetbalveld van de Ontspannings Vereniging Spoorwegen Tilburg (OVST) aan de Reeshofdijk in Tilburg-West opgenomen. De vereniging is in tegenstelling tot de andere voetbalverenigingen niet aangesloten bij de KNVB. Ook zijn de voetbalvelden van de jeugdopleiding van Willem II (BVO) op sportpark Rueckertbaan in Tilburg-West niet in de tabel opgenomen.

^A TSVV Merlijn is een studentenvereniging. Leden van de vereniging moeten bij Tilburg University Sports Center staan ingeschreven.

^B Dameskorfbalvereniging (DKV) Zigo maakt ook gebruik van het kleine natuurgrasveld op het sportpark Jac v. Vollenhovenstraat.

In [tabel 2.9](#) geven we het resultaat van de confrontatie tussen het aanbod en de behoefte aan velden van de voetbalverenigingen weer.

Tabel 2.9**Resultaat confrontatie aanbod en behoefte velden voetbalverenigingen gemeente Tilburg in het seizoen 2022/'23**

(in aantallen)

Stadsdeel	Sportpark	Vereniging	Resultaat		
			KNVB-richtlijn		Tilburgse richtlijn
			Wedstrijden	Training	Wedstrijden
Reeshof	Bijsterveldenlaan	SC 't Zand	-	+0,5	+1,27
	Spaubeekstraat	TSV Gudok	-0,5	+1,0	+0,97
	Kronenbergstraat	SV Reeshof	-	-	+0,80
West	Gilzerbaan	Sarto	-1	-1,0	+0,06
	Brugstraat	VV SVG	-	+0,75	+1,23
	Tilburg University	TSV Merlijn	-1	-	+0,25
Noordoost	Jac v. Vollenhovenstraat	VV Zigo	-	+0,34	+1,12
	Centaurusweg	RKTSV-WSJ	-	+0,5	+0,28
	Moerenburg	Were Di Tilburg	-1	-1,0	-0,21
	Spoordijk	FC Tilburg	-	+0,75	+1,42
	Heikantlaan	Willem II	+1	+1,5	+1,44
Zuid	Matterhornstraat	OVC'26	+1	+1,5	+1,80
Dorpen	Berkelseweg (BE)	Jong Brabant	-	-0,5	+0,87
	Zeshoeven (UH)	SV SSS	-	-	+1,23
	Biezenmortel (BM)	VCB	-	-0,67	+0,74

Verenigingen

We constateren op zes sportparken een capaciteitstekort (op de wedstrijd- en/of trainingsvelden) in het seizoen 2022/'23 als we de KNVB-richtlijn aanhouden. Maar de gemeente Tilburg hanteert al geruime tijd een eigen richtlijn. Als we de Tilburgse richtlijn aanhouden, bestaat alleen een tekort aan wedstrijdvelden op sportpark Moerenburg in het seizoen 2022/'23.

Het tekort op het sportpark aan trainingsvelden (bij toepassing van de KNVB-richtlijn) in Biezenmortel is het gevolg van het feit dat VCB twee wedstrijdvelden nodig heeft. Omdat de richtlijn voorschrijft dat een natuurgrasveld voor wedstrijden of trainingen wordt gebruikt, volgt dat zij alleen gebruik kan maken van de trainingshoek op het sportpark.

Tilburgse richtlijn voor voetbal

De gemeente Tilburg neemt in de confrontatie tussen het aanbod en behoefte aan wedstrijdvelden, de kunstgrasvelden mee als 1,3 veld. De Tilburgse verenigingen zijn hiervan op de hoogte. De urenrichtlijn die de gemeente Tilburg hanteert voor de trainingsvelden, sluit niet meer aan op de nieuwe leeftijdscategorieën die de KNVB heeft geïntroduceerd. Deze hebben we daarom buiten het rapport gelaten.

Capaciteitslimiet op sportpark Moerenburg

De veldcapaciteit op sportpark Moerenburg kan niet verder worden verhoogd. Were Di heeft een overeenkomst met de gemeente Tilburg getekend waarin zij onderschrijft dat op het huidige sportpark geen capaciteit kan worden toegevoegd.

Ook op andere sportparken zijn geen of nauwelijks ruimtelijke mogelijkheden tot uitbreiding van de capaciteit. Maar alleen in het geval van sportpark Moerenburg is dit expliciet benoemd.

Stadsdelen

Tegenover de tekorten bij de verenigingen staan in veel gevallen verenigingen in hetzelfde stadsdeel met overcapaciteit.

In Reeshof, Tilburg-West, Tilburg Noordoost, Tilburg-Zuid en Udenhout waren voldoende velden aanwezig voor de wedstrijden voor het totale aantal teams van de voetbalverenigingen gevestigd in die stadsdelen. Dit volgt zowel uit de toepassing van de KNVB-richtlijn als uit die van de Tilburgse richtlijn.

Teams van verenigingen met een veldtekort in deze stadsdelen zouden in theorie gebruik kunnen maken van de velden op andere sportparken in het eigen stadsdeel. Zo trainden een aantal teams van Were Di op sportpark Spoordijk in het seizoen 2022/23. Alleen in Tilburg-West zijn onvoldoende velden voor trainingen aanwezig volgens de KNVB-richtlijn.

In Berkel-Enschot en Biezenmortel zijn er geen uitwijkmogelijkheden voor de verenigingen met een capaciteitstekort.

Ervaring

We hebben de voetbalverenigingen benaderd met het verzoek een vragenlijst in te vullen. Dertien van hen hebben dit gedaan (87%).

Drie verenigingen hanteerden een wachtlijst in 2023. Bij deze verenigingen constateerden we hierboven ook een capaciteitstekort. De overige verenigingen geven aan dat de velden voldoende ruimte boden voor de gewenste activiteiten.

Het gebruik van de velden door de verenigingen gebeurde voor het overgrote deel door teams die staan ingeschreven bij de KNVB. De meeste velden waar de verenigingen op spelen, werden ook gebruikt door andere partijen. De verenigingen geven aan dat dit niet leidde tot knelpunten.

Een paar verenigingen zien groeimogelijkheden als zij kijken naar de bouwplannen rondom de sportparken. De meeste verwachten een stabiel ledenaantal de komende jaren. Een groot deel van de verenigingen heeft een wens tot (meer) kunstgras. Deze wens is veelal in lijn met de hierboven geconstateerde knelpunten, maar heeft ook betrekking op de kwaliteit van de natuurgrasvelden. Die ervaren enkele verenigingen deels als onvoldoende.

Toekomst

De verwachte bevolkingsontwikkeling leidt, bij een stabiele sportdeelname, tot een toename van het aantal teams in sommige stadsdelen, en daarmee van de behoefte aan voetbalvelden ([tabel 2.10](#)). Als we de Tilburgse richtlijn voor de confrontatie tussen aanbod en behoefte aanhouden, geldt:

- In Reeshof neemt de behoefte af, waardoor in de toekomst (in 2030 en 2040) het stadsdeelbrede capaciteitsoverschot groter is.
- In Biezenmortel loopt het tekort na 2030 van één veld op naar drie velden.
- In Tilburg-West, Tilburg-Noordoost, Tilburg-Zuid en Udenhout blijven de huidige velden voorzien in de behoefte.
  - Maar dan zal de druk op de velden met name in Tilburg-West en Tilburg-Noordoost erg hoog zijn. Een optimale spreiding van de (nieuwe) leden is nodig om alle sporters een plek te bieden op de bestaande voetbalvelden.
- In Berkel-Enschot loopt het capaciteitstekort op.
  - Maar er is al een extra kunstgrasveld voorzien op sportpark Berkelseweg (zie kader verderop).

Extra kunstgrasveld op het sportpark in Berkel-Enschot

De gemeente Tilburg heeft in 2023 besloten om een natuurgrasvoetbalveld op het sportpark Berkel-Enschot om te zetten in kunstgras. Deze mutatie is in lijn met de huidige behoefte van Jong Brabant en biedt de vereniging voldoende capaciteit om de verwachte ledentoeename te faciliteren.

Tabel 2.10**Verwachte ontwikkeling voetbalveldbehoefte gemeente Tilburg**

(in aantallen; op basis van stabiele voetbaldeelname)

Stadsdeel	Behoefte					
	2023		2030		2040	
	Wedstrijd	Training	Wedstrijd	Training	Wedstrijd	Training
Reeshof	12,0	8,1	10,2	6,9	9,6	6,5
West	8,0	6,9	8,0	7,2	8,7	8,0
Noordoost	12,1	9,6	12,0	9,8	12,9	10,6
Zuid	1,8	1,3	2,1	1,6	2,0	1,5
Berkel-Enschot	3,4	2,8	3,9	3,0	4,0	3,1
Udenhout	2,1	1,8	2,2	1,9	2,1	1,8
Biezenmortel	1,3	1,2	1,4	1,3	2,6	2,2

De voetbaldeelname in de gemeente Tilburg is na een periode van daling gestabiliseerd (zie bijlage 3). Bovenstaande toekomststraming, waarin we uitgaan van een stabiele voetbaldeelname, is daarmee in lijn.

Mogelijk treinstation in Udenhout

In Udenhout wordt mogelijk een treinstation gerealiseerd. Eén van de locaties waarnaar wordt gekeken is sportpark Zeshoeven. Dit zou betekenen dat het sportpark moet worden verplaatst. Stichting Exploitatie Sportpark Zeshoeven heeft daarentegen een toekomstplan opgesteld voor het sportpark op de huidige locatie. Zij wil graag de accommodatie vernieuwen en verduurzamen (zie kader in bijlage 5).

Een mogelijke nieuwe locatie voor het sportpark in Udenhout is aan de rand van het dorp richting Biezenmortel. Deze locatie biedt mogelijkheden om het (toekomstige) tekort aan voetbalcapaciteit in Biezenmortel op te lossen.

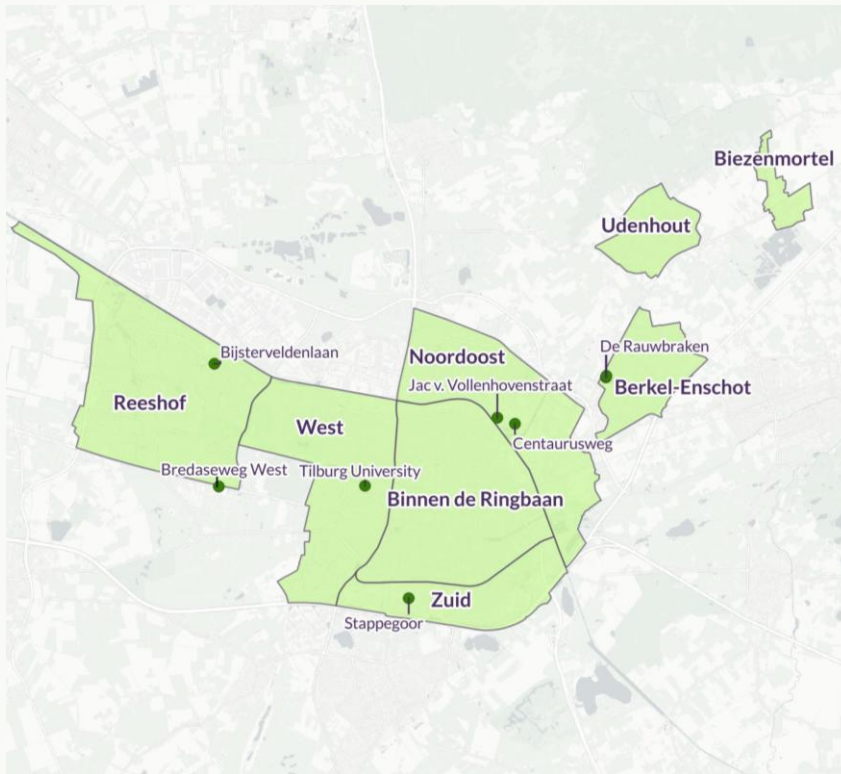
SV SSS heeft, bij een stabiele sportdeelname, in de toekomst behoefte aan drie wedstrijdsvelden en twee trainingsvelden. Dit geldt ook voor VCB. Als er medegebruik van de velden door de verenigingen gaat plaatsvinden, zou een aanbod van vijf wedstrijden en vier trainingsvelden volstaan.

2.5 Overige sporten

In deze paragraaf behandelen we de sportvoorzieningen op de sportparken voor het beoefenen van atletiek, handbal, honk- en softbal, korfbal en rugby. Deze voorzieningen liggen verspreid over zeven sportparken in de gemeente Tilburg (figuur 2.4).

Figuur 2.4

Sportparken met een atletiekbaan, handbalveld, honk-/softbalveld, korfbalveld en/of rugbyveld in de gemeente Tilburg in 2023

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023.

Atletiek

De gemeente Tilburg beschikt over één atletiekaccommodatie, op sportpark Stappegoor in Tilburg-Zuid. De atletiekaccommodatie bestaat uit een kunststof achtbaansrondbaan van 400 meter met coating (inclusief sprintbanen en waterbak voor steeple chase) en een middenterrein ingericht voor het beoefenen van alle gangbare spring- en werpsdisciplines.

De leden van drie atletiekverenigingen maken gebruik van de atletiekaccommodatie. In totaal telden AV Attila, Tilburg Road Runners en de Tilburgse Studenten Atletiek Vereniging Parcival bijna 1.300 leden in het seizoen 2022.

Er is geen richtlijn beschikbaar waarmee de behoefte van een atletiekvereniging qua sportvoorzieningen op een atletiekaccommodatie kan worden bepaald. Uit landelijk onderzoek is gebleken dat de Tilburgse atletiekaccommodatie een van de weinige accommodaties is waarop verenigingen actief zijn die in totaal meer dan 1.000 leden tellen (Ruikes & Schadenberg, 2022). Maar we weten niet hoeveel van deze leden actief zijn op de atletiekaccommodatie. Het is een gebruikelijk beeld dat een groot deel van de leden onderdeel is van loopgroepen die hun sport in de openbare ruimte beoefenen.

De verwachte bevolkingsgroei leidt tot potentieel extra leden bij de atletiekverenigingen. Bij een stabiele atletiekdeelname loopt het totale aantal leden op tot ruim 1.400. Maar we zien dat het aantal leden van de atletiekverenigingen is afgenomen, ondanks een bevolkingsgroei (zie bijlage 3). Als deze ontwikkeling zich doorzet, neemt het ledenaantal af, ondanks de extra voorspelde bevolkingstoename.

We hebben de atletiekverenigingen benaderd met het verzoek een vragenlijst in te vullen. Eén heeft dit gedaan (33%). Deze vereniging geeft aan dat door het medegebruik van de accommodatie betere afstemming moet plaatsvinden over het gebruik, en dat uitbreiding van de accommodatie gewenst is.

Handbal

Op sportpark De Rauwbraken in Berkel-Enschot liggen twee handbalvelden. Deze velden worden gebruikt door handbalvereniging White Demons, de enige handbalvereniging in de gemeente met veldhandbal.

De vereniging had twaalf teams ingeschreven bij een weekendcompetitie van het Nederlands Handbal Verbond (NHV) in het seizoen 2022/'23. De twee velden boden ruim voldoende capaciteit voor de teams ([tabel 2.11](#)). De behoefte van de vereniging is gebaseerd op de richtlijn van het NHV. Eventueel mede-/nevengebruik van de velden hebben we hierin niet meegenomen.

Tabel 2.11

Aanbod-behoefteanalyse velden handbalvereniging White Demons in het seizoen 2022/'23

(in aantallen; tussen haakjes de onafgeronde behoefte)

Stadsdeel	Sportpark	Vereniging	Aanbod	Behoefte	
				Zaterdag	Zondag
Berkel-Enschot	De Rauwbraken	White Demons	2	1 (0,4)	1 (0,7)

We hebben White Demons benaderd met het verzoek een vragenlijst in te vullen. De vereniging heeft de vragenlijst niet ingevuld.

We verwachten dat de bevolkingsontwikkeling geen significante invloed gaat hebben op de veldbehoefte van de handbalvereniging.

Beachhandbal

Op sportpark De Rauwbraken liggen naast de verharde velden ook beachvelden waarop wordt gehandbald. White Demons ziet graag dat in de toekomst één van de verharde velden op sportpark De Rauwbraken wordt omgezet in een beachveld, zodat de capaciteit voor beachhandbal wordt vergroot. In theorie zou één verhard veld volstaan voor het aantal teams in het seizoen 2022/23.

De laatste jaren is de populariteit van beachvelden explosief toegenomen. Beachvelden kunnen multifunctioneel zijn, en trekken een brede doelgroep aan. De velden zijn relatief goedkoop in aanleg en onderhoud. Verder bieden ze een alternatief in de zomermaanden voor sporters die doorgaans de niet-beachvariant van een beachsport beoefenen, zoals handbal, badminton of volleybal (Van der Poel & Hoekman, 2023).

Honk- en softbal

Op sportpark Centaurusweg in Tilburg-Noordoost liggen één honkbalveld, één softbal-/jeugd honkbalveld en één BeeBallveld.. Deze velden worden gebruikt door HSC Blue Lions Tilburg.

De vereniging had tien teams ingeschreven bij een competitie van de Koninklijke Nederlandse Baseball en Softball Bond (KNBSB) in het seizoen 2022. De twee velden voorzagen in de behoefte van deze teams, zoals die is bepaald aan de hand van de richtlijn van de KNBSB ([tabel 2.12](#)). Eventueel mede-/nevengebruik van de velden hebben we hierin niet meegenomen.

Tabel 2.12

Aanbod-behoefteanalyse velden honk- en softbalvereniging HSC Blue Lions in het seizoen 2022

(in aantallen; tussen haakjes de onafgeronde behoefte)

Stadsdeel	Sportpark	Vereniging	Type veld	Aanbod	Behoefte
Noordoost	Centaurusweg	HSC Blue Lions	Honkbalveld	1	1 (0,5)
			Softbal- /jeugd honkbalveld	1	1 (0,5)
			BeeBallveld	1	1 (0,1)

We hebben HSC Blue Lions benaderd met het verzoek een vragenlijst in te vullen. Zij hebben hierin aangegeven dat het aantal velden ontoereikend was voor hun behoefte. De vereniging kan op vrijdag niet op de velden terecht, omdat dan een andere sportgroep de velden huurt van de gemeente. Ook is er geen veldverlichting aanwezig, waardoor ze niet optimaal gebruik kunnen maken van de capaciteit.

We verwachten dat de verwachte bevolkingsontwikkeling geen significante invloed gaat hebben op de veldbehoefte van de honk- en softbalvereniging.

Korfbal

De gemeente Tilburg telt vier korfbalverenigingen. SKV Melmac speelt op een van de hockeyvelden op het sportpark van Tilburg University in Tilburg-West, waar twee korfbalvelden op zijn uitgelijnd. DKV Zigo deelt de velden met de voetbalvereniging op sportpark D'n Haaikant in Tilburg-Noordoost.

SKV Melmac, KV Tilburg en OJC '98 hadden 25 teams ingeschreven staan bij een weekendcompetitie van het Koninklijk Nederlands Korfbalverbond (KNKV) in het seizoen 2022/'23. De aanwezige velden boden de verenigingen ruim voldoende capaciteit (**tabel 2.13**). De behoefte is gebaseerd op de richtlijn van het KNKV. Eventueel mede-/nevengebruik van de velden hebben we hierin niet meegenomen.

DKV Zigo heeft geen teams ingeschreven staan bij de KNKV.

Tabel 2.13

Aanbod-behoefteanalyse velden korfbalverenigingen gemeente Tilburg in het seizoen 2022/'23

(in aantallen; tussen haakjes de onafgeronde behoefte)

Stadsdeel	Sportpark	Vereniging	Type veld	Aanbod	Behoefte
Reeshof	Bijsterveldenlaan	KV Tilburg	40 bij 20	2	2 (1,8)
			24 bij 12	2	1 (0,2)
West	Tilburg University	SKV Melmac ^A	40 bij 20	^B 2	1 (0,1)
Noordoost	Jac v. Vollenhovenstr.	DKV Zigo	40 bij 20	^C 2	- (-)
Berkel-Enschot	De Rauwbraken	OJC '98	40 bij 20	2	1 (0,8)
Gemeente Tilburg	-	-	40 bij 20	8	- (3,0)

^A SKV Melmac is een studentenvereniging. Leden van de vereniging moeten bij Tilburg University Sports Center staan ingeschreven.

^B De korfbalvelden op het sportpark van Tilburg University staan uitgelijnd op een van de hockeyvelden.

^C De velden op het sportpark Jac v. Vollenhovenstraat worden ook gebruikt door voetbalvereniging (VV) Zigo.

We hebben de korfbalverenigingen benaderd met het verzoek een vragenlijst in te vullen. Drie van hen hebben dit gedaan (75%).

De verenigingen geven aan dat het aantal velden op de sportparken in hun behoefte voorzag. Ze gebruiken de velden ook voor trainingsteams en een interne competitie: de capaciteit is hier toereikend voor. Ook het medegebruik van andere partijen leidt niet tot knelpunten op de velden.

We verwachten dat de verwachte bevolkingsontwikkeling geen significante invloed gaat hebben op de veldbehoefte van de korfbalverenigingen.

Nieuwbouw Tilburg University

Tilburg University is bezig met het uitwerken van nieuwbouwplannen voor het studentensportcentrum. De beoogde locatie voor de nieuwbouw zijn de huidige hockeyvelden van de universiteit in Tilburg-West. SKV Melmac maakt gebruik van één van de hockeyvelden.

Op de andere sportparken in gemeente Tilburg waar wordt gekorfbald, is sprake van overcapaciteit waarvan SKV Melmac in theorie (tijdelijk) gebruik van zou kunnen maken. Ook in de toekomst is de capaciteit hiervoor volgens de richtlijn toereikend.

Rugby

Op sportpark Bredaseweg West in Tilburg-West liggen twee natuurgrasvelden die worden benut voor rugby. Zowel Rugbyclub Tilburg als studentenvereniging TSRC Tarantula maakt gebruik van de velden.

Rugbyclub Tilburg had zes teams ingeschreven bij een competitie van Rugby Nederland in het seizoen 2022/'23, TSRC Tarantula één team. De velden boden voldoende ruimte voor de teams van beide verenigingen ([tabel 2.14](#)). De behoefte is gebaseerd op de richtlijn van de rugbybond. Deze richtlijn is, in tegenstelling tot de richtlijnen van de andere sportbonden, niet geaccordeerd door de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) of Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

Tabel 2.14

Aanbod-behoefteanalyse velden rugbyverenigingen gemeente Tilburg in het seizoen 2022/'23

(in aantallen; tussen haakjes de onafgeronde behoefte)

Stadsdeel	Sportpark	Vereniging	Aanbod	Behoefte
West	Bredaseweg West	RC Tilburg	-	-(1,5)
		TSRC Tarantula ^A	-	-(0,3)
		Totaal	2	2 (1,8)

^A TSRC Tarantula is een studentenvereniging. Leden van de vereniging moeten bij Tilburg University Sports Center staan ingeschreven.

We hebben de rugbyverenigingen benaderd met het verzoek een vragenlijst in te vullen. Beide hebben dit gedaan. De verenigingen geven aan dat de velden voldoende ruimte boden voor de activiteiten.

We verwachten dat de verwachte bevolkingsontwikkeling geen significante invloed gaat hebben op de veldbehoefte van de rugbyverenigingen. Mogelijk ontstaat er een kleine normatieve behoefte aan een derde veld (of een kunstgrasveld op de plek van een huidig natuurgrasveld).

Binnensportaccommodaties

In dit hoofdstuk behandelen we het aanbod en de behoefte aan binnensportaccommodaties vanuit de zaalsport. Dit doen we beknopt. In 2019 hebben we uitgebreid gerapporteerd over de binnensportaccommodaties (zie Schadenberg & Romijn, 2019).

3.1 Conclusies en beschouwing

De Tilburgse gemeenteraad heeft in 2020 extra budget beschikbaar gesteld om de plannen van de toen nieuw te bouwen sporthallen bij het Koning Willem II College aan te passen. Deze werden daardoor beter geschikt voor het accommoderen van de zaalsporten. De twee sporthallen zijn in 2023 in gebruik genomen. Ook is een turnaccommodatie gepland bij het T-Kwadraat om de Tilburgse turn-/gymverenigingen beter te faciliteren. Deze aanpassingen in het aanbod zijn in lijn met onze aanbevelingen in ons rapport uit 2019.

We zien dat de druk op de (gemeentelijke) binnensportaccommodaties in het seizoen 2022/23 onverminderd hoog is. In dit seizoen waren de sporthallen bij het Koning Willem II College nog niet in gebruik genomen (en is de nieuwe turnaccommodatie nog niet opgeleverd).

Op de korte termijn (2-4 jaar) bevelen we de gemeente Tilburg aan om zich te richten op de optimalisatiekansen in het gebruik van de bestaande accommodaties (door de (recente) komst van de sporthallen bij het Koning Willem II College en de turnaccommodatie bij het T-Kwadraat). Dit komt overeen met de ingezette lijn van Sportbedrijf Tilburg.

Op de middellange (4-8 jaar) is het aanbevelenswaardig om het gebruik van de accommodaties te monitoren en periodiek een gebruikersbevraging uit te voeren. Doel hiervan is om in beeld te brengen hoe de verhouding tussen aanbod en behoefte zich ontwikkelt. We verwachten namelijk dat pas na 2030 het aantal zaalsporters significant zal toenemen, waardoor mogelijk extra uitbreiding van het aanbod noodzakelijk is.

Voor op de lange termijn (8-16 jaar) bevelen we dan ook aan om (financiële) ruimte te reserveren voor twee extra sporthallen. Op basis van de huidige inzichten zijn Tilburg-West en Tilburg-Noordoost logische zoekgebieden. Of deze daadwerkelijk gerealiseerd moeten worden, is onder andere afhankelijk van de uitkomsten van de monitoren. Maar er moet ook gekeken worden naar de benodigde spreiding ten opzichte van het onderwijs in de toekomst.

3.2 Aanbod

In de gemeente Tilburg zijn in 2023 vijftien sporthallen, drie sportzalen en 68 gymzalen aanwezig (tabel 3.1; figuur 3.1). De gemeente Tilburg is eigenaar van de meeste sporthallen, één sportzaal en een deel van de gymzalen. De overige binnensportaccommodaties zijn veelal in eigendom van onderwijsstichtingen.

Alle sporthallen en sportzalen zijn beschikbaar voor de zaalsport. Dit geldt niet voor alle gymzalen. Een groot deel van de niet-gemeentelijke gymzalen wordt alleen voor het bewegingsonderwijs benut. Landelijk zien we dat het bewegingsonderwijs steeds meer wordt geclusterd (Van der Poel & Hoekman, 2023). Verouderde gymzalen worden vervangen door nieuwe, grotere binnensportaccommodaties (sporthallen of sportzalen).

Club Pellikaan en Tilburg University

Drie van de sporthallen in de gemeente Tilburg zijn in eigendom van Club Pellikaan en Tilburg University. In Club Pellikaan Tilburg is een sporthal aanwezig die te huur is door de zaalsportverenigingen. Maar de verenigingen hebben in 2019 aangegeven dat zij deze sporthal als dusdanig verouderd beoordelen dat zij hier liever geen uren willen afnemen.

Tilburg University beschikt over twee sporthallen. De sporthallen worden bijna uitsluitend gebruikt door de studentensport en zijn slechts beperkt beschikbaar voor de reguliere sportverenigingen.

Bij het gemeentelijk sportcomplex T-Kwadraat in Tilburg-Zuid wordt een turnaccommodatie gerealiseerd. Oplevering vindt uiterlijk in 2028 plaats. Ook in Tilburg-Zuid wordt een extra sportzaal gerealiseerd, door Onderwijsgroep Tilburg voor de vmbo-school Campus013.

Tabel 3.1

Aantal binnensportaccommodaties in de gemeente Tilburg in 2023

(in aantallen; tussen haakjes het aantal in gemeentelijke eigendom)

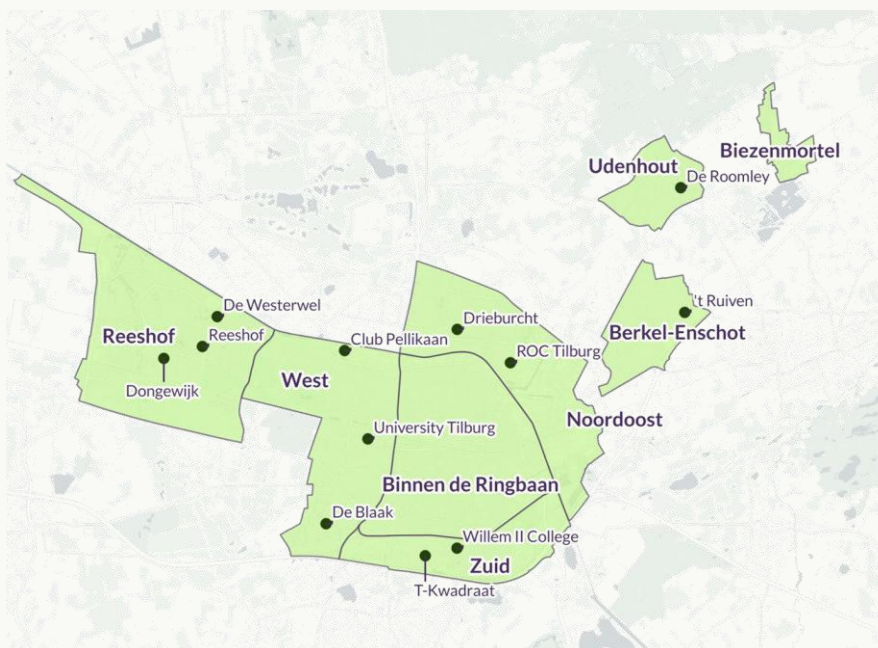
Stadsdeel	Sporthallen	Sportzalen	Gymzalen
Reeshof	3 (2)	1 (1)	11 (7)
West	4 (1)	1 (-)	15 (1)
Zuid	4 (2)	- (-)	17 (2)
Noordoost	2 (1)	1 (-)	20 (5)
Berkel-Enschot	1 (1)	- (-)	2 (1)
Biezenmortel	- (-)	- (-)	2 (-)
Udenhout	1 (1)	- (-)	1 (1)
Gemeente Tilburg	15 (8)	3 (1)	68 (17)

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023.

Toelichting: in bijlage 4 staat een overzicht van de sporthallen en sportzalen.

Figuur 3.1

Aanbod van sporthallen in de gemeente Tilburg in 2023

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023.

De gemeente Tilburg telt in vergelijking met referentiecijfers relatief weinig sportzalen en juist veel gymzalen (**tabel 3.2**). Dat blijkt uit een vergelijking die we maakten op basis van gegevens uit de Database SportAanbod (DSA).

Sporthallen en sportzalen hebben de afmetingen voor de meeste zaalsporten. Gymzalen kennen een beperktere functionaliteit voor het accommoderen van de meeste zaalsporten.

Tabel 3.2

Benchmark aanbod binnensportaccommodaties in de gemeente Tilburg in 2023

(in aantallen per 25.000 inwoners)

	Sporthallen	Sportzalen	Gymzalen
Gemeente Tilburg	1,7	0,3	7,6
Hart van Brabant	2,7	1,2	5,9
Referentiegemeenten	1,4	0,9	7,3
Nederland	2,3	1,1	6,7

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023.

3.3 Deelname

We schatten dat circa 15.800 inwoners van de gemeente Tilburg een zalsport in een sporthal beoefenen in 2023 ([figuur 3.2](#)[figuur 3.2](#)). De meeste van hen wonen in het gebied binnen de ringbaan.

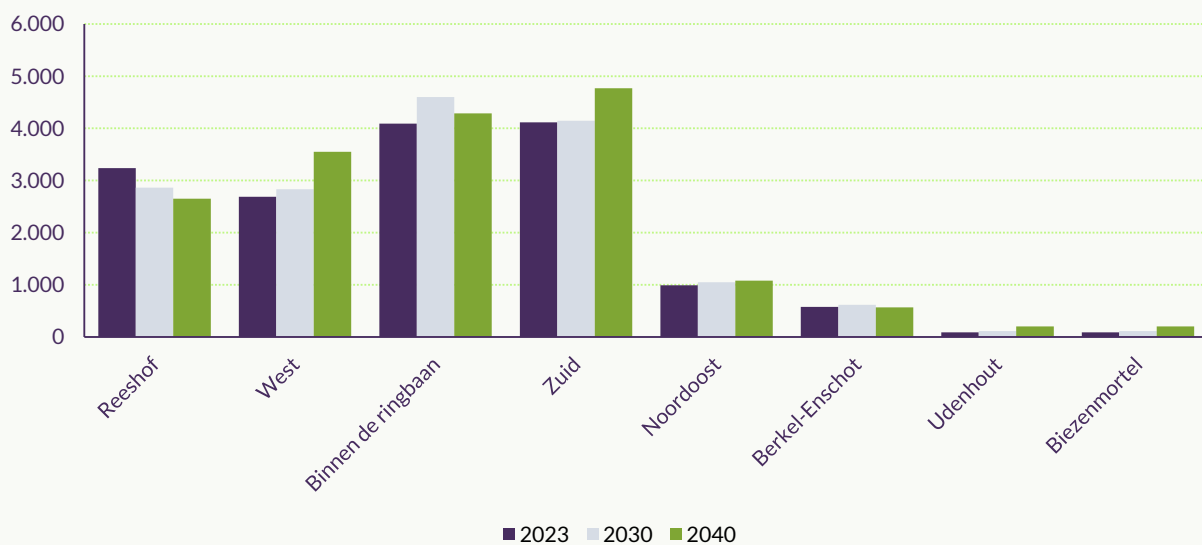
Bij een stabiele sportdeelname neemt door de bevolkingsontwikkeling het aantal zalsporters met ruim 1.300 toe richting 2040 (+8%). De grootste toename verwachten we voor de sporthallen in Tilburg-West (+850, +32%) en Noordoost (+650, +16%). In Reeshof neemt daarentegen het aantal zalsporters af (-590, -18%).

Landelijk hebben de zalsporten het moeilijk (Van der Poel & Hoekman, 2024). Ook in de gemeente Tilburg is het aandeel inwoners met een lidmaatschap bij de gymnastiek- en volleybalbond in 2023 lager dan vijf jaar geleden (zie bijlage 3). Als deze trend zich doorzet, is de weergegeven ontwikkeling in [figuur 3.2](#) een overschatting.

Figuur 3.2

Geschatte ontwikkeling aantal zalsporters in de gemeente Tilburg

(o.b.v. landelijk accommodatiegebruik gecorrigeerd naar de sportdeelname in Tilburg en stabiele sportdeelname, in aantallen)

Bron: CBS, Kerncijfers wijken en buurten, 2023; CBS, Vrijtijdsomnibus (VTO), 2022. Bewerking: Mulier Instituut.

3.4 Behoefte

We stellen de behoefte aan sporthallen in de gemeente Tilburg vast op tussen de dertien en zeventien in 2023 ([tabel 3.3](#)).

Tilburg is een zeer sterk stedelijke gemeente, met een hoge bevolkingsdichtheid. Binnen dit type gemeenten past een aanbod in de onderste helft van de bandbreedte die volgt uit het toepassen van de landelijke richtlijn (Schadenberg, Wezenberg-Hoenderkamp & Hoekman, 2020).

Dit heeft onder andere te maken met het feit dat in deze type gemeenten andersoortige (overdekte) sportaccommodaties aanwezig zijn waarvan de inwoners gebruik kunnen maken, zoals blaas- en turnhallen. Het aanbod van vijftien sporthallen valt daarmee binnen de afgeleide behoeftebandbreedte van dertien tot zeventien sporthallen.

De verwachte bevolkingstoename leidt ertoe dat de normatieve behoefte aan sporthallen oploopt naar vijftien tot negentien. Om de verhouding tussen aanbod en behoefte gelijk te houden, zijn twee extra sporthallen nodig.

Tabel 3.3
Aanbod-behoefteanalyse sporthallen gemeente Tilburg

(o.b.v. landelijk bepaalde draagvlakcijfers, in aantallen)

Jaar	Aanbod	Behoefte		
		Minimaal	Gemiddeld	Maximaal
2023	15	13,0	16,6	22,8
2030	15	13,8	17,6	24,1
2040	15	14,8	18,8	25,8

De spreiding van het aanbod is op het eerste oog in lijn met de behoefte. Maar gelet op de beschikbaarheid van de sporthallen van Tilburg University en de functionaliteit van de sporthal van Club Pelikaan is Tilburg-West een aandachtsgebied.

Ook Tilburg-Noordoost is een aandachtsgebied. In dit stadsdeel is het aantal theoretische zaalsporters ten opzichte van het aantal sporthallen het hoogst. Daarnaast verwachten we in beide stadsdelen een grote toename in het aantal zaalsporters als gevolg van de bevolkingsontwikkeling.

Sportbedrijf Tilburg

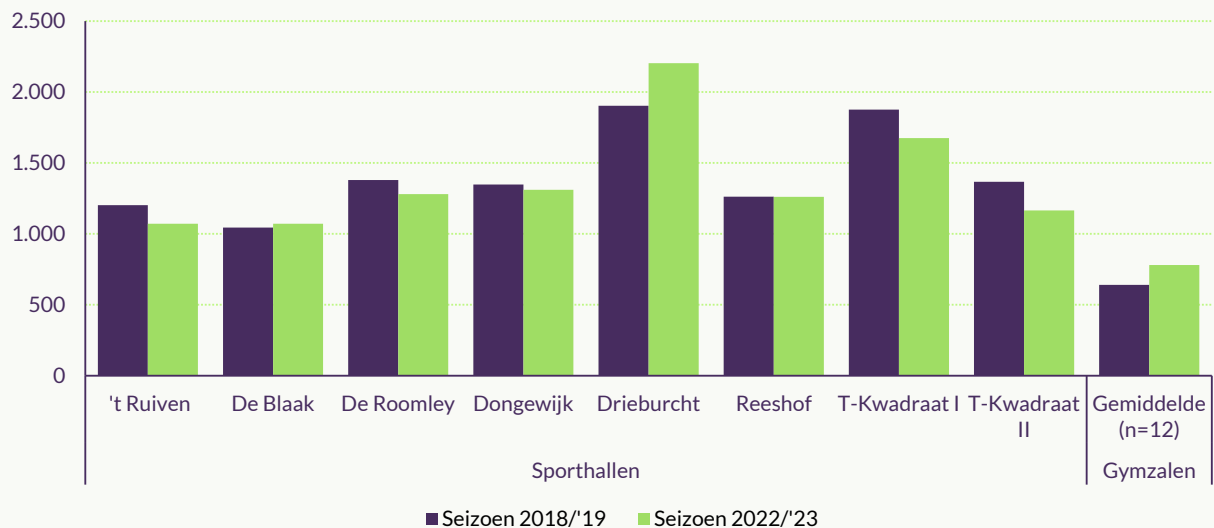
De verhuurafdeling van Sportbedrijf Tilburg verwacht dat met de ingebruikname van de twee sporthallen bij het Koning Willem II College en de turnaccommodatie bij T-Kwadraat wordt voorzien in de huidige behoefte aan ruimte voor zaalsporten. De komst van de nieuwe accommodaties biedt mogelijkheden voor een nieuwe verdeling van de verenigingen over de accommodaties, zodat de roosters geoptimaliseerd kunnen worden. Daarom wil zij eerst het gebruik monitoren alvorens na te gaan denken over verdere uitbreiding van het aanbod.

3.5 Gebruik

In de gemeentelijke sporthallen werd gemiddeld bijna 1.400 uur gesport in het seizoen 2022/'23, in de gemeentelijke gymzalen ruim 600 uur (**figuur 3.3**). We zien dat in de meeste accommodaties minder werd gesport dan in het seizoen 2018/'19. Het gemiddelde sportgebruik van de gymzalen lag wel hoger, omdat twee gymzalen in het seizoen 2022/'23 nieuwe gebruikers kenden die veel uren afnamen. Het sportgebruik van de andere gymzalen was wel lager dan in het seizoen 2018/'19.

Ondanks de kleine daling in het gebruik zien we dat de gemeentelijke accommodaties in de gemeente Tilburg gemiddeld meer worden gebruikt dan soortgelijke accommodaties in vergelijkbare gemeenten.

Figuur 3.3
Sportgebruik gemeentelijke binnensportaccommodaties* gemeente Tilburg
(in gewogen uren)

Bron: Sportbedrijf Tilburg, reserveringsoverzichten binnensportaccommodaties, 2019 & 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

In de figuur hebben we alleen het gebruik opgenomen van de gemeentelijke binnensportaccommodaties die door Sportbedrijf Tilburg worden geëxploiteerd.

De bezetting van de binnensportaccommodaties varieerde gedurende de dag (**figuur 3.4**). In de ochtend en vroege middag (09:00-16:00 uur) vindt doordeweeks het bewegingsonderwijs plaats. In sommige accommodaties worden dan ook (beperkt) uren afgenomen door sportgebruikers. In de avond zijn doordeweeks de uren tussen 18:00 en 22:00 uur (in de sporthallen) het meest gewild.

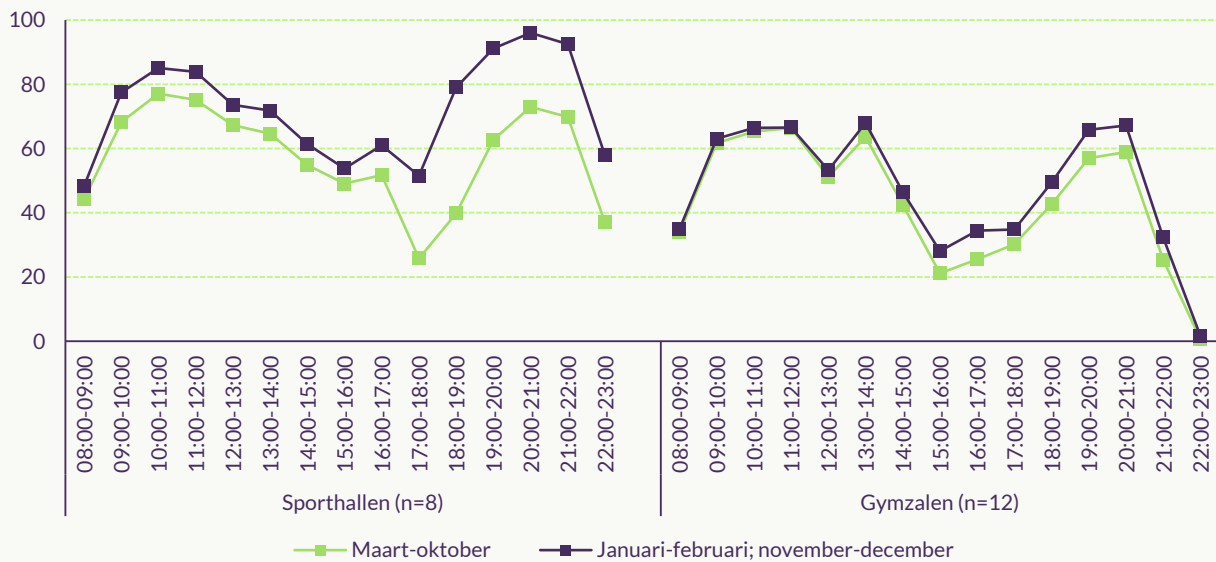
Zaalcompetities van 'veldsporten' (bv. hockey) vinden alleen plaats gedurende de wintermaanden. Deze sporten vinden veelal plaats in sporthallen. Hierdoor is de bezetting van de sporthallen in de maanden januari, februari, november en december hoger dan in de andere maanden.

De sporthallen werden op zaterdag meer gebruikt dan op zondag. De gymzalen werden in het weekend beperkt gebruikt (niet in figuur).

De gemeentelijke binnensportaccommodaties in de gemeente Tilburg waren (gemiddeld) over de hele linie beter bezet dan soortgelijke accommodaties in vergelijkbare gemeenten. Met name zijn de Tilburgse sporthallen in de maanden maart tot en met oktober beter bezet dan we in andere gemeenten zien. Net als in Tilburg loopt in deze gemeenten het gebruik van de accommodaties in de wintermaanden tegen een organisatorische grens aan: meer gebruik is niet tot nauwelijks mogelijk.

Figuur 3.4
Gemiddelde doordeweekse bezetting gemeentelijke sporthallen gemeente Tilburg in het seizoen 2022/'23

(in procenten; feest- en vakantiedagen buiten beschouwing gelaten)

Bron: Sportbedrijf Tilburg, reserveringsoverzichten binnensportaccommodaties, 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

Ruimte voor binnensport in Tilburg (2019)

Investerings moeten gericht zijn op uitbreiding van het aantal sporthallen en bij het faciliteren van de gym-/turnsport worden veel knelpunten waargenomen. Dit concludeerden wij in 2019 toen we uitgebreid naar de binnensport in de gemeente Tilburg keken (Schadenberg & Romijn, 2019).

Een groot deel van de zaalsportverenigingen ervaarde een structureel tekort aan beschikbare en functionele binnensportaccommodaties. De verenigingen weken noodgedwongen uit naar ongeschikte accommodaties of naar andere gemeenten om toch hun leden te kunnen bedienen.

De verhuurafdeling van Sportbedrijf Tilburg ervaarde structureel problemen om de aangevraagde uren te kunnen inplannen. Met name tijdens de zaalcompetities van de diverse 'veldsporten' was het niet mogelijk alle verenigingen te bedienen. Zonder fysieke aanpassingen kon deze situatie niet verholpen worden volgens de exploitant. Ook in gesprekken met de andere exploitanten van binnensportaccommodaties werd duidelijk dat hier geen mogelijkheden waren voor intensivering van het gebruik.

Alle ervaringen werden onderschreven door de resultaten uit kwantitatieve analyses die wij uitvoerden.

In lijn met de uitkomsten van het rapport uit 2019 heeft de Tilburgse gemeenteraad extra budget beschikbaar gesteld om de plannen van de toen nieuw te bouwen sporthallen bij het Koning Willem II College aan te passen. Deze werden daardoor beter geschikt voor het accommoderen van de zaalsporten. De nieuwe sporthallen zijn in 2023 in gebruik genomen. Ook is een turnaccommodatie gepland bij het T-Kwadraat om de Tilburgse turn-/gymverenigingen beter te faciliteren. Deze moet nog worden opgeleverd.

Zwembaden

In dit hoofdstuk zetten we het aanbod aan overdekt en openluchtzwemwater uiteen. Voor het openbare overdekte zwemwater berekenen we ook de behoefte aan zwemwater voor verschillende activiteiten. We onderscheiden hierbij de activiteiten leren zwemmen (leszwemmen en schoolzwemmen), zwemsport, banenzwemmen, doelgroepzwemmen en recreatief zwemmen.

4.1 Conclusies en beschouwing

Het aanbod aan openbaar overdekt zwemwater in de gemeente Tilburg is vergelijkbaar met wat we in soortgelijke gemeenten waarnemen. In de randgemeenten is relatief veel zwemwater waarvan de inwoners van de gemeente Tilburg gebruik kunnen maken.

We constateren dat het (semi-)openbare overdekte zwemwater voldoende capaciteit zou moeten bieden voor leren zwemmen, zwemsporten, banenzwemmen, doelgroepzwemmen en recreatief zwemmen. Maar de programmering van de zwembaden sluit onvoldoende aan op de behoefte vanuit de verschillende activiteiten. Dit ervaren de zwembadmanagers en verenigingen die gebruik maken van de openbare overdekte zwembaden ook.

Een oplossing voor het tekort aan zwemwater kan zijn om de roosters te verder optimaliseren. In samenspraak met belanghebbende partijen, zoals zwembadmanagers, verenigingen en grote huurders, kan een ander rooster opgesteld worden. Het gebruik van meer zwemwater in de semi-openbare zwembaden kan het tekort voor leren zwemmen verzachten. Maar voor uitbreiding van het leren zwemmen zijn ook meer gekwalificeerde instructeurs nodig waar al een tekort aan is in de gemeente.

Naast de optimalisatiekansen in de bestaande zwembaden kan er ook gekeken worden naar het bouwen van een nieuw zwembad. Een nieuw zwembad met één bassin (6 banen van 25 meter lang) voor leren zwemmen en zwemsport en één bassin (8 banen van 25 meter lang) voor de zwemsport zal meer ruimte creëren voor leszwemmen en de zwemsport, maar ook een aanzienlijk overschot creëren voor de andere activiteiten. In dit scenario zal rekening moeten worden gehouden met extra personeel(kosten). Aangezien er al eerder werd aangegeven dat er op sommige plekken en tekort aan instructeurs is, zal een nieuw zwembad geen oplossing zijn voor alle knelpunten.

Het aanbod aan open zwemplekken in de gemeente en omstreken is variërend. Vooral in het oosten van de gemeente en de aangrenzende gemeenten zijn er veel mogelijkheden om in de openlucht te zwemmen. De zwemplekken worden voldoende gebruikt op basis van de gegevens van de abonneerders.

De inwoners van de westelijke stadsdelen hebben minder aanbod voor openluchtzwemwater en moeten ver reizen. In het westen van de gemeente kan gekeken worden naar een uitbreiding van het openluchtzwemwater, maar dit is niet noodzakelijk.

Een onderzoek naar openluchtzwemwater en wat de mensen brengt naar deze plekken kan extra duiding geven aan het gebruik en mogelijke uitbreiding. Eerder hebben we al een vergelijkbaar onderzoek gedaan in de gemeente Utrecht (Wezenberg-Hoenderkamp & Floor, 2020).

4.2 Aanbod overdekt zwemwater

In de gemeente Tilburg zijn drie openbare overdekte zwembaden aanwezig, allemaal in gemeentelijke eigendom. In openbare zwembaden kan iedereen tegen betaling zwemmen, al dan niet in combinatie met andere activiteiten. Dit zijn voornamelijk zwembaden in gemeentelijke eigendom, ook in Tilburg.

De openbare overdekte zwembaden in de gemeente Tilburg hebben de volgende bassins:

- Zwembad Reeshof bestaat uit drie bassins: een instructiebassin van 25 bij 15 meter (oppervlakte 375 m²), een recreatiebassin van 25 bij 15 meter (oppervlakte 375 m²) en een peuterbassin.
- Zwembad Drieburcht bestaat uit drie bassins: een wedstrijdbassin van 25 bij 21 meter (525 m²), een instructiebassin van 20 bij 10 meter (200 m²) en een recreatiebassin met een oppervlakte van 180 m².
- Zwembad Stappegoor bestaat uit zes bassins: een wedstrijdbassin van 25 bij 15 meter (375 m²), een wedstrijdbassin van 25 bij 10 meter (250 m²), een recreatiebassin van ongeveer 415 m², een buitenbassin en twee peuterbassins.

Naast de drie openbare overdekte zwembaden zijn er in de gemeente vijf semi-openbare zwembaden. Semi-openbare zwembaden zijn sportaccommodaties die een deel van het jaar en/of van de openingsuren toegankelijk zijn voor de eigen leden, patiënten, gasten etc. van de sportaccommodatie, en een ander deel van het jaar en/of openingsuren ook toegankelijk voor personen die geen lid, patiënt of gast zijn (Hoekman et al., 2013).

De semi-openbare zwembaden in de gemeente Tilburg hebben de volgende bassins:

- Aquamarant op de locatie Daniël Brouwerpark bestaat uit twee bassins: een instructiebassin van 16 bij 8 meter en een ondiep instructiebassin. Dit zwembad is primair ingericht voor de zorginstelling, maar het is voor verenigingen, particulieren en bedrijven mogelijk om hier te komen zwemmen. Daarnaast worden in het zwembad zwemlessen aangeboden.
- Aquamarant op de locatie 't Hooge Veer Tilburg bestaat uit één instructiebassin van 12 bij 6 meter. Dit zwembad wordt vooral gebruikt voor therapeutische doeleinden, maar wordt ook verhuurd aan externe partijen, zoals zwemscholen of andere zorgorganisaties.

- Het zwembad in Club Pelikaan telt één bassin dat gebruikt wordt voor banenzwemmen en recreatief zwemmen. Daarnaast biedt dit zwembad zwemlessen aan. Dit zwembad is alleen toegankelijk voor mensen die lid zijn van Club Pelikaan. Daarom zien we dit zwembad als semi-openbaar zwembad.
- Het zwembad in het woonlandschap de Leyhoeve biedt ook mogelijkheden voor zwemlessen.
- Het zwembad op het onderwijscentrum Leijpark biedt ook mogelijkheden voor zwemlessen.

In bijlage 6 staat een kaart met de zwembaden, inclusief de overdekte zwembaden rondom de gemeente.

Planningsinstrument zwembaden – geschikt zwemwater

Het Mulier Instituut heeft het planningsinstrument ontwikkeld in samenwerking met de KNZB, Vereniging Sport en Gemeenten (VSG) en Werkgevers in Zwembaden en Zwemscholen (WIZZ) (Floor et al., 2020).

In dit instrument onderscheiden we vijf verschillende activiteiten: zwemonderwijs, zwemsport, banenzwemmen, doelgroepenzwemmen en pretzwemmen.

Met dit instrument bepalen we ook welke bassins geschikt zijn voor een bepaalde activiteit. De specifieke definitie van geschikt zwemwater is te vinden in bijlage 6.

Niet alle bassins zijn geschikt voor alle activiteiten. Daarentegen vinden soms wel activiteiten plaats in bassins die daar niet optimaal geschikt voor zijn. In tabel 4.1 is te zien hoeveel openbaar overdekt zwemwater in de gemeente Tilburg geschikt is voor de verschillende activiteiten.

Tabel 4.1**Zwemwatercapaciteit openbare overdekte zwembaden gemeente Tilburg**

(in vierkante meters overdekt zwemwater, o.b.v. definitie geschikt zwemwater)

		Leren			Doelgroep-	Recreatief
		zwemmen	Zwemsport	Banenzwemmen	zwemmen	zwemmen
Reeshof	Instructiebassin	375	375	375	375	^{-B}
	Recreatiebassin	375	375	375	375	375
Stappegoor	Recreatiebassin	415 ^A	-	-	415	415
	Wedstrijdbassin 1	375 ^A	^{-C}	375	375	^{-B}
	Wedstrijdbassin 2	250	^{-C}	250	250	-
Drieburcht	Instructiebassin	200	^{-B}	200	200	^{-B}
	Wedstrijdbassin	^{-B}	525	525	-	^{-B}
	Recreatiebassin	180	^{-B}	^{-B}	180	180
Gemeente Tilburg -		2.170	1.900	2.100	2.170	970

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023.

- A Dit bassin is wel geschikt voor deze activiteit volgens het planningsinstrument, maar wordt voor deze activiteit niet gebruikt.
- B Dit bassin is niet geschikt voor deze activiteit volgens het planningsinstrument, maar wordt wel voor deze activiteit gebruikt.
- C Dit bassin is volgens de definitie niet geschikt voor deze activiteit en wordt ook niet gebruikt voor deze activiteit. Het bassin voldoet wel aan de eis voor afmetingen, maar niet aan de eis voor de temperatuur.

Programmering zwembaden

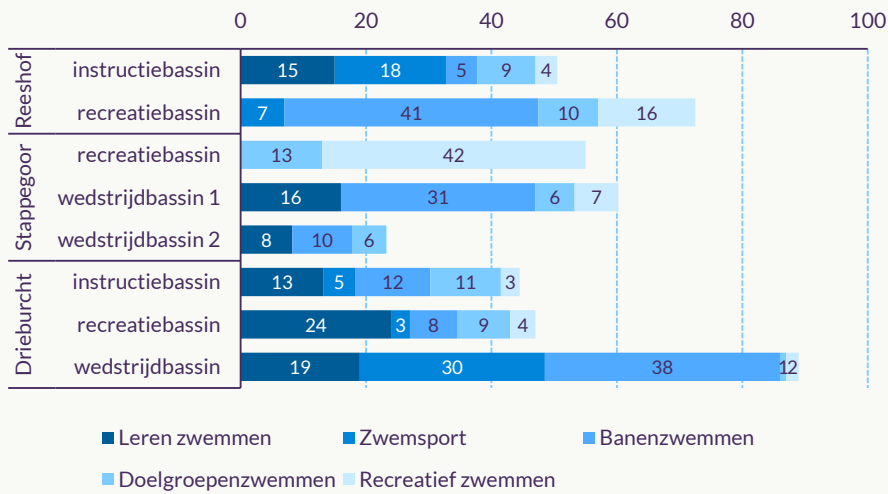
Naast het aantal vierkante meter is het relevant hoe het zwemwater wordt ingezet. Het zwemwater in Drieburcht wordt het meest ingezet voor de zwemsport. Het zwemwater in zwembad Stappegoor is relatief veel beschikbaar voor recreatief zwemmen, het zwemwater in zwembad Reeshof voor banenzwemmen (figuur 4.1)

In enkele bassins worden er nu minder uur ingericht voor de activiteiten dan in de andere bassins, bijvoorbeeld in zwembad Stappegoor voor de wedstrijdbassins. Er zijn dus nog mogelijkheden om hier meer uren in te richten.

Figuur 4.1

Activiteiten weekrooster overdekte zwembaden gemeente Tilburg in het seizoen 2022/'23

(in uren)

Bron: Sportbedrijf Tilburg, weekroosters zwembaden, 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

Toelichting: In deze programmering wordt alleen rekening gehouden met het aantal uren dat ingeroosterd is en niet het aantal groepen in het bassin.

Aanbod in de randgemeenten

In de randgemeenten Gilze en Rijen, Goirle, Vught, Hilvarenbeek en Heusden is sprake van aanbod van openbaar overdekt zwemwater. Het aanbod in vierkante meters is in de randgemeenten kleiner dan in de gemeente Tilburg (tabel 4.2). Maar ten opzichte van het aantal inwoners is er in de meeste randgemeenten meer zwemwater beschikbaar dan in de gemeente Tilburg.

Aanbod in referentiegemeenten

Het aanbod aan overdekt zwemwater in vierkante meter per 100 inwoners voor leren zwemmen en doelgroepenzwemmen is in de gemeente Tilburg kleiner dan in de referentiegemeenten Dordrecht, Eindhoven, Groningen en Leiden, maar groter dan in de gemeenten Haarlem en Zoetermeer (tabel 4.3). Voor de zwemsport en banenzwemmen is het aanbod in de gemeenten Dordrecht en Eindhoven groter dan in Tilburg, maar in de andere gemeenten kleiner.

Het aanbod aan openbaar overdekt zwemwater in de gemeente Tilburg is dus vergeleken met de gemeenten Dordrecht, Eindhoven, Groningen, Haarlem, Leiden en Zoetermeer gemiddeld.

Tabel 4.2**Regionale benchmark zwemwatercapaciteit openbare overdekte zwembaden gemeente Tilburg**

(o.b.v. definitie geschikt zwemwater)

	Tilburg	Gilze en Rijen	Goirle	Heusden	Hilvarenbeek	Vught
Oppervlakte (in m ²)						
Leren zwemmen	2.170	250	204	500	375	393
Zwemsport	1.900	250	-	300	375	-
Banenzwemmen	2.100	250	-	300	375	313
Doelgroepenzwemmen	2.170	250	204	380	375	313
Oppervlakte (in m ² per 100 inwoners)						
Leren zwemmen	0,95	0,93	0,84	1,09	2,35	1,22
Zwemsport	0,83	0,93	-	0,65	2,35	-
Banenzwemmen	0,92	0,93	-	0,65	2,35	0,97
Doelgroepenzwemmen	0,95	0,93	0,84	0,83	2,35	0,97

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023.

Tabel 4.3**Benchmark zwemwatercapaciteit openbare overdekte zwembaden gemeente Tilburg**

(o.b.v. definitie geschikt zwemwater)

	Tilburg	Dordrecht	Eindhoven	Groningen	Haarlem	Leiden	Zoetermeer
Oppervlakte (in m ²)							
Leren zwemmen	2.170	1.667	3.309	3.208	1.338	1.410	705
Zwemsport	1.900	1.050	2.475	1.763	750	750	375
Banenzwemmen	2.100	1.300	2.475	1.963	1.088	750	375
Doelgroepenzwemmen	2.170	1.667	3.309	3.208	1.338	1.410	705
Oppervlakte (in m ² per 100 inwoners)							
Leren zwemmen	0,95	1,37	1,36	1,35	0,81	1,11	0,56
Zwemsport	0,83	0,86	1,02	0,74	0,45	0,59	0,30
Banenzwemmen	0,92	1,07	1,02	0,82	0,66	0,59	0,30
Doelgroepenzwemmen	0,95	1,37	1,36	1,35	0,81	1,11	0,56

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023.

4.3 Verzorgingsgebied overdekt zwemwater

Herkomst bezoekers

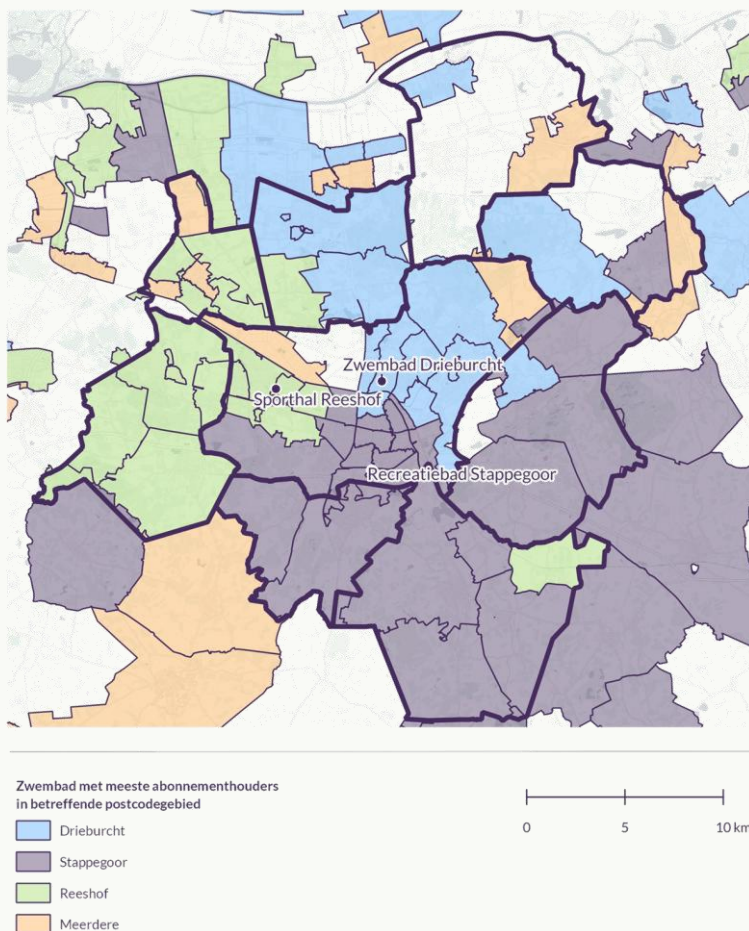
Door de herkomst van de bezoekers in kaart te brengen, krijgen we inzicht in wie gebruik maken van een zwembad en wat het verzorgingsgebied van een zwembad is. Om de herkomst van de bezoekers van de openbare overdekte zwembaden in de gemeente Tilburg te analyseren, hebben we de postcodes van de abonneerders voor banenzwemmen, doelgroepenzwemmen en recreatief zwemmen gebruikt (figuur 4.2). De zwemmers van verenigingen, zwemlessen en losse kaarten verkoop nemen we hier niet mee.

De abonneerders van zwembad Drieburcht wonen voornamelijk in het noorden van de gemeente. Zwembad Stappegooor heeft vooral veel abonneerders wonen in het zuiden en oosten van de gemeente, zwembad Reeshof vooral in het westen. In de volgende paragraaf gaan we dieper in op de reisafstand naar de overdekte zwembaden in de omgeving.

Figuur 4.2

Herkomst abonneerders van de openbare overdekte zwembaden in de gemeente Tilburg

(naar postcodegebied)

Bron: Sportbedrijf Tilburg, geanonimiseerde lijst van abonneerders zwembaden, 2023.
Bewerking: Mulier Instituut.

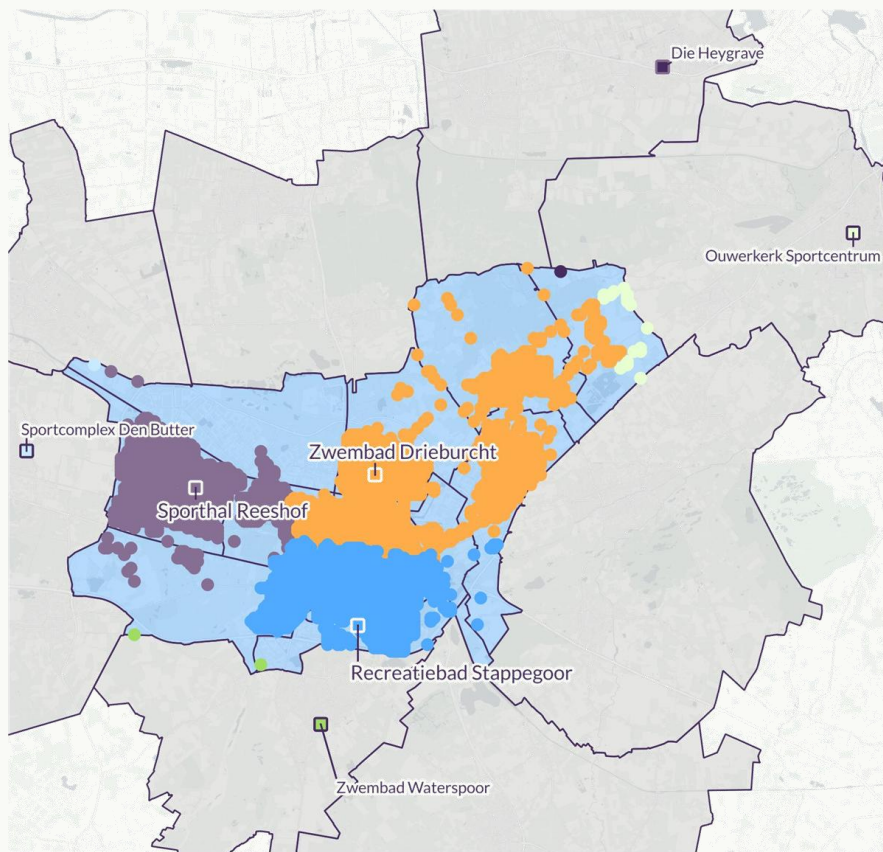
Verzorgingsgebieden

In figuur 4.3 is te zien welke inwoners binnen de verzorgingsgebieden van zwembaden in de gemeente Tilburg en omgeving vallen. Het verzorgingsgebied definiëren we hier als het gebied waarin het betreffende zwembad voor de inwoners het dichtstbijzijnde is.

Voor slechts een klein aantal inwoners is het dichtstbijzijnde zwembad niet in de eigen gemeente gelegen. Voor de noordelijke wijken is zwembad Drieburcht het dichtstbij, voor de zuidelijke wijken zwembad Stappegoor en voor de westelijke wijken vooral zwembad Reeshof.

Figuur 4.3

Dichtstbijzijnde openbare overdekte zwembaden inwoners gemeente Tilburg

Binnenzwembaden omgeving van Tilburg

- Sportcomplex Den Butter
- Zwembad Waterspoor
- Ouwerkerk Sportcentrum
- Die Heygrave

Binnenzwembaden Tilburg

- Sporthal Reeshof
- Recreatiebad Stappegoor
- Zwembad Drieburcht

Bron: Mulier Instituut, Database Sportaanbod, 2023; CBS, kaart van 100 bij 100 meter, 2022.
Bewerking: Mulier Instituut.

Reisafstand

Door te kijken naar reisafstanden van inwoners van de gemeente naar het dichtstbijzijnde zwembad kunnen we de verzorgingsgebieden van de zwembaden theoretisch in kaart brengen. De verzorgingsgebieden van de zwembaden zijn gebaseerd op reisafstanden naar het dichtstbijzijnde zwembad. Reisafstand is een van de belangrijkste criteria op basis waarvan mensen een zwembad kiezen (Floor et al., 2020).

In tabel 4.4 staat de reisafstand over de openbare weg (in kilometers) voor inwoners van de gemeente Tilburg naar het dichtstbijzijnde openbare overdekte zwembad. Gemiddeld moeten inwoners van de gemeente 2,3 kilometer afleggen naar een openbaar overdekt zwembad. Dit is korter dan het landelijke gemiddelde (3,1 km) en het gemiddelde van grootstedelijke gemeenten (2,8 km).

Acht op de tien inwoners van de gemeente hoeven minder dan drie kilometer af te leggen tot het dichtstbijzijnde overdekte zwembad. Alle inwoners van Berkel-Enschot, Biezenmortel en Udenhout moeten verder reizen.

Tabel 4.4
Reisafstand naar dichtstbijzijnde overdekte zwembad inwoners gemeente Tilburg

	Aantal inwoners	Gemiddelde afstand tot dichtstbijzijnde zwembad	Aandeel inwoners met zwembad binnen 3 kilometer
	(in aantallen)	(in kilometers)	(in procenten)
Berkel-Enschot	14.128	5,2	-
Biezenmortel	1.445	9,4	-
Binnenstad	7.930	1,9	100
Noord	24.233	1,1	100
Noord-West	191	3,6	50
Oost	538	3,4	23
Oud-Noord	34.347	2,2	97
Oud-Zuid	43.281	1,8	92
Reeshof	43.952	1,7	97
Udenhout	8.732	6,2	-
West	27.649	3,7	45
Zuid	10.264	1,5	99
Zuid-West	11.004	2,9	70
Tilburg	227.694	2,3	79

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023; CBS, kaart van 100 bij 100 meter, 2022. Bewerking: Mulier Instituut.

4.4 Behoeftte overdekt zwemwater

In deze paragraaf zetten we de behoefte aan overdekt zwemwater uiteen voor de verschillende activiteiten, te weten: leren zwemmen, zwemsport, banenzwemmen, doelgroepen zwemmen en recreatief zwemmen. Dit doen we aan de hand van het planningsinstrument zwembaden.

Planningsinstrument zwembaden – berekening behoefte

Op basis van bevolkingscijfers- en prognoses, cijfers over zwemparticipatie, zwemfrequentie en benodigde hoeveelheid zwemwater per persoon geven we voor de vijf onderscheiden activiteiten inzicht in de behoefte aan zwemwater.

In de berekeningen met het planningsinstrument hanteren we landelijke kengetallen. Door lokale afwijkingen in bijvoorbeeld zwemdiplomabezit, deelname aan verenigingszwemmen of aantrekkelijkheid van de zwembaden kunnen verschillen ontstaan tussen de lokale situatie en de situatie gebaseerd op kengetallen. Mogelijk wijkt de werkelijke situatie in Tilburg dus af van de hier berekende zwemwaterbehoefte.

Huidige programmering

We constateren een (sterk) normatief tekort aan zwemwater voor leren zwemmen en de zwemsport in 2023, dat standhoudt tot en met 2040 (tabel 4.5). Voor banenzwemen en doelgroepen zwemmen constateren we juist een (sterk) overschot, nu en in de toekomst. Dit is gebaseerd op hoe het zwemwater nu wordt ingezet. Verderop zullen we zien dat veranderingen in de programmering een deel van de tekorten kunnen oplossen.

In bijlage 6 staan de aanbod- en behoeftecijfers per activiteit. In deze paragraaf gaan we verder in op de betekenis van de resultaten en vullen we de uitkomsten van de kwantitatieve analyses aan met de ervaringen van de zwembadmanagers en de verenigingen.

Tabel 4.5

Resultaten aanbod-behoefteanalyse overdekte zwemwater gemeente Tilburg

(op basis van de huidige programmering)

	2023	2030	2040
Leren zwemmen	Tekort	Tekort	Tekort
Zwemsport	Sterkt tekort	Sterk tekort	Sterk tekort
Banenzwemmen	Sterk overschot	Sterk overschot	Sterk overschot
Doelgroepen zwemmen	Overschot	Overschot	Overschot

● Leren zwemmen

Het aanwezige openbare overdekte zwemwater is onvoldoende om alle kinderen in de gemeente zwemles te kunnen aanbieden. De verwachte bevolkingstoename van het aantal kinderen in de zwemleeftijd leidt tot een groter tekort aan zwemwater.

De zwembadmanagers geven aan dat zij wel meer ruimte in de programmering willen bieden voor leren zwemmen, maar dat zij over onvoldoende zwemlesonderwijzers beschikken. De tekorten vullen ze vooral op door instructeurs in opleiding in te zetten. Ook verenigingen geven aan dat het moeilijk is om het aanbod aan zwemlessen uit te breiden door het tekort aan zwemonderwijzers.

Op dit moment worden enkele bassins in de openbare overdekte zwembaden niet beschikbaar gesteld voor leren zwemmen, maar deze zijn in theorie wel inzetbaar. Leren zwemmen zou in deze bassins ingeroosterd kunnen worden om zo het tekort deels op te lossen. Dit kan alleen als er voldoende zwemonderwijzers in de zwembaden aanwezig zijn.

Daarnaast hebben we in het planningsinstrument niet gerekend met het beschikbare zwemwater in de semi-openbare overdekte zwembaden die in de gemeente aanwezig zijn. Er zijn vier zwembaden in de gemeente die ruimte bieden voor leren zwemmen.

Deze zwembaden vangen het tekort aan openbaar overdekt zwemwater voor leren zwemmen in de huidige programmering op, want met het aanbod van dit zwemwater is de capaciteit voor leren zwemmen net voldoende. In de toekomst is dit extra zwemwater volgens het planningsinstrument onvoldoende om het tekort in de openbare zwembaden op te vangen.

De openbare zwembaden in de gemeente zijn afhankelijk van het aanbod van leren zwemmen in de semi-openbare zwembaden. Wanneer deze zwembaden besluiten geen zwemlessen meer aan te bieden, ontstaat er voor de gemeente een probleem om alle kinderen in de gemeente te leren zwemmen.

● Zwemsport

Op basis van het planningsinstrument zwembaden constateren we een sterk tekort aan zwemwater voor de zwemsport. In de komende jaren loopt dit tekort aan zwemwater verder op door bevolkingsgroei voor de leeftijdsgroepen in de zwemsport.

In de huidige programmering worden ook bassins ingezet die niet geschikt zijn volgens de definitie. Deze bassins zijn voor de zwemsport wel geschikt op basis van afmetingen, maar niet op basis van de watertemperatuur. Voor de berekeningen van de behoefte op basis van de huidige programmering nemen we deze bassins wel mee.

In de huidige programmering worden enkele bassins niet ingezet, terwijl ze daar wel geschikt voor zijn. In zwembad Stappegoor zijn twee wedstrijdbassins geschikt voor

de zwemsport, maar deze worden niet gebruikt. In eventuele verandering in de programmering kan dan ook rekening gehouden worden met de beschikbaarheid van deze bassins.

De verenigingen geven aan dat zij met het aantal uren dat zij afnemen de huidige behoefte kunnen faciliteren, maar dat er geen ruimte is om te groeien. De programmering biedt geen ruimte voor meer activiteiten of trainingsmomenten. Ook moeten zij gebruikmaken van bassins die te warm zijn voor de zwemsport. Volgens hen zouden betere afspraken gemaakt moeten worden over de temperatuur van enkele bassins.

● **Banenzwemmen**

Voor de berekening van de capaciteit die nodig is voor banenzwemmen hebben we normen gebruikt waarmee we ervan uitgaan dat zwemmers niet het hele jaar komen zwemmen, maar een periode van acht weken per jaar, en dat ze het zwembad één keer per week bezoeken. Met deze normen komen de bezoekersaantallen in het planningsinstrument overeen met de daadwerkelijke bezoekersaantallen die zijn geregistreerd in de overdekte openbare zwembaden in de gemeente Tilburg.

Uit de toepassing van deze lokale cijfers in het planningsinstrument blijkt dat er meer dan voldoende zwemwater is voor banenzwemmen. Hierbij moet er wel rekening mee worden gehouden dat we in het planningsinstrument alle beschikbare uren voor banenzwemmen (ochtend, middag en avond) hebben meegenomen bij het berekenen van de capaciteit die nodig is. Op piekmomenten kunnen bezoekers meer drukte ervaren.

● **Doelgroepen zwemmen**

Voor het berekenen van de benodigde capaciteit voor doelgroepen zwemmen hebben we op basis van de bezoekersaantallen bepaald hoe vaak zwemmers gemiddeld naar het zwembad komen (acht keer per jaar). Uit het planningsinstrument blijkt een overschot aan zwemwater voor doelgroepen zwemmen.

● **Recreatief zwemmen**

Voor pretzwemmen maken we geen behoefteberekeningen zoals voor de andere activiteiten, omdat het hier niet om één vastomlijnde activiteit gaat. Tijdens het pretzwemmen maken sommigen gebruik van de glijbaan, zitten anderen langs de kant en spelen weer anderen met een bal. Voor al deze activiteiten is een andere hoeveelheid zwemwater nodig.

De bezoekersaantallen van het recreatief zwemmen zijn in de gemeente Tilburg het hoogst van alle zwemactiviteiten. In de gemeente wordt regelmatig gebruik gemaakt van deze recreatieve faciliteiten.

In de zwembaden Stappegoor, Reeshof en Drieburcht zijn de recreatiebassins logischerwijs geschikt voor recreatiezwemmen. Het recreatiebassin in zwembad Stappegoor heeft een wildwaterbaan. In zwembad Reeshof en Drieburcht heeft het

recreatiebassin een glijbaan. In het zwembad Stappegoor worden in de zomerperiode buitenbassins beschikbaar gesteld voor onder andere recreatief zwemmen. In elke overdekt openbaar zwembad zijn er dus mogelijkheden om recreatief te zwemmen.

Voorbeeldprogrammering

Uit de berekeningen met het planningsinstrument op basis van de huidige programmering blijkt dat er enkele knelpunten zijn voor de inzet van het zwemwater nu en in de toekomst. Wel is er in de programmering ruimte om deze knelpunten op te lossen.

Om hier verder inzicht in te krijgen hebben we nieuwe berekeningen met het planningsinstrument gemaakt op basis van een voorbeeldprogrammering (zie bijlage 6). Dit is een theoretische programmering die op basis van beschikbare capaciteit zou kunnen worden ingezet. In de voorbeeldprogrammering houden we rekening met de geschikte capaciteit voor een activiteit en de geschikte uren.

In deze voorbeeldprogrammering hebben we meer ruimte gemaakt voor leren zwemmen en de zwemsport door meer uren in de programmering, maar ook door meer bassins in gebruik te nemen. In de voorbeeldprogrammering worden voor zowel leren zwemmen als de zwemsport bassins ingezet die volgens de definitie geschikt zijn. Enkele bassins werden in de huidige programmering nog niet ingezet, maar zijn wel meegenomen in deze berekening. In de totale programmering zijn ook meer uren in totaal ingeroosterd.

We constateren dat er in theorie (ruim) voldoende capaciteit in de gemeente Tilburg aanwezig is voor leren zwemmen, zwemsport, banenzwemmen en doelgroepenzwemmen, nu en in de toekomst. Maar de bassins die geschikt zijn voor de zwemsport zijn ontoereikend voor de toekomstige behoefte (tabel 4.6). De cijfers achter de aanbod-behoefteanalyses zijn te vinden bijlage 6.

Tabel 4.6
Resultaten aanbod-behoefteanalyse overdekt zwemwater gemeente Tilburg
(op basis van voorbeeldprogrammering)

Activiteit	2023	2030	2040
Leren zwemmen	Overschot	Overschot	Overschot
Zwemsport	Licht overschot	Licht overschot	Licht tekort
Banenzwemmen	Sterk overschot	Sterk overschot	Sterk overschot
Doelgroepenzwemmen	Sterk overschot	Sterk overschot	Sterk overschot

● **Leren zwemmen**

In de gemeente is meer zwemwater geschikt voor leszwemmen dan er op dit moment ingezet wordt. Met een andere benadering en inzet van uren ten opzichte van de huidige inzet is er voldoende zwemwater beschikbaar voor deze activiteit en doen zich in de toekomst ook geen problemen voor.

Deze cijfers zijn op basis van een optimale programmering. Er moet binnen de gemeente gekeken worden of deze programmering haalbaar is. Een andere mogelijkheid is om in de semi-openbare zwembaden te kijken of daar meer ruimte vrijgemaakt kan worden voor de zwemlessen. Dit kan door het openstellen van meer uren of eventueel ergens een uitbreiding. Dit zou een oplossing kunnen zijn als deze voorbeeldprogrammering geen optimale oplossing blijkt. Ook kan worden gekeken naar de herintroductie van het schoolzwemmen.

● **Zwemsport**

In de voorbeeld programmering zetten we in het zwembad Reeshof het instructiebassin en recreatiebassin in voor de zwemsport, net zoals in de huidige programmering. In de voorbeeldprogrammering zetten we ook de wedstrijdbassins van zwembad Stappegoor in, omdat deze ook geschikt zijn volgens de definitie. In de huidige programmering worden deze bassins niet ingezet.

Met de bredere inzet in bassins en uren voor de zwemsport ten opzichte van de huidige programmering is er voldoende zwemwater voor de zwemsport op dit moment, maar in de toekomst is er een tekort. Het blijft dan ook belangrijk om de geschikte én de iets minder geschikt bassins te blijven inzetten voor de zwemsport.

● **Banenzwemmen**

Op basis van de voorbeeldprogrammering is er voldoende zwemwater voor banenzwemmen. Dit verandert in de toekomst ook niet. Het overschot aan zwemwater bij banenzwemmen is zo groot dat er wellicht nagedacht kan worden over schuiven in de voorbeeldprogrammering, waardoor er wat extra ruimte voor zwemsport komt. Dit kan een oplossing zijn voor de zwemsport, maar moet niet ten koste gaan van de mogelijkheid voor banenzwemmers om in de avonden te zwemmen. De avonden zijn namelijk ook populaire tijden voor de banenzwemmers.

● **Doelgroepen zwemmen**

Op basis van de voorbeeldprogrammering wordt het overschot aan zwemwater alleen maar groter. Het is dan niet verstandig om voor deze zwemactiviteit andere uren aan te bieden dan de huidige programmering.

4.5 Aanbod openluchtzwemwater

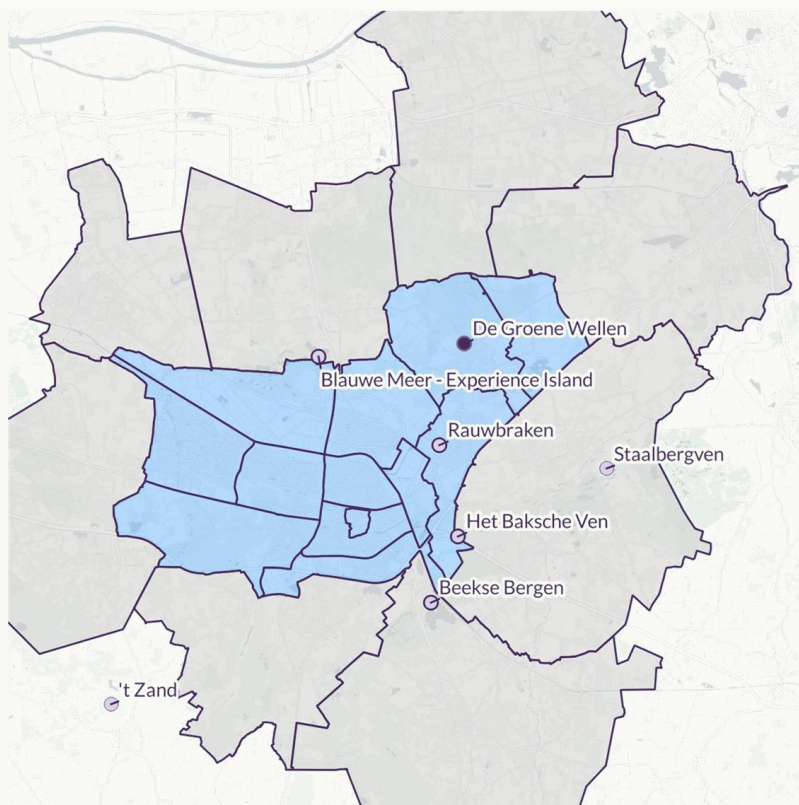
In de gemeente Tilburg is er één openluchtzwembad: de Groene Wellen. Het zwembad wordt geëxploiteerd door Vital BV en bestaat uit drie bassins:

- één wedstrijdbassin van 25 bij 16 meter (oppervlakte 400 m²);
- een instructiebassin van 20 bij 11 meter (oppervlakte 220 m²); en
- een peuterbassin.

Daarnaast bevat zwembad Stappegoor ook één buitenbassin, met een oppervlakte van ongeveer 155 m².

Verder is er één officiële openwaterzwemlocatie in de gemeente Tilburg, Rauwbraken. In de randgemeenten Oisterwijk, Loon op Zand en Hilvarenbeek zijn meerdere van deze locaties aanwezig (figuur 4.4).

Figuur 4.4
Openluchtzwemplekken in de gemeente Tilburg en omgeving

Buitenzwemplekken

- Openluchtzwembad
- Zwemplek open water
- Stadsdelen Tilburg
- Buurgemeenten Tilburg

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod, 2023.

4.6 Verzorgingsgebied openluchtzwemwater

Herkomst bezoekers

Door de herkomst van de bezoekers in kaart te brengen, krijgen we inzicht in wie gebruik maken van een zwembad en wat het verzorgingsgebied van een zwembad is. Om de herkomst van de bezoekers te analyseren, hebben we de postcodes van de abonneementhouders van de officiële zwemwaterlocatie Rauwbraken en het openluchtzwembad De Groene Welle in de gemeente geanalyseerd.

Dit geeft maar een beperkt beeld van de herkomst van de bezoekers, omdat op deze openluchtzwemplekken voornamelijk bezoekers komen met een los kaartje. Hiervan kunnen we niet bepalen wat de herkomst is. Toch kunnen we met de postcodegebieden van de abonneementhouders wel een aardig beeld creëren.

De buitenzwemplekken zijn vooral gevestigd in het oosten van de gemeente. De bezoekers van Rauwbraken komen dan ook voornamelijk uit de oostelijke wijken van de gemeente (zie bijlage 6). Ook zijn er enkele abonneementhouders die uit de randgemeenten of verdere gemeenten naar deze zwemplekken komen.

De bezoekers van het openluchtzwembad De Groene Welle komen voornamelijk uit de gemeente zelf, maar ook bij deze plek zijn er abonneementhouders die uit randgemeenten komen.

Reisafstand

Door te kijken naar reisafstanden van inwoners van de gemeente naar het dichtstbijzijnde open zwemplek kunnen we de verzorgingsgebieden van de openluchtzwemplekken theoretisch in kaart brengen. De verzorgingsgebieden van de openluchtzwemplekken zijn gebaseerd op reisafstanden naar het dichtstbijzijnde zwembad. Reisafstand is een van de belangrijkste criteria op basis waarvan mensen een zwembad kiezen (Floor et al., 2020).

In tabel 4.7 staat de reisafstand over de openbare weg (in kilometers) voor inwoners van de gemeente Tilburg naar de dichtstbijzijnde openluchtzwemplek. Gemiddeld moeten inwoners van de gemeente 6,7 kilometer afleggen naar een openluchtzwemplek. Dit is korter dan mensen landelijk gemiddeld naar een openluchtzwembad moeten reizen (7,5 km), verder dan gemiddeld in zeer sterk stedelijke gemeenten (6,0 km) en minder ver dan in gemeenten met een vergelijkbare bevolkingsomvang (8,3 km) (Hoekman et al., 2020).

Voor de inwoners van de wijken Reeshof, Zuid-West en West moeten ver reizen naar een openluchtzwemplek. Deze reisafstanden zijn best groot, doordat alle openluchtzwemplekken in het oosten van de gemeente liggen.

Tabel 4.7
Reisafstand naar dichtstbijzijnde openluchtzwemplek inwoners gemeente Tilburg

	Aantal inwoners	Gemiddelde afstand tot dichtstbijzijnde zwembad
	(in aantallen)	(in kilometers)
Berkel-Enschot	14.128	1,5
Biezenmortel	1.445	3,9
Binnenstad	7.930	4,5
Noord	24.233	4,5
Noord-West	191	5,2
Oost	538	2,7
Oud-Noord	34.347	4,8
Oud-Zuid	43.281	4,6
Reeshof	43.952	7,9
Udenhout	8.732	1,4
West	27.649	6,0
Zuid	10.264	3,3
Zuid-West	11.004	6,8
Tilburg	227.694	6,7

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023; CBS, kaart van 100 bij 100 meter, 2022.

4.7 Behoefte openluchtzwemwater

Voor openluchtzwembaden zijn geen normen of richtlijnen die gebruikt kunnen worden om de benodigde hoeveelheid zwemwater te bepalen. Wel kunnen we deels op het aantal bezoekers (abonnementhouders) en de locaties van de zwemplekken aangeven of het zwemwater voldoende is.

Voor de openluchtzwemplekken Rauwbraken en De Groene Wellen lijken de abonnementhouders uit verschillende regio's te komen. Binnen en buiten de gemeente is er dus behoefte om te komen zwemmen.

Daarnaast valt op dat de meeste openluchtzwemplekken zich in het oosten van de gemeente en aangrenzende gemeenten bevinden. De inwoners uit de westelijke gebieden moeten dan ook ver reizen naar de openzwemplekken. In de westelijke gebieden is waarschijnlijk wel behoefte aan een open zwemplek.

IJsbanen

In dit hoofdstuk behandelen we het aanbod aan overdekte ijsbanen. We presenteren cijfers en figuren die het gebruik in beeld brengen, en hoe stakeholders de huidige verhouding tussen aanbod en behoefte ervaren.

5.1 Conclusies en beschouwing

De ijsvloeren van 30x60 meter in de gemeente bieden onvoldoende capaciteit voor de verenigingssport. Dit is de breed gedragen mening van de diverse stakeholders die wij hebben gesproken.

Verenigingen zien zich gedwongen een wachtlijst of ledenstop te hanteren. Zij kunnen bij Sportbedrijf Tilburg geen extra uren afnemen op de gewenste momenten om extra leden ruimte op het ijs te bieden. Ook met het huidige aantal leden is het behelpen volgens de verenigingen, met te grote trainingsgroepen of te weinig trainingsuren.

Het (ervaren) tekort moet wel in perspectief geplaatst worden:

- De gemeente Tilburg stelt relatief veel overdekt ijs beschikbaar. Tilburg is de enige gemeente in Nederland met drie overdekte ijsvloeren. Alleen in Heerenveen liggen meer ijsvloeren (vier).
- De ijsverenigingen hebben een (boven)regionale functie. De helft van de leden van de Tilburgse ijsverenigingen woont niet in de gemeente Tilburg.
- De ijsvloeren van 30x60 meter worden relatief veel ingezet voor topsport en talentontwikkeling. Als gevolg worden de ijsvloeren veel gebruikt door een relatief kleine groep sporters.

Gelet op enerzijds de wachtlijsten en ledenstoppen bij de verenigingen en anderzijds de verwachte bevolkingsgroei, is er groeipotentie in het aantal gebruikers van de ijsbanen.

Uit de gesprekken met de stakeholders volgen drie toekomstscenario's voor het aanbod aan overdekte ijsbanen in de gemeente Tilburg:

- het bestaande aanbod in stand houden en accepteren dat de (verenigings)sporten niet optimaal worden gefaciliteerd;
- het bestaande aanbod optimaliseren door de Ireen Wüst IJsbaan zo aan te passen dat deze langer opengesteld kan worden en door een extra ijsvloer op het binnenterrein toe te voegen;
- het aanbod uitbreiden met een kwalitatief hoogwaardige ijssportaccommodatie die geschikt is voor de beoefening van ijssporten op hoog niveau en het organiseren van (inter)nationale topsportevenementen.

Besluit over aanpassing Ireen Wüst IJsbaan

Tijdens de totstandkoming van dit rapport heeft de gemeente Tilburg, mede op basis van onze voorlopige resultaten, besloten om de Ireen Wüst IJsbaan te verduurzamen, waardoor deze langer opengesteld kan worden, en om een extra ijsvloer op het binnenterrein toe te voegen (conform het tweede scenario hierboven).

5.2 Aanbod

De gemeente Tilburg telt twee kunstijssportaccommodaties: de Ireen Wüst IJsbaan en het IJssportcentrum Tilburg. Beide accommodaties liggen in Tilburg-Zuid. De Ireen Wüst IJsbaan bestaat uit een 400-meterbaan met op het middenterrein een ijsvloer van 30x60 meter en een terrein voor droogtraining. Het IJssportcentrum Tilburg bestaat uit een ijsshal met een ijsvloer van 30x60 meter. Tilburg telt daarmee in totaal drie unieke ijsvloeren.

In Nederland liggen 21 permanente kunstijssportaccommodaties met in totaal 41 unieke ijsvloeren. Deze liggen verspreid over twintig gemeenten. Het aanbod aan mogelijkheden om te schaatsen op kunstijs in de gemeente Tilburg in hoog ten opzichte van het landelijke gemiddelde ([tabel 5.1](#)).

Tabel 5.1
Benchmark aanbod overdekte ijsbanen gemeente Tilburg in 2023

(in aantal inwoners per accommodatie/ijsvloer)

	Permanente (kunst)ijssportaccommodatie	Ijsvloer
Gemeente Tilburg	112.000	75.000
Nederland	840.000	430.000

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023.

5.3 Gebruik

Op de Ireen Wüst IJsbaan stond voor bijna 4.300 uur aan activiteiten in het seizoen 2022/'23 geprogrammeerd ([tabel 5.2](#)). Dit was meer dan in het seizoen 2018/'19 (+17%). Deze toename zien we zowel bij de 400-meterbaan als bij de ijsvloer van 30x60 meter. Ook in het IJssportcentrum Tilburg stond op de ijsvloer voor meer uren aan activiteiten gepland in het seizoen 2022/'23 dan vier seizoenen daarvoor.

Tabel 5.2
Seizoengebruik ijssportaccommodaties gemeente Tilburg
 (in uren)

	2018/'19	2022/'23
Ireen Wüst IJsbaan	3.679	4.288
400-meterbaan	2.039	2.364
IJsvloer van 30x60 meter	1.640	1.924
IJssportcentrum Tilburg	2.998	3.211

Bron: Sportbedrijf Tilburg, reserveringsoverzichten ijssportaccommodaties, 2019 & 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

Tien verenigingen maken structureel gebruik van de ijssportaccommodaties. Zij bieden de mogelijkheid aan om langebaanschaatsen, ijshockey, kunstrijden, shorttrack en/of curling in verenigingsverband te beoefenen. Daarnaast is het mogelijk om recreatief te schaatsen op de Ireen Wüst IJsbaan, bijvoorbeeld door een los kaartje te kopen.

We zien dat de verenigingen op de Ireen Wüst IJsbaan meer ruimte hebben gekregen. Het aantal uur dat de accommodatie beschikbaar was voor recreatief schaatsen in het seizoen 2022/'23 was ruim 10 procent lager dan in het seizoen 2019/'22. Het aantal uur dat de verenigingen de accommodatie huurden was bijna 40 procent hoger.

Beide ijssportaccommodaties kennen een zomerstop waarin de accommodatie is gesloten. De Ireen Wüst IJsbaan is geopend in de maanden oktober tot en met maart, IJssportcentrum Tilburg van eind augustus tot en met eind april.

Gedurende deze periode is de Ireen Wüst IJsbaan doordeweeks overdag veelal beschikbaar voor recreatief schaatsen. In de avond maken de verenigingen gebruik van de ijsbanen, waarbij zij met name tussen 20:00 en 22:00 uur actief zijn ([figuur 5.1](#)).

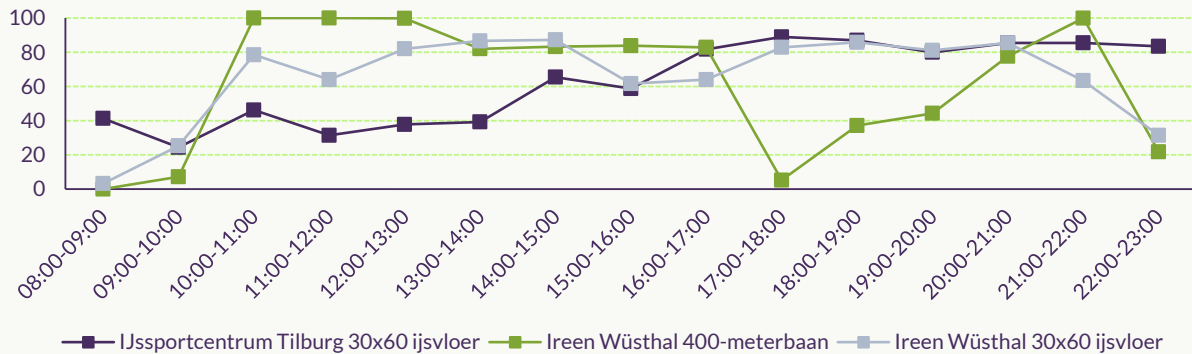
In het IJssportcentrum Tilburg maken doordeweeks overdag meerdere partijen gebruik van de ijsvloer, zoals de Nederlandse IJshockeybond en de Stichting Topsportopleiding Tilburg. In de avond is de ijsvloer bijna volledig bezet met verenigingsgebruik.

Het weekendgebruik van de ijssportaccommodaties vindt voornamelijk overdag plaats (figuur 5.2). Maar in het ijssportcentrum staan regelmatig tot later activiteiten gepland, veelal als er wedstrijden zijn.

Figuur 5.1

Gemiddelde doordeweekse bezettingsgraad ijssportaccommodaties gemeente Tilburg in het seizoen 2022/'23

(in procenten)

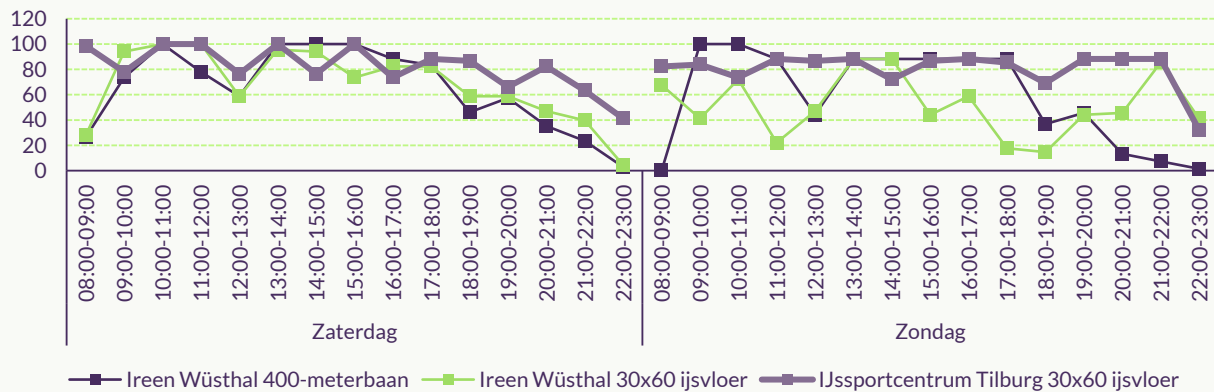

Bron: Sportbedrijf Tilburg, reserveringsoverzichten ijssportaccommodaties, 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

Figuur 5.2

Gemiddelde weekendbezetting ijssportaccommodaties gemeente Tilburg in het seizoen 2022/'23

(in procenten)

Bron: Sportbedrijf Tilburg, reserveringsoverzichten ijssportaccommodaties, 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

Verenigingen

De verenigingen die actief zijn in de ijssportaccommodaties in de gemeente Tilburg telden in totaal bijna 1.200 bondsleden (tabel 5.3). Het gaat hier om leden van de Koninklijke Nederlandsche Schaatsenrijders Bond (KNSB), IJshockeybond Nederland (IJNL) en Nederlandse Curling Bond (NCB).

Maar de meeste leden van een aantal verenigingen staan niet ingeschreven bij de sportbonden. Zo staan bijvoorbeeld van de Tilburgse Kunstrij Vereniging en IJclub Tilburg minder dan de helft van de leden ingeschreven bij de betreffende sportbond.

Schaatsclub De Vennen en Schijndelse IJclub Thialf zijn geen Tilburgse verenigingen. Zij beschikken over een natuurijsbaan in de eigen gemeente. Als er geen natuurijs ligt, maken deze verenigingen gebruik van het kunstijs in Tilburg.

Tabel 5.3
Aantal bondsleden verenigingen ijssportaccommodaties gemeente Tilburg in het seizoen 2022/'23
 (in aantallen)

Vereniging	Aantal bondsleden	Discipline(s)
Curling Club Tilburg	21	Curling
Dutch Dukes	62	IJshockey
Tilburg Capitals	25	IJshockey
Tilburg Trappers	266	IJshockey
IJclub Tilburg	401	Langebaanschaatsen & shorttrack
Schaatsclub De Vennen	110	Langebaanschaatsen & shorttrack
Schijndelse IJclub Thialf	65	Langebaanschaatsen & shorttrack
SKY Tilburg	129	Kunstschaatsen
T.S.S.V. Braga	42	Langebaanschaatsen
Tilburgse Kunstrij Vereniging	40	Kunstschaatsen

Bron: KNSB, IJNL & NCB, 2023.

Ongeveer de helft van de bondsleden woont in de gemeente Tilburg (52%). Daarnaast komen relatief veel leden uit de randgemeenten van Tilburg, zoals Goirle en Oisterwijk ([tabel 5.4](#)). De verenigingen hebben een sterke bovenregionale functie, met veel leden woonachtig buiten de provincie Brabant (niet in tabel).

Tabel 5.4**Herkomst bondsleden verenigingen ijssportaccommodaties gemeente Tilburg in het seizoen 2022/'23**

(in procenten)

Gemeente	Totaal	KNSB (n=787)	IJNL (n=353)	NCB (n=21)
Tilburg	52	48	60	55
Goirle	10	11	8	5
Oisterwijk	8	10	3	-
's-Hertogenbosch	3	2	3	-
Schijndel	2	4	-	-
Loon op Zand	2	2	2	-
Dongen	2	2	1	5
Hilvarenbeek	2	2	2	-
Haaren	1	2	1	-
Overig	18	17	21	35

Bron: KNSB, IJNL & NCB, 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

5.4 Ervaring

We hebben gesproken met bestuursleden van Tilburg Trappers, de Tilburgse Kunstrij Vereniging en IJclub Tilburg om in beeld te brengen hoe zij het ijs gebruiken en welke knelpunten zij in het gebruik ervaren. Ook hebben we gesproken met Sportbedrijf Tilburg en de Tilburgse Sportraad over de ijssportaccommodaties in de gemeente.

Tilburg Trappers

IJshockeyvereniging Tilburg Trappers telde ongeveer 260 leden in het seizoen 2022/'23, allen ingeschreven bij IJshockey Nederland. Het grootste deel van de leden valt onder de afdeling jeugdijshockey. De afdeling topijshockey bestaat uit 25 leden. Het eerste team komt uit in de Duitse Oberliga, het derde niveau in Duitsland.

De vereniging is voornamelijk actief in het IJssportcentrum Tilburg, maar maakt voor de jeugdtrainingen ook gebruik van de ijsvloer van 30x60 meter in de Ireen Wüst IJbaan. De voorkeur van de vereniging gaat sterk uit naar het ijssportcentrum, omdat het ijs en de randvoorzieningen zoals de kleedkamers daar beter zijn. Ook sluit de openstelling van de Ireen Wüst IJbaan niet aan op de duur van het ijshockeyseizoen.

De vereniging heeft topsport en talentontwikkeling centraal staan. De afdeling jeugdijshockey wordt gezien als de kweekvijver voor de afdeling topijshockey. Alle teams trainen minimaal twee keer en spelen minimaal één wedstrijd per week. Teams die actief zijn op een hoger niveau trainen minimaal drie keer per week. Het eerste team traint vaker en speelt meer wedstrijden.

Idealiter wil de vereniging in elke leeftijdsklasse minimaal twee teams hebben. Zo kan zij een teamverdeling maken niet alleen op basis van leeftijd, maar ook op basis van speelniveau, waardoor de sport toegankelijker wordt. In het seizoen 2022/'23 hebben de teams zoveel leden dat deze opgesplitst zouden kunnen worden. Maar voor extra teams zijn geen trainingstijden beschikbaar. De vereniging hanteerde dan ook een ledenstop voor het seizoen.

In de toekomst ziet de vereniging graag een nieuwe multifunctionele ijshal in de gemeente gebouwd worden. De nieuwe hal zou ingezet moeten worden als evenementenhal en topsportlocatie. Samen met de twee bestaande ijssportaccommodaties, die nog nodig zijn voor de breedtesport en jeugd, zou het aanbod in de behoefte voorzien, aldus de vereniging.

Een alternatief is volgens de vereniging om het ijs in de Ireen Wüst IJsbaan uit te breiden. Een extra ijsvloer van 30x50 meter op het middenterrein zou ruimte moeten bieden voor andere verenigingen, zodat de bestaande ijsvloer van 30x60 meter alleen ingezet kan worden voor ijshockey. Maar met deze aanpassing zou het aanbod aan ijsvloeren alsnog niet voorzien in de behoefte van de vereniging, aldus de vereniging.

Tilburg Trappers denkt groeipotentieel te hebben. Zij ziet dat haar topsportafdeling een aanzuigende werking heeft, zowel voor nieuwe jeugdleden als voor sponsors. Ook ziet zij in de woningbouwplannen van de gemeente Tilburg voldoende mogelijkheden tot natuurlijke aanwas, als de ruimte op het ijs nieuwe leden toelaat.

Het contact en de samenwerking met de andere ijssportverenigingen verloopt volgens Tilburg Trappers goed. Zo zijn de lijntjes kort en kunnen zaken snel worden geregeld zonder dat dit via de gemeente of het Sportbedrijf hoeft te verlopen.

De vereniging zegt te beschikken over voldoende kader en gecertificeerde trainers. Een bredere maatschappelijke rol vervult zij door schooltoernooien, sportklassen en clinics te organiseren. Ook stelt ze gratis kaarten voor wedstrijden beschikbaar voor kwetsbare doelgroepen.

Tilburgse Kunstrij Vereniging

De Tilburgse Kunstrij Vereniging (TKV) had ongeveer 90 leden in het seizoen 2022/'23, waarvan de helft een wedstrijdlicentie had en stond ingeschreven bij de KNSB. De grootste afdeling met ongeveer 65 leden was de jeugd. De afdeling *adults* telde ongeveer tien leden en de selectie (topsport en talentontwikkeling) ongeveer vijftien.

TKV maakt gebruik van de ijsvloeren van 30x60 meter in de Ireen Wüst IJsbaan en het IJssportcentrum Tilburg. De vereniging heeft een voorkeur voor de ijsvloer in het ijssportcentrum. Zij beoordeelt deze accommodatie over de hele linie beter dan de Ireen Wüst IJsbaan. Zo hoeven ze daar geen toegangspassen te gebruiken en is de openstelling langer. Maar de mogelijkheden voor droogtrainingen in het

ijssportcentrum zijn beperkt, terwijl in de Ireen Wüst IJsbaan het binnenterrein hiervoor geschikt is.

De trainingsgroepen kunnen geen extra leden opnemen. Leden zouden anders onvoldoende individuele aandacht krijgen en de veiligheid kan met meer schaatsers op het ijs niet worden gegarandeerd. Ook zijn er geen tijden beschikbaar voor extra trainingsgroepen volgens de vereniging.

TKV wil haar leden perspectief bieden. Dit doet zij door relatief veel uren in te zetten voor de training van de selectieleden. Zij trainen minimaal vier keer in de week. De jeugd en *adults* trainen één keer in de week. Volgens de vereniging is dit nodig voor de doorstroming, maar is dit ook een kenmerkend aspect van het kunstrijden. Leden van een hoog niveau wijken in 2023 uit naar Den Bosch en Eindhoven om aan de trainingsuren te komen.

De vereniging ziet graag dat kunstrijden beter wordt geaccommodeerd in de gemeente Tilburg. Zij mist een accommodatie van hoog niveau, met naast een kwalitatief goede ijsvloer ook danszalen, een jury-ruimte, vergaderruimtes en een fysioruimte.

De vereniging ervaart de communicatie en de samenwerking met de andere ijssportverenigingen als goed, net als die met de gemeente en het sportbedrijf. Zij vindt de accommodaties financieel toegankelijk. De gemeente en het sportbedrijf stellen zich dienstbaar op richting de vereniging.

IJsclub Tilburg

IJsclub Tilburg biedt haar leden de mogelijkheid tot het beoefenen van langebaanschaatsen en shorttrack. De vereniging telde ongeveer 750 leden in het seizoen 2022/23. Daarnaast organiseert zij ieder jaar het schoolschaatsen in de gemeente Tilburg. Schoolschaatsen is een vervangende gymles voor basisschoolleerlingen van de groepen 5, 6 en 7.

De vereniging maakt gebruik van alle ijsvloeren in de Ireen Wüst IJsbaan en het IJssportcentrum Tilburg. De 400-meterbaan wordt voornamelijk gebruikt door de ervaren langebaanschaatsers. De overige langebaanschaatsers en shorttrackers schaatsen op de ijsvloeren van 30x60 meter.

Vanwege een tekort aan uren hanteerde de vereniging een ledenstop voor de jeugd in 2023. Een groter aantal kinderen tegelijk op de ijsvloeren van 30x60 meter is niet mogelijk, omdat dan onveilige situaties kunnen ontstaan. Noodgedwongen wijkt de vereniging met een deel van de jeugdleden uit naar de 400-meterbaan.

IJsclub Tilburg zou graag landelijke (top)competities willen organiseren. Zij ziet de Ireen Wüst IJsbaan hiervoor niet als geschikte accommodatie. Deze is ingericht als een accommodatie puur voor de sportbeoefening, waardoor ze al snel tegen de limieten voor evenementen aanlopen.

De samenwerking met de gemeente Tilburg, Sportbedrijf Tilburg en de andere ijssportverenigingen ervaart IJclub Tilburg als prettig.

Tilburgse Sportraad

De Tilburgse Sportraad ziet dat de gemeente Tilburg als een van de weinige gemeenten in Nederland een ijshockeycultuur heeft, met Tilburg Trappers als uithangbord. Toch ziet zij genoeg uitdagingen voor ijshockey en de andere ijssporten in de gemeente:

- Bij de Ireen Wüst IJbaan ligt een verduurzamingsopgave.
- Verenigingen hanteren vanwege de hoge druk op de ijssportaccommodaties wachtlijsten of een ledenstop.
- Vanuit België is er toenemende belangstelling voor gebruik van de Tilburgse accommodaties, vanwege recente sluitingen daar.
- Het universiteitsschaatsen populariseert.

De sportraad ziet mogelijkheden voor de gemeente om zich te profileren als het gaat om talent- en topsportontwikkeling voor ijssporten. Het organiseren van grootschalige (inter)nationale evenementen is hier onderdeel van. Zij ziet wel meer profileringskansen bij het shorttrack dan bij het langebaanschaatsen (naast het ijshockey).

Sportbedrijf Tilburg

Het sportbedrijf is verantwoordelijk voor de verhuur van de ijssportaccommodaties. Zij ziet dat de behoefte aan capaciteit op de ijsvloeren van 30x60 meter vanuit de verenigingen het aanbod ruimschoots overstijgt. Op deze ijsvloeren biedt zij dan ook nauwelijks recreatieve uren aan om voor schaatsers buiten verenigingsverband te schaatsen.

De 400-meterbaan in de Ireen Wüst IJbaan wordt in verhouding niet genoeg gebruikt volgens het sportbedrijf. Een langere openstelling van deze accommodatie is dan ook niet nodig voor de rondbaan, maar wel voor de ijsvloer van 30x60 meter.

Openbare ruimte

Dit hoofdstuk gaat over sporten en bewegen in de openbare ruimte. Met cijfers, kaarten en figuren wordt in dit hoofdstuk duidelijk hoe beweegvriendelijk de openbare ruimte van Tilburg is. Ook geeft het hoofdstuk informatie over hoe bewoners de openbare ruimte ervaren als plek om te sporten en te bewegen.

6.1 Conclusies en aanbevelingen

De gemeente Tilburg scoort op de Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving hoger dan het landelijke gemiddelde. Ook op de deelindicatoren sport- en speelplekken), nabijheid van voorzieningen en sportaccommodaties scoort de gemeente goed vergeleken met de rest van Nederland.

Dit betekent niet dat de hele gemeente hoog scoort. Met name wijken in het buitengebied scoren lager op de deelindicatoren nabijheid van voorzieningen en sportaccommodaties. Daartegenover staan hoge scores in de stedelijke wijken. In het buitengebied zou extra aandacht mogen zijn voor de verhouding tussen vraag en aanbod: zijn er voldoende mogelijkheden om te sporten, te bewegen en boodschappen te doen of een huisarts te bereiken met de fiets of te voet?

Op de deelindicator recreatief groen en blauw scoort de gemeente Tilburg juist lager dan gemiddeld. Binnen de gemeente zijn de rollen nu omgedraaid: de wijken in het buitengebied scoren hoog, de stedelijke wijken scoren veelal laag. Voorzien in voldoende groen en blauw in de stadswijken is dan ook een belangrijk aandachtspunt. Dit is niet alleen belangrijk voor ambities op het gebied van sport en bewegen, maar ook voor het klimaatadaptief maken van de stad. Groen en blauw kunnen voor verkoeling zorgen en regenwater opvangen (Nieuwenhuijsen, 2020; Stuiver et al., 2018).

Dit tekort aan groen en blauw in de stad is om nog een andere reden een zorg: de bevolking groeit, en de komende jaren worden er grote aantallen extra woningen en voorzieningen gebouwd om deze groei op te vangen. Deze woningen en voorzieningen landen met name binnen de bebouwde kom: de gemeente Tilburg zet in op inbreiding. Dit heeft gevolgen voor de ruimte die beschikbaar is om in te sporten, spelen en bewegen: die staat onder druk door de verschillende ruimtelijke opgaven die de komende jaren zullen spelen.

Omdat de verwachting tegelijkertijd is dat de openbare ruimte een populaire plek blijft om actief te zijn, hebben we op basis van de bevolkingsprognose aandachtspunten geformuleerd voor de verschillende stadsdelen (zie bijlage 7). Zo zal de gemeente in sommige stadsdelen moeten inzetten op het toevoegen van sport- en speelplekken, en zich in andere stadsdelen vooral moeten richten op het behoud van voorzieningen en het toegankelijk inrichten van de openbare ruimte, om deze zo geschikter te maken voor het gebruik ervan door ouderen.

De ervaren sociale veiligheid van Tilburgers is een aandachtspunt. Vaker dan gemiddeld ervaren zij een gebrekkige sociale cohesie in hun buurt. Verder signaleren bewoners vaker dan gemiddeld in Nederland en de veertig grootste gemeenten in Nederland (G40) criminaliteit in hun buurt. Een gevoel van veiligheid is een belangrijke voorwaarde om prettig en comfortabel te kunnen sporten en bewegen in de eigen buurt.

De leefbaarheid beoordelen Tilburgers gemiddeld iets lager dan op landelijk niveau. Wel zijn bewoners redelijk tevreden over de kwaliteit en het onderhoud van de fysieke omgeving. Ook hier is dus verbetering mogelijk, maar de gemeente is al goed op weg.

De aanbevelingen op een rij:

- Het buitengebied verdient extra aandacht om voorzieningen te behouden en deze voldoende bereikbaar maken voor verschillende doelgroepen. Niet iedereen heeft een auto, dus goede bereikbaarheid per fiets, te voet of met het openbaar vervoer is van belang. Ook duurzaamheid en het waarborgen van een schoon en stil leefmilieu spelen hierbij een rol.
- Met name de binnenstad en omliggende wijken zijn versteend en kennen weinig groen en blauw voor recreatie, het tegengaan van hittestress en het opvangen van regenwater. We bevelen dan ook aan de meest versteende wijken van meer groen en blauw te voorzien.
- De openbare ruimte als locatie om te sporten, spelen en bewegen komt de komende jaren onder druk te staan door de vele ontwikkelingen die om ruimte vragen, met name woningbouw. Elk stadsdeel kent andere omstandigheden en ontwikkelingen. Maatwerk is dus nodig om de beschikbare openbare ruimte zo in te richten dat deze past bij de (sportieve) behoeften van de (toekomstige) bewoners.
- Door de hoge druk op de (openbare) ruimte kan worden gezocht naar creatieve ruimtebesparende oplossingen (zie: Oosterwijk, 2021).
- Tot slot verdienen de ervaren (sociale) veiligheid en leefbaarheid extra aandacht. Met name de relatief gebrekkige sociale cohesie en de ervaren aanwezigheid van criminele activiteit in Tilburgse buurten vormen belangrijke aandachtspunten. Meer mogelijkheden in de openbare ruimte creëren waar bewoners elkaar kunnen ontmoeten (pleintjes, perkjes, parken), en daarnaast inzetten op preventie van criminaliteit, moeten Tilburgers helpen hun vertrouwen in elkaar terug te winnen.

6.2 Wat is een beweegvriendelijke omgeving?

Grip krijgen op de beweegvriendelijkheid van de leefomgeving is uitdagend. Dat komt doordat een beweegvriendelijke omgeving bestaat uit verschillende elementen. Denk hierbij aan de fysieke omgeving, zoals de aan- of afwezigheid van recreatief groen of speelplekken, of de sociale omgeving, zoals ervaren veiligheid.

We definiëren een beweegvriendelijke omgeving als een omgeving die beweeg-, sport- en speelgedrag stimuleert en faciliteert. Met stimulering bedoelen we hier

het proces van aanzetten tot bewegen, en met faciliteren het mogelijk maken van beweeggedrag (figuur 6.1).

Om beter te begrijpen welke factoren bijdragen aan een beweegvriendelijke omgeving, maken we gebruik van een sociaalecologisch perspectief op beweeg- en sportgedrag. Volgens sociaalecologische modellen wordt gedrag gevormd door een samenspel van individuele kenmerken en omgevingskenmerken. Bij individuele kenmerken kun je denken aan leeftijd, motivatie of het hebben van een beperking. Omgevingskenmerken bevatten eigenschappen van de leefomgeving, zoals de hoeveelheid groen of de sociale cohesie binnen een buurt.

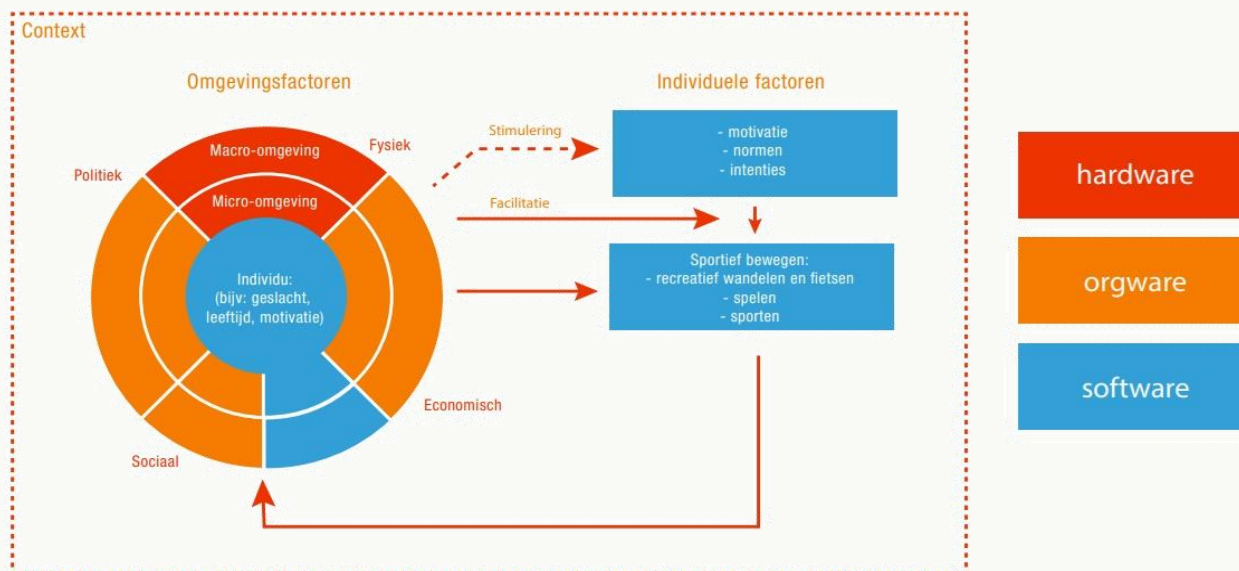
Omgevingskenmerken zijn in te delen in verschillende (schaal)niveaus. Sommige omgevingen staan dicht bij het individu, zoals het huishouden, de school of de buurt waarin iemand woont. Andere omgevingsfactoren staan verder van het individu af, zoals de invloed van nationaal beleid op gedrag.

In het algemeen kunnen we stellen: hoe verder een omgeving staat van een individu, hoe minder directe invloed die omgeving op het individu heeft. Tegelijkertijd hebben omgevingsfactoren die verder weg staan van het individu vaak invloed op een grotere groep mensen. De maatschappelijke impact van deze omgevingsfactoren moet daarom niet onderschat worden.

Figuur 6.1

Raamwerk beweegvriendelijke omgeving

Theoretisch model dat de samenhang beschrijft tussen verschillende elementen waaruit een beweegvriendelijke omgeving is opgebouwd

Bron: Prins, 2021.

Verschiedende omgevingskenmerken kunnen elkaar ook beïnvloeden. Zo kan de aanwezigheid van een park sociale interactie tussen buurtbewoners bevorderen. De

totale invloed van verschillende omgevingsfactoren op gedrag is geen eenvoudige som van de afzonderlijke invloeden, omdat afzonderlijke omgevingsfactoren elkaar kunnen versterken of verzwakken. Iemand die de intentie heeft om te voetballen (een individuele factor) zal sneller ook daadwerkelijk gaan voetballen als zijn omgeving daartoe de mogelijkheden biedt.

Om meer inzicht te krijgen in de verschillende factoren die een rol spelen in een beweegvriendelijke omgeving en hoe deze zich tot elkaar verhouden, maken we een onderscheid tussen drie groepen factoren:

- de hardware of de fysieke omgeving, zoals een trapveldje;
- de orgware gericht op regelgeving, organisatie en onderhoud, zoals het legen van vuilnisbakken bij het trapveldje en regelgeving over de tijden dat het veldje gebruikt mag worden;
- de software, gericht op de mensen en de samenleving, zoals het aanbieden van voetbalclinics voor specifieke doelgroepen.

Hardware, orgware en software zijn nauw met elkaar verbonden en vaak van elkaar afhankelijk. Een beweegvriendelijke omgeving moet bijvoorbeeld veilig zijn. Onderhoud speelt hier een belangrijke rol in. Zo ervaren mensen een niet goed onderhouden openbare ruimte als onprettig en onveilig. Ook je veilig voelen op straat en veilig te voet of met de fiets kunnen reizen, zijn belangrijke voorwaarden voor een beweegvriendelijke omgeving.

Naast veiligheid is het ook van belang dat er voldoende beweegaanleidingen zijn. Voorzieningen, speelplekken en sportaccommodaties moeten goed toegankelijk zijn voor wandelaars en fietsers. Daarnaast moet er voldoende aanbod zijn van activiteiten. Als er georganiseerd aanbod is, wordt de openbare ruimte vaak meer gebruikt dan wanneer dat er niet is (Prins et al., 2020).

Waarom moet de leefomgeving beweegvriendelijker worden?

In de openbare ruimte liggen veel kansen voor overheden om burgers op een laagdrempelige manier te verleiden om meer te sporten en bewegen. Samen met het Kenniscentrum Sport en Bewegen, Fontys Hogeschool Eindhoven en Howest Hogeschool West-Vlaanderen heeft het Mulier Instituut elf argumenten opgesteld voor het beweegvriendelijk inrichten van de leefomgeving (Rauws et al., 2023).

Deze argumenten zijn als volgt:

- Een beweegvriendelijke omgeving stimuleert mensen om te sporten en bewegen, en verbetert daarmee hun fysieke conditie en motorische vaardigheden.
- Een beweegvriendelijke omgeving bevordert de mentale gezondheid en het welzijn van bewoners.
- Een beweegvriendelijke omgeving draagt bij aan de ontwikkeling van kinderen door bewegen, leren en spelen te faciliteren.
- Een beweegvriendelijke omgeving helpt om chronische aandoeningen, waaronder obesitas, te voorkomen, doordat mensen meer gaan bewegen.

- In een beweegvriendelijke omgeving verplaatsen mensen zich vaker actief (fietsend, wandelend) vanwege de aanwezigheid van aantrekkelijke wandel- en fietsinfrastructuur.
- Een beweegvriendelijke omgeving draagt bij aan bewegen, doordat het er (verkeers)veiliger is.
- Een beweegvriendelijke omgeving kan bijdragen aan klimaatadaptatie en de biodiversiteit vanwege het aanwezige groen en blauw.
- Een beweegvriendelijke omgeving draagt bij aan een schoner (leef)milieu, doordat meer mensen gebruik maken van actieve mobiliteit.
- Een beweegvriendelijke omgeving draagt bij aan de leefbaarheid en sociale cohesie, doordat een beweegvriendelijke omgeving schoner en stiller is en minder last heeft van criminaliteit.
- In een beweegvriendelijke omgeving kun je gezond en actief opgroeien én oud worden, doordat deze veilig is en voldoende voorzieningen en faciliteiten heeft om te kunnen spelen en bewegen.
- Een beweegvriendelijke omgeving kan bijdragen aan gebiedsmarketing en een uitnodigend vestigingsklimaat, doordat een beweegvriendelijke omgeving zorgt voor een aantrekkelijke en bereikbare woon-, werk- en leefomgeving.

Een beweegvriendelijke omgeving kan dus op veel verschillende manieren bijdragen aan de gezondheid van inwoners en aan de aantrekkelijkheid van de omgeving. Inzetten op het beweegvriendelijker maken van de omgeving vormt daarmee een belangrijke pijler voor beleid.

6.3 Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving

Het Mulier Instituut berekent de Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving (KBO) iedere twee jaar. Deze brengt in kaart hoe Nederland, een gemeente of een ander gebied scoort op verschillende onderdelen van beweegvriendelijkheid.

De totaalscore op de KBO bestaat uit de scores op vier deelindicatoren:

1. **recreatief groen en blauw: de nabijheid en oppervlakte van parken, bossen en water geschikt voor gebruik in de vrije tijd;**
2. **sportaccommodaties: de diversiteit en nabijheid van voetbalvelden, hockeyvelden, tennisbanen, sporthallen, fitnessvoorzieningen en zwembaden;**
3. **sport- en speelplekken in de openbare ruimte: de nabijheid van sport- en speelplekken in de openbare ruimte;**
4. **nabijheid van voorzieningen: de gemiddelde afstand tot alledaagse voorzieningen als de supermarkt, de basisschool en de apotheek.**

De totaalscore op de KBO is het gemiddelde van de scores op de deelindicatoren. De scores lopen van 0 tot en met 100. In bijlage 1 ('Openbare ruimte') van dit rapport is meer te lezen over de berekening van de totaalscore en de deelindicatoren.

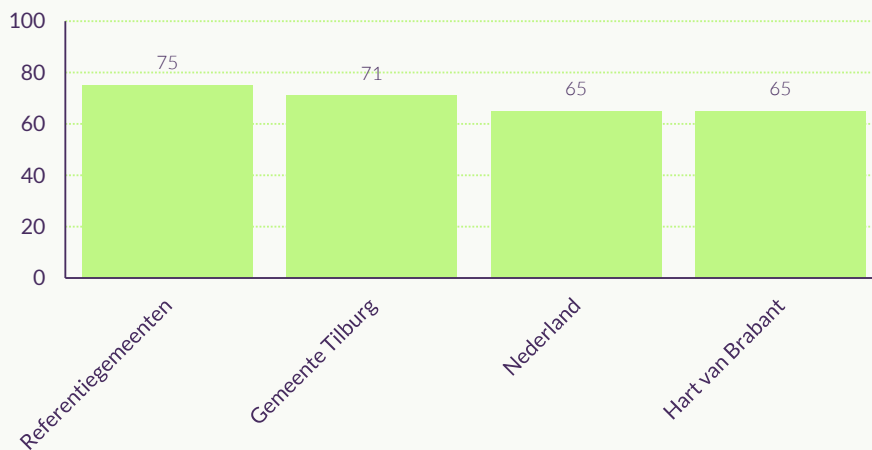
Totaalscore kernindicator

Figuur 6.2 laat zien hoe de gemeente Tilburg scoort op de kernindicator. De gemeente scoort hoger dan het landelijke en regionale gemiddelde (VSG-regio Hart van Brabant), maar lager dan het gemiddelde van de referentiegemeenten (op basis van stedelijkheid en gemeentegrootte) Dordrecht, Eindhoven, Groningen, Haarlem, Leiden en Zoetermeer.

Figuur 6.2

Benchmark score kernindicator beweegvriendelijke omgeving gemeente Tilburg

(in score lopend van 0 tot en met 100)

Bron: Mulier Instituut, Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving, 2023.

Figuur 6.3 laat de scores van de gemeente Tilburg op wijkniveau zien. Het valt op dat de wijken in de stad Tilburg hoger scoren dan de wijken aan de rand van de stad en in het buitengebied. De wijk Heyhoef scoort het hoogst met een score van 86.

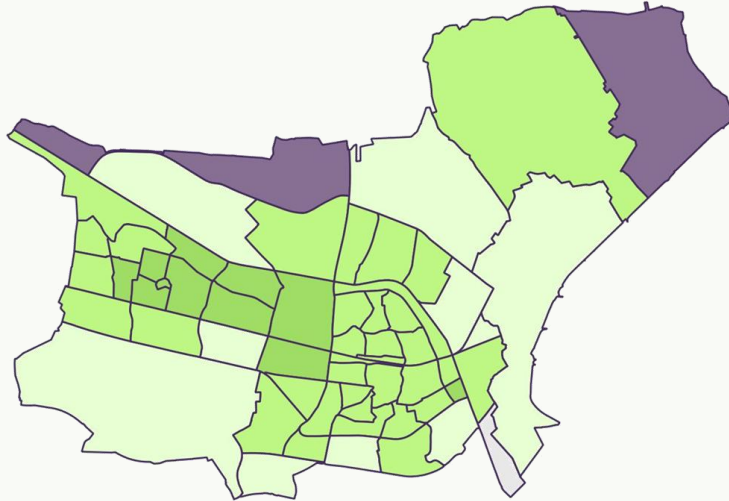
Een verklaring voor de lagere scores in het buitengebied is dat sportaccommodaties en andere voorzieningen hier meestal niet in de buurt aanwezig zijn; inwoners moeten er relatief verder voor reizen dan stadsgenoten meer in het centrum van de stad. Hiermee vormt Tilburg geen uitzondering; we zien deze scores in wijken in het buitengebied ook elders in Nederland.

De precieze scores op wijkniveau zijn te vinden in bijlage 7.

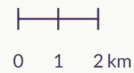
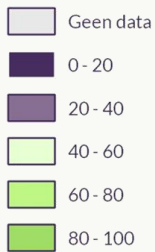
Figuur 6.3

Score kernindicator bewegvriendelijke omgeving gemeente Tilburg

(in score lopend van 0 tot en met 100)

Totaalscore kernindicator

Bron: Mulier Instituut, Kernindicator Bewegvriendelijke Omgeving, 2023.

De deelindicatoren

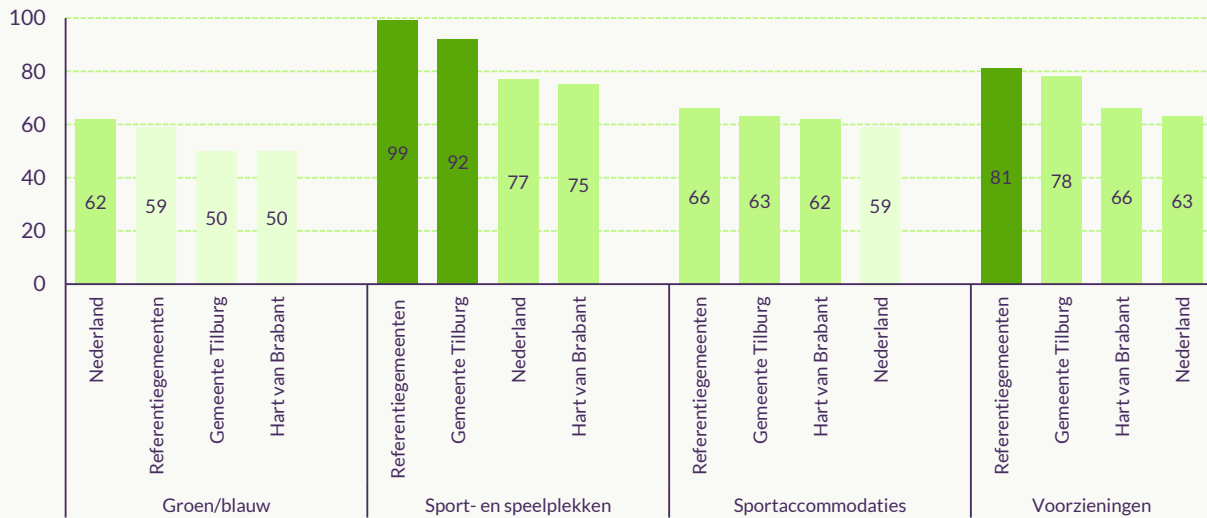
Figuur 6.4 laat zien hoe de gemeente Tilburg op de deelindicatoren scoort. Het valt op dat de gemeente Tilburg op elke deelindicator lager scoort dan het gemiddelde van de referentiegemeenten.

De gemeente Tilburg scoort relatief hoog op de deelindicatoren sport- en speelplekken, de nabijheid van sportaccommodaties en de nabijheid van voorzieningen. Maar de score op de deelindicator recreatief groen en blauw is relatief laag. Dit betekent dat recreatief groen en blauw voor veel inwoners niet of beperkt nabij bereikbaar zijn.

Figuur 6.4

Benchmark score deelindicatoren bewegvriendelijke omgeving gemeente Tilburg

(in score lopend van 0 tot en met 100)

Bron: Mulier Instituut, Kernindicator Bewegvriendelijke Omgeving, 2023.

Figuur 6.5 toont voor elk van de deelindicatoren hoe de gemeente Tilburg op wijkniveau scoort.

Voor recreatief groen en blauw valt op dat er vooral rondom het centrum en in delen van het buitengebied hoog wordt gescoord. Onder meer de aanwezigheid van het grote recreatiegebied Stadsbos013 (het grote vlak in het zuidwesten van de gemeente) verklaart deze hogere score in het buitengebied.

De stedelijke wijken in de binnenstad scoren laag: voor de meeste inwoners is hier niet of nauwelijks recreatief groen of blauw te bereiken binnen wandel- of fietsafstand. Dit deel van de gemeente is dan ook een aandachtsgebied wanneer het gaat om de aanwezigheid van recreatief groen en blauw.

Niet alleen is hier relatief minder ruimte om in het groen te recreëren, ook is er minder groen en blauw om hittestress tegen te gaan en regenwater op te nemen en af te voeren. Lettend op het veranderende klimaat in Nederland, waarbij hoge temperaturen en hevige regenbuien minder een uitzondering zullen worden (Stuiver et al., 2018), lijkt de binnenstad nog niet goed voorbereid op de toekomst.

Sport- en speelplekken zijn er in de meeste stedelijke wijken, maar ook in het landelijke Udenhout, volop. Het gaat hierbij zowel om gemeentelijke speelplekken als om bijvoorbeeld Cruyff Courts, Krajicek Playgrounds en locaties voor sport en spel in de wijk. In enkele landelijke wijken in het buitengebied zijn voor de inwoners weinig sport- en speelplekken beschikbaar. In de overige landelijke wijken zijn de

scores lager of is geen score bekend. In deze wijken zonder score zijn geen sport- en speelplekken of zijn bestaande sport- en speelplekken niet geregistreerd.

Impactonderzoek *The Outdoor Generation*

Momenteel werkt het Mulier Instituut in opdracht van de Krajicek Foundation aan een onderzoek naar de impact van de Krajicek Playgrounds op kinderen, jongeren en de wijk waarin de Playgrounds gelegen zijn. Specifiek kijken we hierbij naar Playgrounds die een renovatie hebben ondergaan als onderdeel van het project *The Outdoor Generation*.

Eén van de Playgrounds in het onderzoek is de Playground Westerpark in Tilburg. We hebben met enkele betrokkenen gesproken over hun ervaringen met de Playground, de renovatie en mogelijke effecten van de Playground op de kinderen, jongeren en wijk, nu en in de toekomst.

De rapportage van dit onderzoek, waarin we ook aandacht besteden aan Playgrounds in vijf andere gemeenten, verschijnt naar verwachting in het eerste kwartaal van 2024.

Op sportaccommodaties scoren de stedelijke wijken overwegend het hoogst. De wijken in het buitengebied en aan de randen van de stad scoren veelal het laagst. De inwoners moeten daar gemiddeld verder reizen naar sportaccommodaties dan Tilburgers die in de binnenstad of omliggende wijken wonen.

Op wijkniveau zijn de verschillen groot in de scores op de deelindicator nabijheid van voorzieningen. De meeste wijken scoren 80 of hoger, met name in en rondom het centrum. In het buitengebied worden overwegend lage scores behaald. Inwoners van die wijken hebben dus veelal geen toegang tot alledaagse voorzieningen op loop- of fietsafstand. Dit sluit aan op het landelijke beeld.

Impact van verwachte bevolkingsontwikkeling

De gemeente Tilburg verwacht tot en met 2040, op basis van een bevolkingsprognose, een toename van ruim 30.000 inwoners. De gemeente verwacht hiervoor circa 25.000 woningen aan de huidige voorraad te moeten toevoegen. Deze woningen moeten vooral binnen de bebouwde kom verruimen: uitbreiding is geen optie. De gemeente moet dus binnen de beschikbare ruimte een balans zien te vinden tussen wonen, werken, winkelen, school en recreatie.

Niet alleen betekenen deze ontwikkelingen dat er minder ruimte beschikbaar zal zijn om in de openbare ruimte te sporten, spelen en bewegen, ook hebben de demografische ontwikkelingen en woningbouw invloed op de samenstelling van de inwoners van de verschillende stadsdelen, wijken en buurten. Verschillende soorten contexten vragen namelijk om verschillende interventies: stadsdelen met meer ouderen vragen om andere beleidskeuzes dan stadsdelen waar relatief veel kinderen en jongeren verwacht worden (Prins et al., 2020).

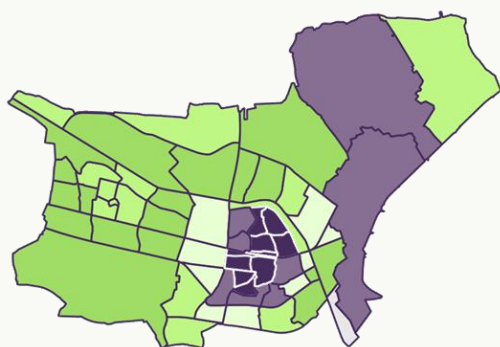
In bijlage 7 staan op stadsdeelniveau aandachtspunten voor de inrichting van de openbare ruimte op basis van de verwachte demografische ontwikkelingen.

Figuur 6.5

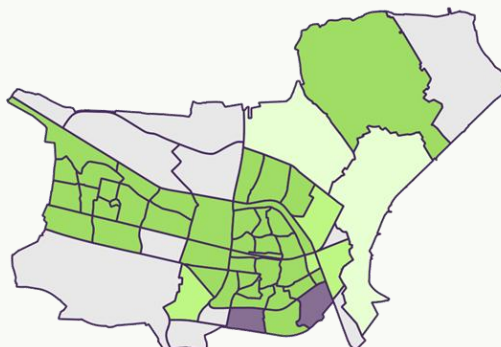
Scores deelindicatoren bewegvriendelijke omgeving gemeente Tilburg

(in scores lopend van 0 tot en met 100)

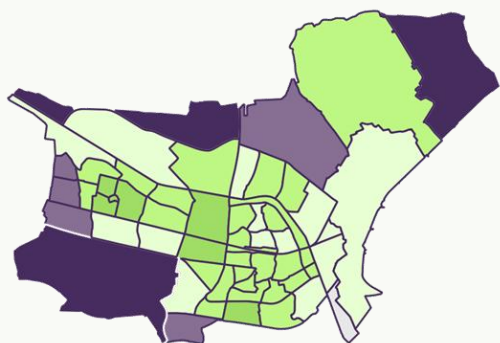
Recreatief groen en blauw

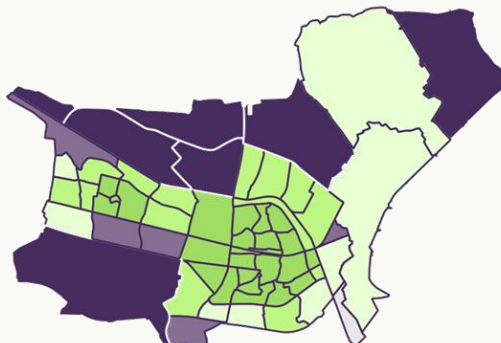
Sport- en speelplekken

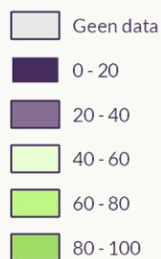
Nabijheid van sportaccommodaties

Nabijheid van voorzieningen

Score deelindicator

Bron: Mulier Instituut, Kernindicator Bewegvriendelijke Omgeving, 2023.

Gemeentelijk beleid sport- en speelplekken

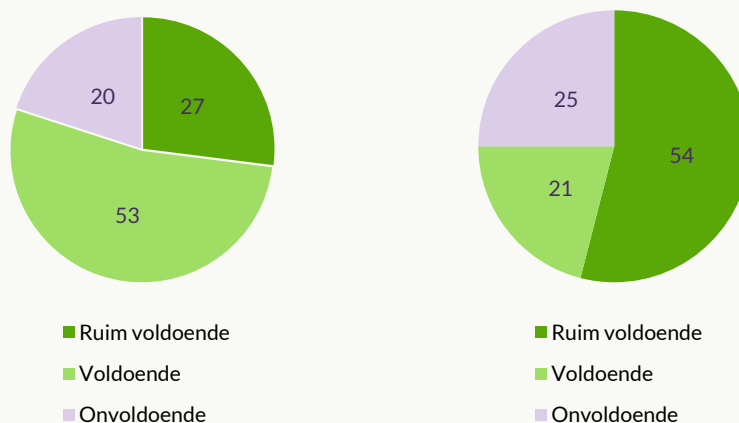
De gemeente Tilburg heeft in 2022 zelf onderzoek gedaan naar de tevredenheid over het aanbod aan sport- en speelplekken in de openbare ruimte. Hiervoor heeft de gemeente ouders gevraagd naar hun oordeel over het aantal sport- en speelplekken en de kwaliteit ervan. De ervaringen van de kinderen die er gebruik van maken hebben ze hierin niet meegenomen.

De ouders en verzorgers van Tilburgse kinderen zijn overwegend vrij positief over het aantal sport- en speelplekken in de openbare ruimte en de kwaliteit ervan (figuur 6.6). Minstens drie kwart beoordeelt beide aspecten met een (ruime) voldoende.

Hier staat tegenover dat een vijfde van de ouders en verzorgers ervaart dat er te weinig sport- en speelplekken zijn in de openbare ruimte. Een kwart vindt de kwaliteit van de sport- en speelplekken onvoldoende. Hoewel Tilburgse ouders en verzorgers overwegend positief zijn, zijn er dus nog verbeterpunten.

Figuur 6.6

Aandeel ouders en verzorgers gemeente Tilburg dat tevreden is over het aantal (links) en kwaliteit (rechts) van de sport- en speelplekken in de openbare ruimte (n=481, in procenten)

Bron: Gemeente Tilburg, Sportmonitor 4 tot en met 11 jarigen, 2022. Bewerking: Mulier Instituut.

6.4 Leefbaarheid en veiligheid

Verschillende vormen van veiligheid zijn onderdeel van de zeven mechanismen voor een beweegvriendelijke omgeving (Prins et al., 2020). Hiermee kunnen veiligheid en ook leefbaarheid, die samenhangt met gevoelens van veiligheid, gezien worden als voorwaarden voor een omgeving waarin mensen het prettig vinden te bewegen.

Zo voelen mensen zich veiliger en comfortabeler om buiten te sporten en te bewegen wanneer zij andere mensen op straat zien. Tegelijkertijd voelen mensen zich uitgenodigd om te gaan sporten en bewegen in hun buurt wanneer anderen dit

ook doen. Hierdoor komen er weer meer mensen op straat om te sporten. Het gaat hier dan ook om een zelfversterkend mechanisme.

Aanpak 'bewegen, ontmoeten, sporten en spelen' (BOSS)

Met het verbeteren van sport- en speelplekken is de gemeente al actief bezig. In 2021 stelde het college de aanpak 'bewegen, ontmoeten, sporten en spelen' (BOSS) vast. Het gaat om een integrale aanpak, opgesteld vanuit een samenwerking door de afdelingen Sociaal, Ruimtelijke Uitvoering, Ruimte en Veiligheid & Wijken.

De gemeente werkt hiermee toe naar een duurzaam beweegvriendelijk netwerk van plekken en routes in de stad. Deze plekken en routes moeten toegankelijk en geschikt zijn voor iedereen, zodat alle inwoners zich er welkom voelen. Toewerken naar de BOSS-aanpak kan door vijf stappen te nemen:

1. **kwantiteit vastleggen**: de hoeveelheid sport- en speelplekken en de toegankelijkheid en spreiding ervan in kaart brengen. Hierbij maakt de gemeente onderscheid tussen een hoofd- en een nevenstructuur;
2. **kwaliteit borgen**: een plek moet qua inrichting passen bij de mogelijkheden die de locatie biedt, de beoogde doelgroepen en de rol of functie van de plek in de buurt;
3. **bewoners betrekken**: zowel gebruikers als professionals worden betrokken bij de planning en inrichting van sport- en speelplekken;
4. **aanpak op buurniveau**: het organiseren van de planvorming en realisatie op buurniveau. Zo ontstaat een breder gesprek over de ontwikkelingen in de buurt, in plaats van over het vervangen van één speeltoestel. Dit past bij de integraliteit van de aanpak;
5. **organisatie en budget afstemmen**: de organisatie en de budgetten moeten afgestemd worden op deze nieuwe integrale gebiedsgerichte aanpak.

Een verdere uitwerking van de aanpak staat in de nota 'Bewegen, ontmoeten, sporten en spelen': *visie en strategie BOSS met kaarten*.

Naast een toelichting op de aanpak staan in de nota kaarten op gemeente-, stadsdeel- en wijkniveau. De kaarten geven informatie over de samenstelling van de stadsdelen en wijken, en de ruimte, behoefte en het aanbod aan sport- en speelplekken. In een bijlage van de nota zijn staalkaarten te raadplegen met informatie over de verschillende sport- en speelplekken in de gemeente (Gemeente Tilburg, 2021b).

Figuur 6.7 geeft inzicht in de mate waarin Tilburgers zich verbonden voelen met mede-inwoners van hun buurt. In de figuur vergelijken we de Tilburgse cijfers met

die op landelijk niveau en cijfers van de veertig grootste gemeenten in Nederland (G40).

Het valt op dat Tilburg op de meeste elementen lager scoort dan Nederland gemiddeld doet. Het gaat overwegend om verschillen van circa 5 procent. Het verschil is groter wanneer het gaat om het kennen van buurtbewoners: ruim 34 procent van de Tilburgers zegt dat mensen in de buurt elkaar nauwelijks kennen, tegenover ongeveer een kwart gemiddeld in Nederland.

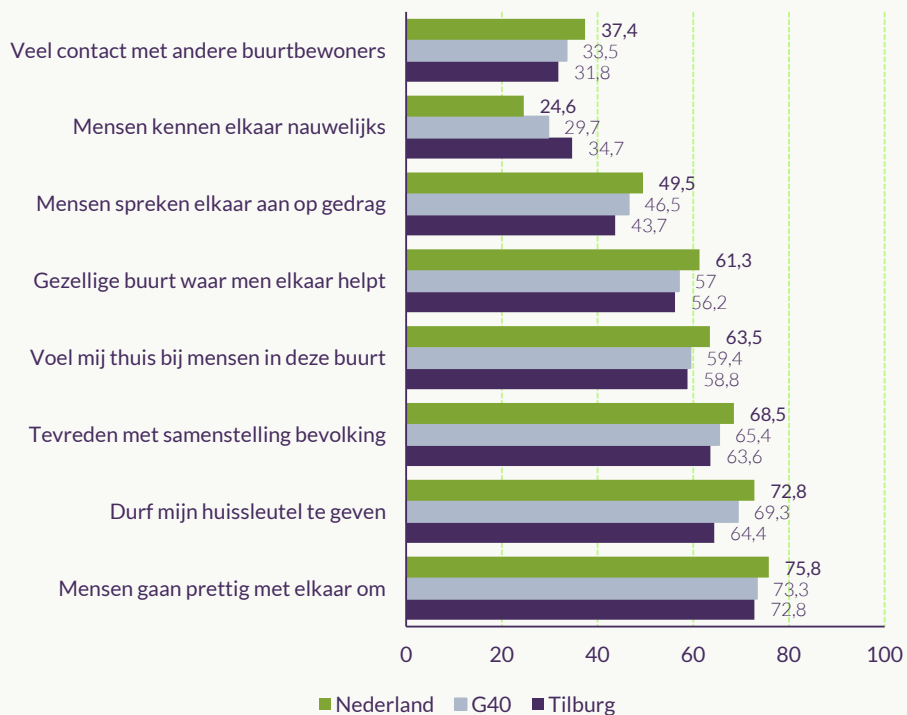
De verschillen met de G40 zijn kleiner, maar als het aankomt op nauwelijks mensen kennen in de buurt (+5,0% ten opzichte van de G40) en de eigen huissleutel durven afstaan aan buurtbewoners (-4,9%), scoort Tilburg ook hier minder gunstig.

Dit wil niet zeggen dat Tilburg laag scoort op het vlak van ervaren veiligheid in de buurt. Zo ervaart het merendeel van de Tilburgers dat mensen in de buurt prettig met elkaar omgaan. Wel lijkt het erop dat er weinig contact is met buurtbewoners in Tilburgse buurten, waardoor mensen elkaar niet goed kennen en elkaar minder gauw aanspreken op gedrag of elkaar iets toevertrouwen. Dit wijkt niet veel af van het beeld van de G40.

Figuur 6.7

Aandeel inwoners dat het eens is met verschillende stellingen over de sociale cohesie in de buurt

(in procenten)

Bron: CBS, Sociale Veiligheid (Veiligheidsmonitor), 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

Naast de sociale cohesie zijn de kwaliteit en het onderhoud van de omgeving van invloed op gevoelens van veiligheid. Mensen bewegen liever in een omgeving die er mooi en uitnodigend uitziet. Dit geldt onder meer voor ouderen (Yen et al., 2014).

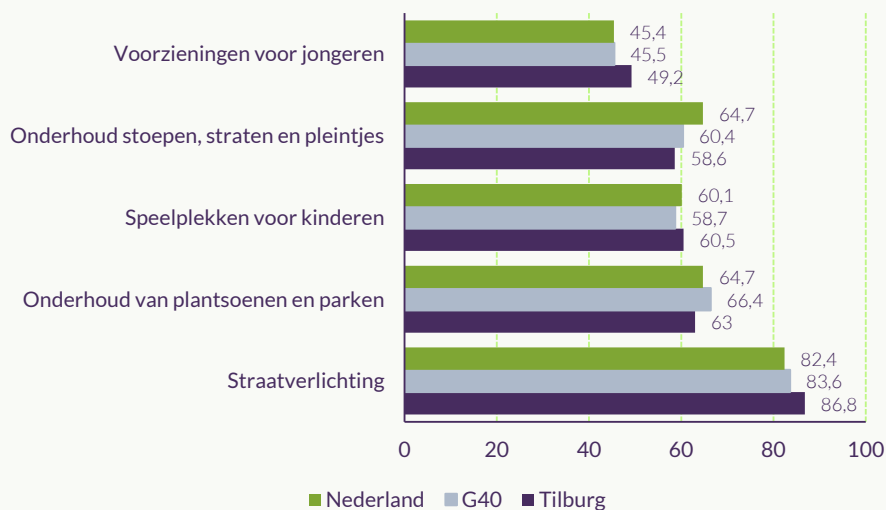
Figuur 6.8 laat cijfers zien over de ervaren fysieke toestand van de openbare ruimte in Tilburgse buurten. Tilburgers zijn gematigd positief, en gemiddeld iets positiever dan de gemiddelde Nederlander. De cijfers zijn vergelijkbaar met die van de G40.

De inwoners van Tilburg zijn het meest te spreken over de straatverlichting in hun buurt: bijna 87 procent is hier tevreden over, tegenover 82 procent landelijk en 84 procent in de G40. Tilburgers zijn enigszins tevreden over het onderhoud van plantsoenen en parken, speelplekken, en stoepen, straten en pleintjes.

Minder tevreden zijn ze over de voorzieningen voor jongeren: minder dan de helft van de inwoners ervaart dat deze er voldoende (en van voldoende kwaliteit) zijn in de buurt.

Figuur 6.8
Aandeel inwoners dat tevreden is over verschillende elementen van de fysieke in de buurt

(in procenten)

Bron: CBS, Sociale Veiligheid (Veiligheidsmonitor), 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

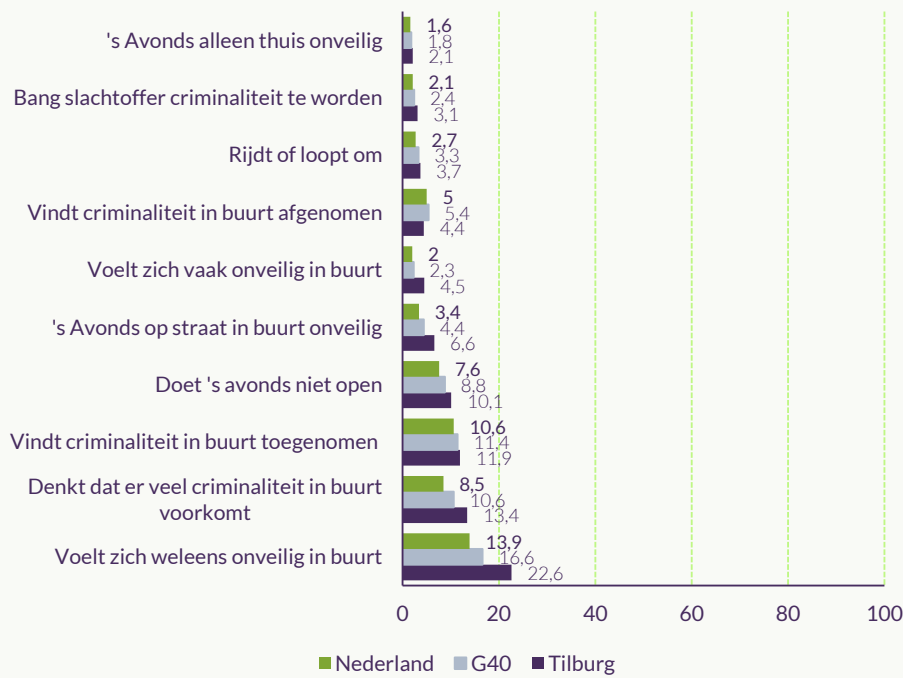
Concrete cijfers over gevoelens van onveiligheid, vooral door criminaliteit, komen naar voren in figuur 6.9. Het valt op dat Tilburgers zich minder veilig lijken te voelen dan de gemiddelde Nederlander of inwoner van de G40. Zo voelt ruim een vijfde (22,6%) van de Tilburgers zich weleens onveilig in de buurt, tegenover ongeveer 14 procent gemiddeld in Nederland en circa 17 procent in de G40. Verder denkt ruim 13 procent dat er veel criminaliteit is in de buurt, en denkt ongeveer 12 procent van de inwoners dat de criminaliteit in de buurt is toegenomen.

Wanneer we kijken naar de rapportcijfers die Tilburgers geven op het gebied van leefbaarheid en veiligheid, zijn de verschillen met de landelijke cijfers en die van de G40 minder groot (figuur 6.10). Overwegend scoort Tilburg wat lager dan gemiddeld in Nederland en de G40, maar de verschillen zijn klein. Wel beoordelen Tilburgers de sociale cohesie duidelijk wat minder positief dan Nederlanders dat gemiddeld doen, passend bij wat we zagen in figuur 6.7.

Figuur 6.9

Aandeel inwoners dat het eens met verschillende stellingen over gevoelens van onveiligheid in de buurt

(in procenten)

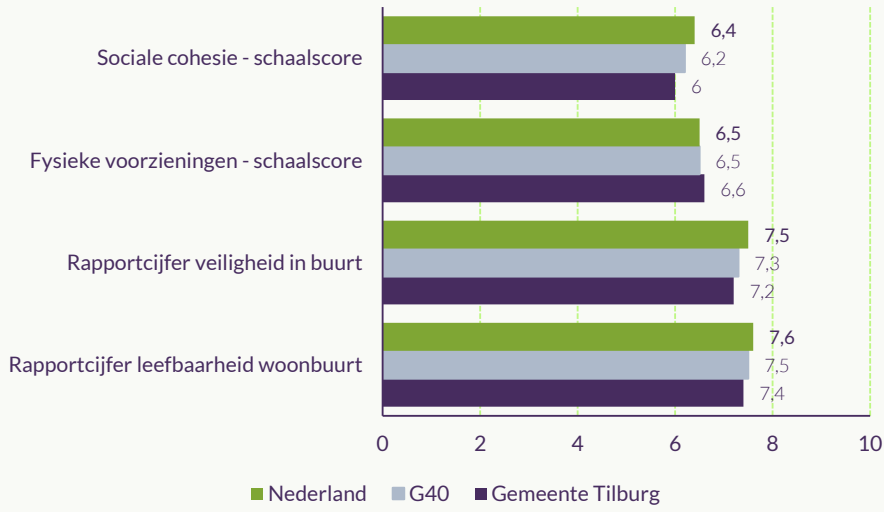

Bron: CBS, Sociale Veiligheid (Veiligheidsmonitor), 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

Figuur 6.10

Ervaren leefbaarheid en veiligheid van de eigen buurt

(in rapportcijfers)

Bron: CBS, Sociale Veiligheid (Veiligheidsmonitor), 2021. Bewerking: Mulier Instituut.

Ondernemende sportaanbieders

In dit hoofdstuk beschrijven we de kansen en uitdagingen van ondernemende sportaanbieders bij het vinden van ruimte. We gaan in op drie thema's: ondernemende sportaanbieders focussen zich op (het herbestemmen van) bestaande ruimten (paragraaf 7.1) én zij hebben baat bij publiek-private samenwerkingen (paragraaf 7.2) en het Sportakkoord 2.0 (paragraaf 7.3). In paragraaf 7.4 trekken we conclusies en verbinden we die met implicaties voor de gemeente Tilburg.

Het aantal mensen dat sport beoefent bij ondernemende sportaanbieders, neemt toe (POS, 2022; Van der Poel & Hoekman, 2023). In Nederland zijn ruim 6.000 ondernemende sportaanbieders actief. Volgens het Platform Ondernemende Sportaanbieders (POS) – de evenknie van NOC*NSF in de ondernemende sport – zetten zij 'jaarlijks circa 7.000.000 mensen in beweging met 80.000 tot 100.000 medewerkers' (Onderzoeksadviseur POS, persoonlijke communicatie, februari 2025).

Ondernemende sportaanbieders voorzien ook in de gemeente Tilburg voor een belangrijk deel in de behoefte van inwoners aan sport en bewegen (Gemeente Tilburg, 2019, 2021). Maar de ruimte die er voor hen beschikbaar is om dat te doen, is schaars, omdat Tilburg een verdichtende stad is (idem).

Tegen die achtergrond beantwoorden we in dit hoofdstuk de volgende vraag: wat zijn kansen en uitdagingen voor ondernemende sportaanbieders bij het zoeken en vinden van ruimte voor sport en bewegen in de gemeente Tilburg?

We interviewden bestuurders die actief zijn bij het POS, NL Actief, Optisport (een landelijke opererende exploitant van sportaccommodaties), de Vereniging Werkgevers in Zwembaden en Zwemscholen (WiZZ) en de Tilburgse Sportraad. We namen interviews af omdat er vooralsnog geen literatuur beschikbaar is over de kansen en uitdagingen van ondernemende sportaanbieders bij het zoeken en vinden van ruimte.

7.1 Focus op (herbestemmen) bestaande ruimten

Het eerste thema waarop we ingaan, is de focus op (het herbestemmen van) bestaande ruimten. Ruimte voor sport en bewegen is te realiseren door nieuwe accommodaties te realiseren. Maar door de schaarse beschikbare ruimte in de gemeente Tilburg, is dat ingewikkeld.

Daarom zet de gemeente in op het efficiënter benutten van bestaande (sport)accommodaties via vijf manieren:

1. de multifunctionaliteit van bestaande sportaccommodaties vergroten;
2. maatschappelijke op kinderen gerichte voorzieningen centraliseren, waaronder die op het gebied van sport;
3. de openbare ruimte beter en vaker benutten voor sport en bewegen;
4. de openbare ruimte sport- en beweegvriendelijker ontwikkelen;
5. bestaande publieke sportaccommodaties meer dan nu het geval is openstellen voor mensen die geen lid zijn van een sportvereniging (Gemeente Tilburg, 2019, 2021).

Voorgenomen ketenaanpak

Bij het efficiënter benutten van (sport)accommodaties op deze vijf manieren, zet de gemeente Tilburg in op een zogeheten 'ketenaanpak':

'Om het sport- en beweegaanbod passend, aantrekkelijk en toegankelijk te krijgen, betrekken we partners die hun wortels in de wijken hebben en die dicht bij de inwoners staan. Of het nu gaat om (ondernemende) sportaanbieders, onderwijsinstellingen, buurtorganisaties of zorgpartijen, we zetten in op een intensievere samenwerking en ketenaanpak.' (Gemeente Tilburg, 2019)

Ondernemende sportaanbieders zijn dus onderdeel van de ketenaanpak die gemeente voorstaat, net als onderwijsinstellingen, verenigingen en zorgpartijen. Via samenwerking en afstemming is het aan hen om bestaande accommodaties en de openbare ruimte beter te benutten voor sport en bewegen.

Niet alleen de gemeente Tilburg attendeert ondernemende sportaanbieders daarop. Ook het POS en NL Actief doen dat. Volgens de bestuurders van deze organisaties die we interviewden, is dat nodig, omdat het in Nederland 'oorlog om beschikbare ruimte' is en (de ondernemende) sport slechts één van de belanghebbende sectoren is die om die ruimte meedingt.

Eigen initiatief ondernemers

Uit onze interviews komt het beeld naar voren dat ondernemende sportaanbieders nog niet in sterke mate betrokken zijn bij de ketenaanpak die de gemeente Tilburg voorstaat. Zij zoeken vooral op eigen initiatief, en dus niet vanuit samenwerking met anderen, naar ruimte om hun sport- en beweegaanbod te activeren.

Daarbij kijken ze ten eerste naar de mogelijkheden om bestaande gebouwen her te bestemmen. Een voorbeeld is een yoga-ondernemer die zich vestigt in een leegstand voormalig winkelpand of kantoorpand, of een cross-fit-ondernemer die gebruik maakt van een voormalig bedrijfsterrein. Door dit soort herbestemmingen weten ondernemende sportaanbieders in de gemeente Tilburg te beschikken over sportruimte. Wel kan het zijn dat een wijziging in regelgeving nodig is of een bestemmingsplan aangepast moet worden om sportaanbieders ruimte te bieden.

Openbare ruimte benutten

Daarnaast kijken ondernemende sportaanbieders in de gemeente Tilburg naar de kansen die de openbare ruimte ze biedt. Dit sluit aan bij het beleid van de gemeente Tilburg, die in een verdichtende stad inzet op het zo goed mogelijk benutten van de openbare ruimte voor sport en bewegen (zie onze opsomming van hiervoor). Het activeren van aanbod in de openbare ruimte brengt voor ondernemende sportaanbieders relatief weinig kosten met zich mee.

In het citaat dat we hiervoor presenteerden, geeft de gemeente aan dat ze partners bij de ketenaanpak betreft die 'hun wortels in Tilburgse wijken hebben en die dicht bij inwoners staan.' Voor ondernemende sportaanbieders is dat een belangrijke reden om gebruik te maken van de openbare ruimte. Ze kunnen daarin sport- en beweegaanbod organiseren op wisselende plekken dicht bij inwoners.

Overzicht ontbreekt

Een van de uitdagingen bij het realiseren van de ketenaanpak vanuit het perspectief van de gemeente Tilburg, is dat het ontbreekt aan een overzicht van ondernemende sportaanbieders die in de gemeente actief zijn. Daardoor heeft de gemeente ook geen inzicht in de precieze vraagstukken van die aanbieders bij het zoeken en vinden van ruimte.

Het POS probeert dat inzicht te verkrijgen door ondernemende aanbieders te verenigen in lokale netwerken. Die netwerken noemen zij POS-kantoren. In Tilburg is, net als in menig andere gemeente, een POS-kantoor in ontwikkeling.

7.2 Publiek-private samenwerkingen (PPS)

Het tweede thema dat in onze interviews naar voren kwam, is dat bestaande publieke sportaccommodaties in de gemeente Tilburg beter zijn te benutten vanuit publiek-private samenwerkingen (PPS). Het gaat dan in de eerste plaats om PPS tussen ondernemende sportaanbieders, sportverenigingen en onderwijsinstellingen: organisaties die vooral gebruik maken van publieke sportaccommodaties.

Leegstand of het niet gebruiken van publieke sportaccommodaties is een dure aangelegenheid (Hoekman & Schadenberg, 2023). Toch gebeurt dit in Nederland op relatief grote schaal (idem). Publieke sportaccommodaties worden zo sterk onderbenut dat ZonMw dit heeft bestempeld als een zogeheten 'wicked problem.' Via onderzoek en innovatie die ZonMw met subsidies mogelijk maakt, proberen stakeholders in en rondom de sector sport en bewegen dit probleem te verminderen en weg te nemen.

Verschillende belangen

PPS kunnen volgens onze respondenten meer van de grond komen in de gemeente Tilburg dan nu het geval is. Maar een samenwerking tussen publieke en commerciële organisaties kan ingewikkeld zijn. Publieke en commerciële belangen kunnen namelijk verschillen.

Volgens onze respondenten is het een ontorechte, maar dominante veronderstelling dat ondernemers vooral uit zijn op winstbejag. Ondernemende sportaanbieders zijn volgens hen in de praktijk vooral actief omdat zij een passie hebben voor het activeren van mensen om te sporten en bewegen. Ze willen daarmee maatschappelijk van betekenis zijn, bijvoorbeeld door sociale ontmoeting en gezondheid te bevorderen.

Het van de grond komen van PPS heeft in de gemeente Tilburg meer kans van slagen als anders tegen de belangen van ondernemende sportaanbieders aan wordt gekeken. Dit wil de gemeente Tilburg stimuleren via de eerdergenoemde 'ketenaanpak' (Gemeente Tilburg, z.d.).

Zelf uitdragen

Het is van belang dat ondernemers hun maatschappelijke functie zelf uitdragen naar sportverenigingen en onderwijsinstellingen. Als ze dat doen, komen ze meer 'in beeld' als stakeholder om mee samen te werken. Het gaat er dan dus om dat ondernemende aanbieders de publieke sportaccommodaties bij verenigingen en onderwijsinstellingen meer en vaker gaan gebruiken. De toename van dat gebruik is een manier om de toenemende vraag naar ruimte voor sport en bewegen in de gemeente Tilburg 'op te vangen.'

Ondernemende houding sportverenigingen

Verder draagt PPS volgens respondenten bij aan dat er een meer 'ondernemende houding' ontstaat bij Tilburgse sportverenigingen. Daarbij gaat het erom dat verenigingen kansen identificeren om de accommodaties die zij gebruiken, efficiënter te benutten door samen te werken met ondernemende sportaanbieders.

Nu ontbreekt het volgens respondenten bij verenigingen aan een financiële prikkel om een ondernemende houding aan te nemen. Dat komt vooral doordat zij de gemeente Tilburg per uur betalen voor het huren van een publieke sportaccommodatie. Hoe minder uren zij afnemen, hoe minder kosten zij kwijt zijn. Dat stimuleert verenigingen niet om te kijken naar hoe zij de onderbenutting van hun accommodatie kunnen verminderen of wegnemen.

Ondernemende sportaanbieders betalen in de gemeente Tilburg momenteel een hoger bedrag voor het huren van publieke sportaccommodaties dan verenigingen. Vanuit het Sportakkoord 2.0 is afgesproken dat bij het bepalen van het verhuurtarief van publieke sportaccommodaties voortaan wordt gekeken naar de maatschappelijke waarde die een sportaanbieder creëert of kan creëren. En dus niet naar de organisatievorm (een vereniging of een ondernemende sportaanbieder).

Pilot sportparkmanagement

De gemeente Tilburg start in 2024 met een pilot sportparkmanagement. Daarbij wordt een sportparkmanager ingezet, die zich bezighoudt met hoe openbare en publieke sportaccommodaties in het vervolg intensiever, veiliger en schoner zijn te gebruiken door de wijk, verenigingen, ondernemende sportaanbieders en andere maatschappelijke partners.

De sportparkmanager zal een concept voor wijk sportparken ontwikkelen die in de toekomst breder in de gemeente ingezet moet worden.

7.3 Sportakkoord 2.0

Het derde thema dat in onze interviews naar voren kwam, is dat het Sportakkoord 2.0 kansen biedt om de eerder genoemde 'ketenaanpak' in de praktijk te brengen. Dit akkoord is sinds 2023 van kracht en is in dat jaar in de gemeente Tilburg doorvertaald naar een lokaal sportakkoord.

Samenwerkend besturen staat daarin centraal; een bestuursvorm waarbij een netwerk van relevante stakeholders het lokale sport- en beweegbeleid in samenspraak ontwikkelt en uitvoert. Het gaat naast sportaanbieders en de gemeente bijvoorbeeld om organisaties uit de sectoren zorg en welzijn. De gemeen- deler tussen deze organisaties is dat zij zich via sport richten op een sportievere en gezondere Nederlandse bevolking.

In onze interviews kwam naar voren dat het sportakkoord kansen biedt voor ondernemende sportaanbieders in de gemeente Tilburg. Door zich aan te sluiten bij het sportakkoord kunnen zij mogelijkheden tegenkomen om (al dan niet in samenwerking met anderen) hun aanbod te activeren bij bestaande publieke sportaccommodaties (Gemeente Tilburg, z.d., 2019).

Ondernemende sportaanbieders als kartrekkers

Onze interviewrespondenten veronderstellen dat ondernemende sportaanbieders in de gemeente Tilburg een belangrijke rol kunnen spelen bij het opbouwen en uitbreiden van samenwerkingen tussen de sport en organisaties uit andere sectoren, zoals het onderwijs, de zorg en het welzijn. Vrijwilligers binnen verenigingen hebben daar doorgaans geen tijd voor, of zien dat niet als prioriteit.

Domeinoverstijgende samenwerkingen op het gebied van sport en bewegen komen vaak pas op gang op het moment dat een 'kartrekker' zich daarvoor inspant (Reitsma et al., 2022). Volgens respondenten is het wel van belang om na te denken over wat het ondernemende aanbieders oplevert als zij deze verbindende rol ontwikkelen en in de praktijk brengen. En belangrijker nog: wanneer zij zich geprikkeld voelen om dat te gaan doen. Onder meer in relatie tot de ruimte die zij zoeken om hun sportaanbod te activeren. Juist in Tilburg, waar verdichting van de stad aan de orde is en de beschikbare ruimte dus schaars is.

Vitaliteit en gezondheid

In het sportakkoord verenigen organisaties zich rondom belangen die betrekking hebben op sport en bewegen. Een verbinding tussen andere sectoren en sport is volgens de respondenten (nog) beter te maken als vitaliteit en gezondheid de gedeelde belangen zijn. Sport is dan te zien als één van de aspecten bij het realiseren van een gezonde en vitale leefstijl.

Als ondernemende aanbieders in de gemeente Tilburg vanuit gezondheid en vitaliteit nadenken over samenwerkingen met andere organisaties, zijn er voor hen wellicht meer kansen om bestaande sportaccommodaties (beter) te benutten en hun sportaanbod te activeren. Althans, dat veronderstellen onze interviewrespondenten.

Datzelfde geldt voor verenigingen en onderwijsinstellingen. Het is een relevante kans in de zoektocht van deze organisaties naar ruimte om hun sport- en beweegaanbod te activeren. Deze kans sluit aan bij het idee van 'samenwerkend besturen' dat centraal staat in het sportakkoord en bij de 'ketenaanpak' die de gemeente Tilburg voorstaat.

7.4 Conclusies en implicaties

Ondernemende sportaanbieders voorzien in de gemeente Tilburg voor een belangrijk deel in de behoefte van inwoners aan sport en bewegen. Maar de beschikbare ruimte die zij daarvoor hebben in een alsmear meer verdichtende stad, is schaars. Tegen deze achtergrond staat in dit hoofdstuk de volgende vraag centraal: wat zijn kansen en uitdagingen voor ondernemende sportaanbieders bij het zoeken en vinden van ruimte voor sport en bewegen in de gemeente Tilburg?

Belangrijke uitdaging: weinig samenwerkingen

Uit dit hoofdstuk komt het beeld naar voren dat ondernemende sportaanbieders in de gemeente Tilburg er vooralsnog meestal in slagen om ruimte voor sport en bewegen te vinden. Zij maken vooral gebruik van bestaande ruimten. Veelal gaat het om openbaar gebied, maar ook het herbestemmen van ruimten die aanvankelijk geen sportbestemming hadden, komt voor.

Bij het zoeken en vinden van ruimten voor sport en bewegen, werken ondernemende sportaanbieders ogenschijnlijk nog weinig samen met andere organisaties. De gemeente Tilburg staat vanuit haar ketenaanpak het tegendeel voor. Via samenwerkingen tussen publieke en private organisaties wil de gemeente realiseren dat bestaande publieke sportaccommodaties efficiënter worden benut. Vanuit het perspectief van de gemeente is het daarom een uitdaging om de beoogde samenwerkingen van de grond te brengen.

In dit hoofdstuk kwam een aantal oorzaken naar voren voor dat er nu weinig samenwerkingen zijn:

- Ten eerste ontbreekt het aan een overzicht van de ondernemende sportaanbieders die in de gemeente Tilburg actief zijn. Daardoor weet de gemeente ook onvoldoende welke uitdagingen sportaanbieders precies tegenkomen bij het zoeken en vinden van ruimte voor sport en bewegen. Inzicht daarin is van belang om samenwerkingen vanuit de beoogde ketenaanpak van de grond te brengen.
- Ten tweede weten sportverenigingen en andere maatschappelijke organisaties de belangen van ondernemende sportaanbieders bij het organiseren van sport, ogenschijnlijk nog onvoldoende op waarde te

schatten. Daarbij gaat het er vooral om dat hun maatschappelijke belang belangrijker is dan hun commerciële belang.

Belangrijke kans: samenwerking van de grond brengen

Verschillende kansen doen zich voor om de beoogde samenwerkingen voor het efficiënter benutten van bestaande sport(accommodaties) van de grond te brengen.

Om te beginnen is het zinnig om ondernemende sportaanbieders, verenigingen en andere maatschappelijke organisaties met elkaar in contact te brengen, zodat zij elkaars perspectief op het organiseren van sport en bewegen, én de uitdagingen en behoeften die zij daarbij hebben, beter begrijpen.

Als de organisaties beter van elkaar weten wie ze zijn en hoe ze hun handen ineen kunnen slaan om samen te werken aan het gemeenschappelijke belang van het vinden van ruimte voor sport en bewegen in een alsmaar verdichtende stad, vergroot dat de kans dat samenwerkingen daadwerkelijk ontstaan.

De POS-kantoren die in dit hoofdstuk de revue passeerden, helpen om inzicht te krijgen in de ondernemende sportaanbieders en hun behoeften. Voor de gemeente Tilburg is het daarom raadzaam om aan te sluiten bij de ontwikkeling van het POS-kantoor in de gemeente.

Ook is het zinnig dat de gemeente de sportparkmanager bij de ontwikkeling van het POS-kantoor betrokken gaat. Zo kan deze vanuit het perspectief van verenigingen, ondernemers en andere organisaties kijken naar welke bestaande publieke sportaccommodaties efficiënter zijn te benutten.

Het Tilburgs Sportakkoord kan een kiem zijn om samenwerkingen tussen verenigingen, ondernemers en andere partners van de grond te brengen of te intensiveren. Vanuit het sportakkoord naar het realiseren van dezelfde doelstellingen.

In dit hoofdstuk kwam naar voren dat ondernemende sportaanbieders mogelijk een kartrekkende rol kunnen spelen bij het opbouwen en uitbreiden van samenwerkingen onder de vlag van het sportakkoord. Momenteel is dat misschien nog 'een brug te ver.' Het lijkt eerst van belang dat de organisaties elkaar überhaupt leren kennen, gemene delers identificeren in hun behoeften en belangen, en vanuit daar verkennen hoe samenwerken bij het zoeken en vinden van ruimte voor sport en bewegen gestalte kan krijgen.

Bredere sociaalmaatschappelijke ontwikkelingen

De behoefte aan het gebruiken van sportvoorzieningen verandert onder invloed van maatschappelijke ontwikkelingen. Voor de gemeente Tilburg is het relevant om inzicht te hebben in wat die ontwikkelingen zijn en wat daarvan de gevolgen zijn. Daarom beantwoorden we in dit hoofdstuk de volgende vraag: wat is de invloed van maatschappelijke ontwikkelingen op de behoefte aan het gebruiken van binnen- en buitensportvoorzieningen in Tilburg?

We gaan in de volgende paragrafen in op de invloed van demografische, economische, sociaal-culturele, technologische en politiek-juridische ontwikkelingen.

8.1 Demografische ontwikkelingen

Vier demografische ontwikkelingen hebben invloed op het gebruik van sportvoorzieningen in Tilburg: de toename van theoretisch geschoolde inwoners en migranten, dubbele vergrijzing en ontgroening.

Toename theoretisch geschoolde inwoners

Het aantal theoretisch geschoolde inwoners mensen nam de voorbije decennia toe in Nederland. Iemand die theoretisch geschoold is, heeft een opleiding op het niveau van hbo of wo afgerond. In 2003 was 23 procent van de Nederlandse beroepsbevolking theoretisch geschoold. In 2020 ging het om 36 procent (Van den Dool, 2023).

Tegenover die toename stond de afname van het aantal praktisch geschoolde mensen in Nederland tussen 2003 en 2020. Het aantal theoretisch geschoolde inwoners neemt in de toekomst verder toe (Van den Dool, 2023).

Als het aantal theoretisch geschoolde inwoners in Nederland toeneemt, is het mogelijk dat ook de Tilburgse bevolking in de toekomst meer theoretisch geschoolde inwoners telt. Temeer omdat de Tilburg een stad is waar een hogeschool en universiteit zijn gevestigd. Theoretisch geschoolde inwoners nemen vaker deel aan sport dan praktisch geschoolde inwoners (Van den Dool et al., 2023). De toename van meer theoretisch geschoolde inwoners in Tilburg leidt dus mogelijk tot een grotere behoefte aan het gebruiken van binnen- en buitensportvoorzieningen.

Toename migranten

Migranten vestigen zich in toenemende mate in Nederland. In stedelijke gebieden is dat in sterkere mate het geval dan in niet-stedelijke gebieden (Pulles & Tiessen-Raaphorst, 2018). Tilburg is een stedelijk gebied.

De sport- en beweegdeelname van migranten ligt doorgaans lager dan die van mensen die in Nederland geboren zijn (Pulles & Tiessen-Raaphorst, 2018). Migranten hebben meestal minder belangstelling voor (verenigings)sporten die in Nederland traditioneel veel beoefenaars kennen, zoals voetbal, hockey en tennis. Dit komt doordat zij in hun land van herkomst minder zijn gesocialiseerd in het beoefenen van (verenigings)sport (idem).

Een kanttekening is: hoe langer migranten in Nederland wonen, hoe vaker zij sporten. Dit geldt in het bijzonder voor tweede-generatie-migranten. Hun sportdeelname is hoger dan die van migranten die behoren tot de eerste generatie. Tweede-generatie-migranten beoefenen vaker nieuwe sporten dan 'traditioneel' veel beoefende sporten in Nederland (Vogels, 2014; Synergia, in Visser et al., 2016).

Prognoses over hoeveel migranten zich in de toekomst in Nederland en in Tilburg vestigen, zijn niet beschikbaar. Als zich in Tilburg meer migranten vestigen, is het vooral te verwachten dat de verscheidenheid van de beoefening van sport daardoor toeneemt.

Ontgroening

Ontgroening houdt in dat het aandeel kinderen en jongeren in de samenleving afneemt (Pulles & Tiessen-Raaphorst, 2018). Tilburg ontgroent de komende decennia in beperkte mate. In 2023 was 20 procent van de bevolking jonger dan 20 jaar; in 2040 is dat 18 procent (zie bijlage 2).

Dubbele vergrijzing

Dubbele vergrijzing houdt ten eerste in dat de gemiddelde leeftijd van de bevolking van Nederland en Tilburg stijgt. En ten tweede dat het relatieve aandeel ouderen onder de bevolking in Nederland en Tilburg toeneemt. In 2030 is ongeveer een kwart van de bevolking in Nederland 65 jaar en ouder (Pulles & Tiessen-Raaphorst, 2018).

Tilburg telt in 2023 39.337 inwoners van 65 jaar en ouder. In 2040 gaat het om 53.406 inwoners (zie bijlage 2). Het aandeel van mensen van 65 jaar en ouder onder de totale Tilburgse bevolking neemt daarmee tussen 2023 en 2040 toe van 17 naar 21 procent.

In de regel geldt: hoe ouder mensen zijn, hoe minder zij sporten (Wezenberg-Hoenderkamp & Hoekman, 2016). Wel is het zo dat ouderen steeds meer bewegen. Zij doen dat in en rondom hun huis en in de openbare ruimte. Dubbele vergrijzing resulteert dus waarschijnlijk in meer behoefte aan het benutten van de openbare ruimte voor bewegen. De gemeente Tilburg kan daarop blijven inspelen door die ruimte sport- en beweegvriendelijk in te richten (Gemeente Tilburg, 2019, 2021).

8.2 Economische ontwikkelingen

Drie economische ontwikkelingen hebben invloed op het gebruiken van sportvoorzieningen in Tilburg: sportbezuinigingen in huishoudens, recessie en de coronacrisis, en de toename van vrijetijdsvoorzieningen.

Sportbezuinigingen in huishoudens

De kans op armoede is het grootst bij eenoudergezinnen, alleenstaanden, laagopgeleide kostwinners, niet-westerse huishoudens en bijstandontvangers (Visser et al., 2016). Bezuinigingen³ op sport vinden vaker plaats in huishoudens waarin het inkomen relatief laag is. In die huishoudens is de deelname aan sport überhaupt al relatief laag (Hover & Van Eldert, 2023).

Cijfers over de sportdeelname naar inkomensniveau in Tilburg zijn niet beschikbaar, maar landelijk is het clublidmaatschap onder mensen met een relatief laag inkomen aanmerkelijk lager dan onder mensen met een relatief hoog inkomen (RIVM, 2022a). Het effect van een eventueel toenemende armoede op clublidmaatschap, en daarmee de behoefte aan sportvoorzieningen, is daarmee naar verwachting beperkt. Temeer omdat sportbezuinigingen vaker plaatsvinden op sportmaterialen dan op clublidmaatschappen (Hover & Van Eldert, 2022).

Recessie en coronacrisis

De Nederlandse economie verkeerde in 2020 in een recessie (CBS, 2022). Deze hing samen met de coronacrisis. Minder Nederlanders gingen door de coronacrisis sporten, en mensen die bleven of gingen sporten, deden dat op een andere manier dan voor de crisis. Een deel van de sportvraag is daardoor weggevallen of verschoven (Pulles et al., 2022). Het 'traditionele' sporten in team- en competitieverband staat onder druk. Dat geldt vooral voor binnensporten (idem).

Groei is te zien in het beoefenen van sporten in een individueel verband en in een anders georganiseerd verband dan verenigingen (idem). Het gaat bijvoorbeeld om hardlopen, racefietsen en sporten bij ondernemende sportaanbieders.

Al met al heeft de coronacrisis de behoefte aan sport eerder doen afnemen dan toenemen. Maar de crisis heeft vooral voor een andersoortige behoefte aan sport gezorgd.

Toename vrijetijdsvoorzieningen

Het aantal vrijetijdsvoorzieningen neemt toe (Visser et al., 2016). Naast sportverenigingen kunnen mensen voor het invullen van hun vrije tijd tegenwoordig ook kiezen uit bijvoorbeeld het bezoeken van megabioscopen, skihellingen, kinderparadijzen, festivals en evenementen (idem). De toename van het aantal vrijetijdsvoorzieningen heeft voor sportverenigingen tot gevolg dat zij te maken krijgen met meer 'concurrentie.' Zowel binnen als buiten de sport.

³ Bezuinigingen op sport door gemeenten zijn een politieke keuze. Implicaties daarvan bespreken we daarom verderop in dit hoofdstuk bij politiek-juridische ontwikkelingen.

Het aantal ondernemende sportaanbieders nam de afgelopen jaren toe (zie hoofdstuk 7). Ondernemende sportaanbieders hebben meestal een rechtsvorm van waaruit ze winst mogen maken. Maar dat betekent niet dat ze alleen daarop gericht zijn. Ondernemende sportaanbieders willen door het organiseren van sport ook maatschappelijke waarde creëren, zoals het bevorderen van gezondheid en sociale ontmoeting (idem).

Het feit dat mensen door de komst van meer vrijetijdsvoorzieningen meer te kiezen hebben, gaat aan de ene kant eerder gepaard met een afname dan met een toename van de behoefte aan ruimte voor sport. Dit is zowel in Nederland als in Tilburg het geval. Aan de andere kant zorgt de toename van sportaanbod via ondernemers er in Nederland en Tilburg voor dat de vraag naar ruimte voor sport en bewegen eerder gelijk blijft of toeneemt dan afneemt.

8.3 Sociaal-culturele ontwikkelingen

Drie sociaal-culturele ontwikkelingen hebben invloed op het gebruiken van sportvoorzieningen in Tilburg: individualisering en informalisering, het belang van een gezonde leefstijl, en meer acceptatie van en zorg voor mensen met een beperking.

Individualisering en informalisering

Individualisering en informalisering zijn belangrijke sociaal-culturele ontwikkelingen. Mensen hebben door individualisering meer autonomie om hun leven naar eigen wens in te richten (Schnabel, in Visser et al., 2016). Informalisering leidt tot een toenemend belang van virtuele netwerken boven traditionele organisaties als verenigingen (idem).

Het aantal mensen dat ongeorganiseerd of anders georganiseerd sport is door deze ontwikkelingen toegenomen. Ook in Tilburg (Gemeente Tilburg, z.d., 2019). De behoefte aan ruimte voor sport en bewegen verandert daardoor. Een gevolg is dat de gemeente Tilburg de openbare ruimte 'sport- en beweegvriendelijk' inricht (Gemeente Tilburg, z.d., 2019). Dit gebeurde in het verleden onder meer in de vorm van het creëren van beweegparken (idem). In Tilburg en Nederland worden ook schoolpleinen als specifieke plekken in de openbare ruimte sport- en beweegvriendelijker ingericht (RIVM, 2022b; Gemeente Tilburg, 2019, 2021).

Verenigingen zullen zich tot op bepaalde hoogte aan moeten passen aan de veranderende vraag naar het beoefenen van sport. Doordat meer mensen zich minder verbonden voelen of kunnen voelen met een vereniging, kan het bijvoorbeeld lastig(er) worden om voldoende vrijwilligers te vinden. Maar dat hoeft niet altijd zo te zijn, want verenigingen vervullen ook een belangrijke gemeenschapsfunctie in een samenleving die individualiseert en informaliseert.

Hedonistische waarden staan steeds vaker centraal in de identiteit en leefstijl van mensen. Genieten, plezier maken en beleven zijn daarin kernwoorden. Vooral jongere generaties streven hedonistische waarden na (Pulles & Tiessen-Raaphorst,

2018). Een toenemend aantal jongeren hecht bijvoorbeeld waarde aan het hebben van weinig verplichtingen en veel flexibiliteit bij het beoefenen van sport. Daarbij sluit een 'traditioneel' verenigingslidmaatschap in de regel niet per se aan.

Door het toenemende belang van hedonistische waarden neemt de behoefte aan sport- en beweegruiimte niet zozeer af of toe, maar verandert deze. In Tilburg is dit ook het geval, gezien de toename van de ongeorganiseerde en anders georganiseerde sport in de voorbije jaren (Gemeente Tilburg, z.d., 2019). De gemeenschapsfunctie van verenigingen kan betekenen dat individualisering en informalisering maar weinig invloed zullen hebben op de behoefte aan verenigingsaccommodaties in Tilburg.

Belang van gezonde leefstijl

Niet alleen hedonistische waarden, maar ook gezondheid staat vaker centraal in de identiteit en leefstijl van mensen. De gevolgen van de obesogene samenleving werden het afgelopen decennium duidelijker (Visser et al., 2016). Het aantal mensen met beweegarmoede en overgewicht steeg.

Sporten en bewegen is een integraal onderdeel van een gezonde leefstijl. Toch is de sport- en beweegdeelname in Nederland de afgelopen twintig jaar nauwelijks toegenomen (RIVM, 2022c). Dat gezondheid vaker centraal staat in de leefstijl van mensen leidt dus niet per se tot meer vraag naar ruimte voor sport en bewegen in Nederland en Tilburg.

Wel zet de gemeente Tilburg nadrukkelijk in op het bevorderen van een gezonde leefstijl. Sport en bewegen (in schoolverband) zijn daarbij een belangrijk 'middel'. Een stad met fysiek, mentaal en sociaal gezonde inwoners is het streven (Gemeente Tilburg, z.d., 2019). Allerlei maatregelen zijn gericht op het bevorderen van de gezondheid van Tilburgers.

Qua gezondheid doen zich verschillen voor tussen groepen mensen. Mensen die behoren tot hogere inkomens- en opleidingsgroepen, sporten en bewegen vaker vanuit het belang van een gezonde leefstijl dan mensen uit lagere inkomens- en opleidingsgroepen (Pulles & Tiessen-Raaphorst, 2018). Het belang van een gezonde leefstijl gaat eerder gepaard met meer dan met minder behoefte aan verenigingsaccommodaties in Tilburg. Temeer omdat de gemeente Tilburg zich inspant om mensen uit lagere inkomens- en opleidingsgroepen te stimuleren om te gaan sporten en bewegen, omwille van het verbeteren van hun gezondheid en welzijn (Gemeente Tilburg, z.d., 2019).

Het belang van een gezonde leefstijl zorgt er in combinatie met individualisering en informalisering voor dat mensen meer andere vormen van sport gaan beoefenen dan verenigingssport. Het leidt eerder tot een toename van de vraag naar sporten en bewegen in de openbare ruimte dan bij gemeentelijke sportaccommodaties. De gemeente zet daarop in door de openbare ruimte (vaker) sport- en beweegvriendelijker in te richten.

Meer acceptatie van en zorg voor mensen met een beperking

De laatste relevante sociaal-culturele ontwikkeling is dat de acceptatie van en de zorg voor het beoefenen van sport door mensen met een beperking toeneemt (Kenniscentrum Sport & Bewegen, 2023). Toch leidt dit vooralsnog niet tot een toename van de behoefte aan *aangepaste* sportvoorzieningen (idem).

8.4 Technologische ontwikkelingen

Drie technologische ontwikkelingen hebben invloed op het gebruiken van sportvoorzieningen in Tilburg: de toename van het internetgebruik onder jongeren, de opkomst van nieuwe media, en informatisering.

Toename internetgebruik jongeren

Jongeren internetten in toenemende mate, onder andere door e-sports te beoefenen. Maar dat is wat anders dan dat zij zelf actief sporten. Door de toename van internetgebruik sporten jongeren minder (Van Den Dool, in Visser et al., 2016). Dat is niet zonder gevolgen, want kinderen en jongeren vormen een groep die naar verhouding relatief vaak sport. Het gaat dan vooral om kinderen van de basisschoolleeftijd.

Cijfers over de ontwikkeling van het internetgebruik door jongeren in Tilburg zijn niet beschikbaar. De toename van internetgebruik onder jongeren leidt in Nederland en de gemeente Tilburg eerder tot minder dan tot meer behoefte aan het gebruiken binnen- en buitensportvoorzieningen.

Opkomst nieuwe media

Nieuwe media maken het makkelijker om (tijdelijke) gemeenschappen op het gebied van sport te organiseren. Dat heeft invloed op het organiseren van sport. Het belang van sportverenigingen neemt daardoor eerder af dan toe.

Voor individuele sporters ontstaan meer mogelijkheden om hun prestaties en gezondheid te monitoren. Bijvoorbeeld via een mobiele applicatie als Strava. De populariteit van deze en andere applicaties gaat gepaard met een toename van het aantal anders georganiseerde en ongeorganiseerde sporters (Van den Dool, 2023). De behoefte aan verenigingsaccommodaties in Tilburg neemt door deze ontwikkeling eerder af dan toe. Voor de behoefte aan het gebruiken van de openbare ruimte voor sport en bewegen geldt het tegenovergestelde.

Informatisering

Informatisering verwijst naar de toename van (het gebruik van) informatie- en communicatietechnologie in de samenleving (Visser et al., 2016). Door informatisering bewegen mensen minder op een werkdag. Steeds minder mensen hebben beroepen waarin fysieke arbeid centraal staat. Het zitgedrag neemt toe. De afgelopen jaren is dat in lichte mate het geval (RIVM, 2022d).

Om aan de beweegnorm te voldoen, moeten meer mensen sporten en bewegen in hun vrije tijd. Maar de sport- en beweegdeelname is de afgelopen twintig jaar nauwelijks toegenomen (RIVM, 2022c).

Informatisering, de toename van het zitgedrag en het nauwelijks toenemen van het sport- en beweeggedrag resulteren in Tilburg en in Nederland eerder in een gelijkblijvende behoefte aan binnen- en buitensportvoorzieningen dan in een toename van die behoefte.

8.5 Politiek-juridische ontwikkelingen

Drie politiek-juridische ontwikkelingen hebben invloed op het gebruiken van sportvoorzieningen in Tilburg, of kunnen daar mogelijk invloed op hebben. Het gaat om bezuinigingen, de wettelijke verplichting op bewegingsonderwijs, en andere beleidsaccenten van overheden voor sport.

Gemeentelijke bezuinigingen

Het voeren van sportbeleid is geen wettelijke verplichting voor gemeenten. Toch zien gemeenten het als hun verantwoordelijkheid om sportbeoefening te faciliteren. De belangrijkste reden daarvoor is dat ze vinden dat sport van sociaal-maatschappelijk belang is (Hoekman, 2018).

In de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw vond een 'bouw golf' van gemeentelijke sportaccommodaties plaats (Van der Poel et al., 2016). Tegenwoordig richt het gemeentelijke sportaccommodatiebeleid zich vooral op het beter benutten van de structuur die er al is (Hoekman & Schadenberg, 2023).

In de afgelopen decennia is daarnaast een toenemend aantal sportvoorzieningen geprivatiseerd (Hoekman & Van der Poel, 2023). Ze zijn dan overgedragen aan verenigingen of andere particuliere bezitters. Daarnaast is er een sterke autonome groei geweest van commercieel sportaanbod, zoals dat van fitnesscentra, yoga- en dansscholen en boksscholen.

Daarmee is een groter deel van het sport- en beweegaanbod in de private sfeer terechtgekomen, en daar geldt marktwerking. Dat betekent dat het aanbod meebeweegt met de ontwikkelingen in de koopkrachtige vraag, en die vraag reageert op nieuw aanbod.

Deze 'markt voor sport en bewegen' is minder of niet toegankelijk voor mensen met een beperkt inkomen. Zij zijn aangewezen op de openbare ruimte voor sportbeoefening en/of publiek of gesubsidieerd sportaanbod, zoals dat van zwembaden en sportverenigingen.

Als gemeenten zich voor bezuinigingen gesteld zien, kan sport (een) 'kind van de rekening' zijn. Dat kan ook invloed hebben op sportvoorzieningen. Bezuinigingen op sport door gemeenten kunnen resulteren in een verminderde kwaliteit en

beschikbaarheid van de voorzieningen waar verenigingen gebruik van (willen) maken.

Bezuinigingen kunnen ook meer vragen van leden van verenigingen, in de vorm van hogere huurtarieven en contributies en een toenemende vraag naar inzet van vrijwilligers. Dit kan eraan bijdragen dat mensen hun clublidmaatschap opzeggen. Als die ontwikkeling zich voordoet, slinkt de behoefte aan sportvoorzieningen bij verenigingen in Tilburg.

Toch zijn sportbezuinigingen vanuit landelijke cijfers gezien eerder niet dan wel te verwachten in Tilburg. Uit onderzoek van het Mulier Instituut blijkt namelijk dat sport meestal wordt ontzien bij bezuinigingen van gemeenten (Hoekman et al., 2015; Ruikes et al., 2022).

Wettelijke verplichting bewegingsonderwijs

De richtlijn van twee lessen beweegonderwijs per week is in 2023 omgezet naar een wettelijke verplichting (PO Raad, z.d.). Bewegingsonderwijs van scholen hoeft niet per se plaats te vinden bij binnen- en buitensportvoorzieningen.

Meer bewegingsonderwijs gaat eerder gepaard met meer dan met minder behoefte aan sportvoorzieningen in de gemeente Tilburg. Dat betekent overigens niet dat er nieuwe accommodaties bij komen. Het efficiënter benutten van bestaande publieke sportvoorzieningen is een belangrijke doelstelling van de gemeente en onderwijsinstellingen in Tilburg (Gemeente Tilburg, z.d., 2019, 2020, 2022).

Andere beleidsaccenten

Tot slot zijn relevante politiek-juridische ontwikkelingen dat in beleid de aandacht voor een veilig sportklimaat, integriteitskwesaties in de sport en de (fysieke) toegankelijkheid van de sport is toegenomen. Dit is onder andere terug te zien in het landelijke sportakkoord en in de gemeentelijke sportakkoorden.

Dit leidt niet zozeer tot een toename van de behoefte aan sportvoorzieningen, maar wel tot anders nadenken over het inrichten en gebruiken van (de toeleiding tot) die voorzieningen.

8.6 Tot slot

We gingen in dit hoofdstuk in op ontwikkelingen die invloed (kunnen) hebben op de vraag naar ruimte voor sport en bewegen in Tilburg.

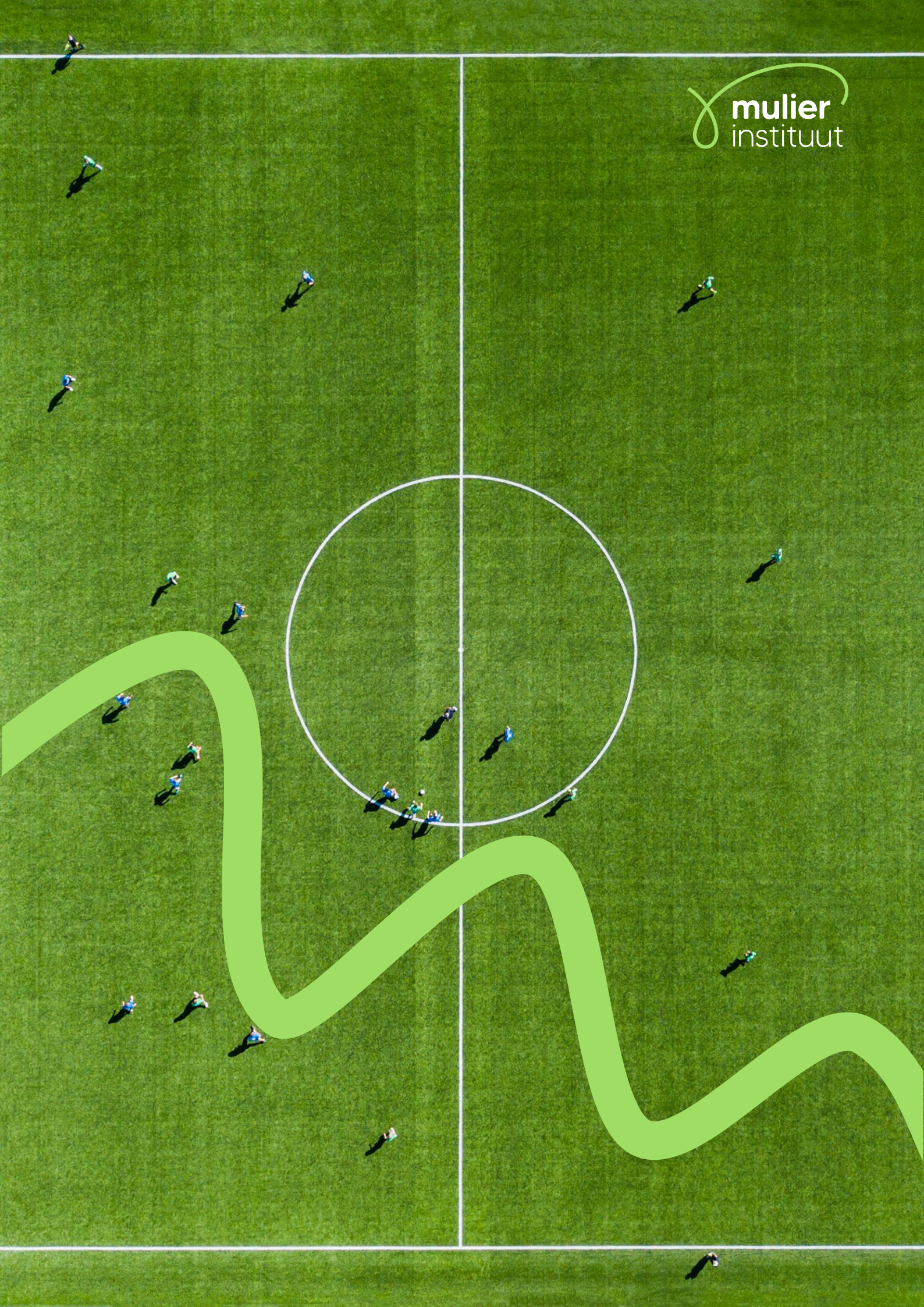
Kansen voor een toename van de behoefte aan binnen- en buitensportvoorzieningen in Tilburg, zijn de toename van het aandeel theoretisch geschoolde inwoners, de toename van het belang van een gezonde leefstijl en de toename van het aantal uren bewegingsonderwijs.

De dubbele vergrijzing en het toenemende belang van een hedonistische levensstijl hebben als gevolg dat de behoefte aan binnen- en buitensportvoorzieningen in

Tilburg eerder af- dan toeneemt. Het zijn daarmee bedreigingen. Andere bedreigingen voor de vraag naar binnen- en buitensportvoorzieningen zijn ontgroening, de opkomst van nieuwe media, en toenemend internetgebruik onder jongeren.

Een aantal ontwikkelingen heeft geen of een minimaal effect op de behoefte aan binnen- en buitensportvoorzieningen in Tilburg: de toename van migranten, sportbezuinigingen in huishoudens, de recessie en coronacrisis, de toename van vrijetijdsvoorzieningen, informalisering, individualisering, informatisering en eventuele gemeentelijke bezuinigingen.

Als we alles overzien, is het vanuit maatschappelijke ontwikkelingen eerder te verwachten dat de vraag naar binnen- en buitensportvoorzieningen in Tilburg gelijk blijft of licht afneemt dan dat deze toeneemt. De betekenis van deze conclusie is dat de gemeente Tilburg zich in een verdichtende stad voor de uitdaging gesteld ziet om ruimte voor sport en bewegen in ieder geval te behouden. Temeer omdat het aantal inwoners in de gemeente Tilburg in de toekomst toeneemt en de ambitie van de gemeente Tilburg is om de sport- en beweegdeelname te verhogen.

Bronnen

CBS. (2022). *De Nederlandse economie in 2021*. Geraadpleegd op 10 augustus 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/de-nederlandse-economie/2022/de-nederlandse-economie-in-2021?onpage=true>

Floor, C., Wezenberg-Hoenderkamp, K., & Hoekman, R (2020). *Planningsinstrument zwembaden*. Mulier Instituut.

Floor, C. (2020). *Zwemmen en zwemveiligheid*. Mulier Instituut.

Gemeente Tilburg (2021a). *Update Stedelijke ontwikkelingsstrategie Wonen*.

Gemeente Tilburg (2021b). *Bewegen, Ontmoeten, Spelen en Sporten: Visie en strategie BOSS met kaarten*. Gemeente Tilburg/OBB Ingenieurs.

Gemeente Tilburg. (2019). *Sport & Bewegen. Meedoen is winnen*.

Hoekman, R., & Schadenberg, B. (2023). *Onderbenutting van Sportaccommodaties*. Mulier Instituut.

Hoekman, R., & Reitsma, M. (2018). *Sport in collegeprogramma's 2018-2022: samen, duurzaam en gezond*. Mulier Instituut.

Hoekman, R., Hoenderkamp K., & Van der Poel, H. (2013). *Sportaccommodaties in beeld*. Mulier Instituut.

Hoekman, R., Ruijes, D., Schots, M., & Brus, J. (2020). *Jaarrapport duurzame sportinfrastructuur 2020*. Mulier Instituut.

Hoekman, R., Van den Dool, R., Breedveld, K. (2015). *Sport voorsnog ontzien bij bezuinigingen gemeenten*. Sport en Strategie, 8, 5, (2015), pp. 36-37

Hoekman, R. (2018). *Sport policy, sport facilities and sport participation*. Radboud Universiteit.

Hoogendam, A., Ruijes, D., & Hoekman, R. (2021). *Monitor lokaal sportbeleid 2020*. Mulier Instituut.

Hover, P., & Van Eldert, P. (2023). *Kennis- en innovatiescan 'betaalbaarheid van sport.'* Mulier Instituut.

Kenniscentrum Sport & Bewegen. (2023). *Whitepaper. Sport en bewegen door mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking*.

- Nieuwenhuijsen, M. J. (2020). Urban and transport planning pathways to carbon neutral, liveable and healthy cities; A review of the current evidence. *Environment international*, 140, 105661.
- Oosterwijk, F. (2021). *Ruimtebesparende Oplossingen: In de lucht, onder de grond, op het dak – sportaccommodaties vind je overal*. Sportaccom, 2021 (3).
- POS. (2022). *Position Paper Platform Ondernemende Sportaanbieders*.
- Prins, R., Ruijes, D., & Hoekman, R. (2020). *Werkzame elementen van de beweegvriendelijke omgeving*. Mulier Instituut.
- Prins, R. (2021). Over de complexe relatie tussen de omgeving en beweeg- en sportgedrag: een theoretisch kader. In R. Prins, R. Hoekman, & H. van der Poel (Reds.), *Sport en bewegen in de openbare ruimte De beweegvriendelijke omgeving in gebruik en beleid*. Mulier Instituut/Arko Sports Media.
- PO Raad (z.d.). *Bewegingsonderwijs*. Geraadpleegd op 10 augustus 2023, van <https://www.poraad.nl/kind-onderwijs/leergebieden/bewegingsonderwijs>
- POS. (2022). *Position Paper Platform Ondernemende Sportaanbieders*.
- Pulles, I., & Tiessen-Raaphorst, A. (2018). Maatschappelijke ontwikkelingen. In H. Van der Poel, R. Hoeijmakers, I. Pulles, & A. Tiessen-Raaphorst (Reds.), *Rapportage Sport 2018* (pp. 13-38). Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Pulles, I., Van Eldert, P. & Van der Poel, H. (Reds.) (2021). *Monitor Sport en corona IV*. Mulier Instituut.
- Rauws, R. H. S., Noordzij, J. M., Van der Meijde, L., Pulles, I., Slot-Heijs, J., Hollander, E., & Ruijes, D. (2022). Openbare ruimte. In R. Hoekman, M. Schots, & D. Ruijes (Reds.), *Jaarrapport Duurzame Sportinfrastructuur 2022*. Mulier Instituut.
- Reitsma, M., & Lucassen, J. (2020). *Openheid ondernemende sportaanbieders* [Factsheet 2020/43]. Mulier Instituut.
- Ruijes, D., & Schadenberg, B. (2022). *Ruimte voor atletiek in Nederland*. Mulier Instituut.
- Ruijes, D., Van Eldert, P., Hoekman, R. (2022). *Financiële gevolgen van de coronacrisis voor het lokale sportbeleid: de (verwachte) ontwikkeling van de sportuitgaven in 2020, 2021 en 2022 volgens de lokale sportambtenaar*. Mulier Instituut.

- Reitsma, M., Hoogendam, A., de Kwaastenet, R., & Van der Poel, H. (2022). *Monitor Sportakkoord 'Sport verenigt Nederland'. De oogst van het sportakkoord*. Mulier Instituut.
- RIVM. (2022a). Kernindicator Clublidmaatschap naar achtergrondkenmerken 2012-2020. Geraadpleegd op 18 augustus 2022, van https://www.sportenbewegenincijfers.nl/sites/default/files/2021-10/clublidmaatschap_naar_achtergrondkenmerken_2012_2020_3.xlsx
- RIVM. (2022b). Beweegvriendelijke omgeving. Geraadpleegd op 18 augustus 2023, van <https://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/beweegvriendelijke-omgeving>
- RIVM. (2022c). Sportdeelname wekelijks. Geraadpleegd op 18 augustus 2023, van <https://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/sportdeelname-wekelijks>
- RIVM. (2022d). Zitgedrag. Geraadpleegd op 18 augustus 2023, van <https://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/zitgedrag>
- Schadenberg, B., & Romijn, D. (2019). *Ruimte voor binnensport in Tilburg*. Mulier Instituut.
- Schadenberg, B., Hoenderkamp, K., & Hoekman, R. (2020). *Binnensportaccommodaties in Nederland*. Mulier Instituut.
- Stuiver, M., Spijker, J. H., De Vries, S., & Snep, R. P. H. (2018). *Zeven redenen om te investeren in een groene stad*. Wageningen University & Research.
- Van den Dool, R. (2019). *Zonder anderen sporten en bewegen neemt toe* [Factsheet 2019/5]. Mulier Instituut.
- Van den Dool, R. (2023). *Kennismaken met een sportactiviteit en rol van media*. Mulier Instituut.
- Van den Dool, R., Van den Breul, W., & Pulles, I. (2023). *Verklaring verschil sportdeelname naar opleiding: inventarisatie van mogelijke verklaringen*. Mulier Instituut.
- Van der Poel, H., Hoenderkamp, K., Hoekman, R., Bakker, S., Davids, A., Hoffmans, W., ... & Scholten, V. (2016). *Sportaccommodaties in Nederland: kaarten en kengetallen*. Mulier Instituut
- Van der Poel, H., & Hoekman (Reds.) (2023). *Sportaccommodaties in Nederland 2023*. Mulier Instituut.

Van der Poel, H., Hoeijmakers, R., Pulles, I., & Tiessen-Raaphorst, A. (2018). *Rapportage Sport 2018*. Sociaal en Cultureel Planbureau/Mulier Instituut.

Visser, K., Tiessen-Raaphorst, A., Van Bakel, M., & De Vries, M. (2016). *Sport Toekomst Verkenning. De drijvende krachten van sport en bewegen. Een inventarisatie van factoren die het brede veld van sport en bewegen in de toekomst beïnvloeden*. SCP/RIVM.

Wezenberg-Hoenderkamp, K., & Floor, C. (2020). *Buitenzwemwater in de gemeente Utrecht*. Mulier Instituut.

Wezenberg-Hoenderkamp, K., & Hoekman, R. (2016). Sportaccommodaties in de toekomst. In H. Van der Poel, K. Wezenberg-Hoenderkamp & R. Hoekman (Reds.), *Sportaccommodaties in Nederland, kaarten en kerngetallen* (pp. 312-346). Mulier Instituut.

Yen, I. H., Fandel Flood, J., Thompson, H., Anderson, L. A., & Wong, G. (2014). How Design of Places Promotes or Inhibits Mobility of Older Adults. *Journal of Aging and Health*, 26(8), 1340–1372.

Verantwoording

We maken in het rapport vergelijkingen tussen de gemeente Tilburg en de volgende referentiecijfers:

- het landelijke gemiddelde (Nederland);
- het gemiddelde van de VSG-regio Hart van Brabant, bestaande uit de gemeenten Dongen, Gilze en Rijen, Goirle, Heusden, Hilvarenbeek, Loon op Zand, Oisterwijk, Tilburg en Waalwijk;
- het gemiddelde van vergelijkbare gemeenten op basis van stedelijkheid en omvang, namelijk: Dordrecht, Eindhoven, Groningen, Haarlem, Leiden en Zoetermeer.

Buitensportaccommodaties

Capaciteitsbehoefte

De behoefte aan velden en banen voor bondsactiviteiten is bepaald aan de hand van algemeen geaccepteerde richtlijnen (geaccordeerd door VSG/VNG). De richtlijnen bieden de mogelijkheid in beeld te brengen hoeveel ruimte een vereniging nodig heeft om standaard verenigingsactiviteiten te kunnen aanbieden voor de leden, met mogelijkheden voor wedstrijden en trainingen.

De richtlijnen zijn gebaseerd op een aantal aannames, zoals de duur en frequentie van wedstrijden en trainingen en het aantal uur dat een veld bespeeld kan worden per dag. De richtlijnen houden geen rekening met lokale factoren die van invloed zijn op de behoefte van verenigingen, zoals het nevengebruik van de voorzieningen door de verenigingen (zoals trainingsteams of interne competities) of door andere gebruikers (zoals onderwijsgebruik) of met bijvoorbeeld topsportambities. De daadwerkelijke behoefte (en belasting) aan velden en banen kan daardoor hoger uitvallen dan de uitkomsten door het toepassen van de richtlijnen.

In de berekeningen wordt de bestaande sportinfrastructuur en het huidige aantal teams/leden als uitgangspunt genomen. Het aantal teams en leden van de verenigingen zijn aangeleverd door de desbetreffende bond.

Uit de gepresenteerde ruimtebehoefte kan geconcludeerd worden of het aantal velden/banen van een vereniging conform de huidige behoefte van verenigingen voor bondsactiviteiten is. Het kan zijn dat verenigingen een ledenstop of wachtlijst hanteren. Daar wordt in de analyse geen rekening mee gehouden. De (extra) behoefte van een vereniging hoeft niet per definitie te worden geacommodeerd op het sportpark waar volgens de berekening een tekort kan ontstaan. Capaciteitsuitbreiding op nabijgelegen sportparken kan ook in de behoefte van sportende inwoners voorzien.

De verwachte ruimtebehoefte tot 2040 is geraamd door de bevolkingsprognoses van de gemeente (zie bijlage 2) toe te passen, waarbij rekening wordt gehouden met de bevolkingsopbouw en ruimtelijke spreiding. Een aanname hierbij is dat de nieuwe

inwoners rationeel handelen en zich bij de dichtstbijzijnde vereniging van zijn of haar sport aanmeldt. Ook wordt uitgegaan van een stabiele sportdeelname. Dat wil zeggen dat ervan uit is gegaan dat in de toekomst hetzelfde aandeel van de inwoners lid is van een bijvoorbeeld een voetbalvereniging als in 2023. Ook hebben we de lokale ontwikkelingen in de deelname aan de verschillende sporttakken geëxtrapoleerd naar de toekomst. In sommige gevallen leidt dit tot een buitensporige toe- of afname van de behoefte. In bijlage 3 is de recente lokale ontwikkeling opgenomen. Het is (beleidsmatig) relevant om de ontwikkeling van de verenigingen te monitoren om te bezien langs welke lijn de verenigingen zich ontwikkelen.

De toegepaste richtlijnen worden hieronder per sport toegelicht.

● Handbal

De veldbehoefte van de handbalvereniging is berekend aan de hand van de richtlijn uit het Handboek Sportaccommodaties van NOC*NSF. De richtlijn bedraagt tien teams per veld, waarbij E- en F-teams als een half team worden opgevat.

● Hockey

De veldbehoefte van de hockeyverenigingen is berekend aan de hand van de richtlijn van de KNHB. De richtlijn bedraagt zeven wedstrijdrondes per weekenddag op een zandveld en zes wedstrijdrondes op een (semi-)waterveld. Per ronde is plek voor één normteam, waarbij senioren-, O18-, O16-, O14- en O12-teams gelijkstaan aan één normteam, O10-teams aan een half normteam en O9- en O8-teams aan een kwart normteam. Hierbij moeten verenigingen 60 procent van hun teams op een wedstrijddag kunnen inplannen.

● Honk- en softbal

De veldbehoefte van de honk- en softbalverenigingen is berekend aan de hand van de richtlijn uit het Handboek Sportaccommodaties van NOC*NSF. Het aantal teams wordt hierbij vermenigvuldigd met een belastingcoëfficiënt, die afhankelijk is van het speelniveau van het team. De som van de uitkomsten bedraagt het aantal normteams. De richtlijn bedraagt acht normteams per honkbalveld en tien normteams per overig veld.

● Korfbal

De veldbehoefte van de korfbalverenigingen is berekend aan de hand van de richtlijn uit het Handboek Sportaccommodaties van NOC*NSF. Het aantal teams wordt hierbij vermenigvuldigd met een belastingcoëfficiënt, die afhankelijk is van de leeftijdscategorie. De som van de uitkomsten bedraagt het aantal normteams. De senioren-, A- en B-teams staan gelijk aan één normteam, C- en D-teams aan 0,625 normteam en E- en F-teams aan 0,4 normteam. De Utrechtse verenigingen spelen allemaal op één speeldag, namelijk de zaterdag. De richtlijn bedraagt voor zaterdagverenigingen één veld voor een vereniging met zeven normteams of minder, twee velden voor een vereniging die tussen de zeven en veertien teams telt en drie velden voor een vereniging met veertien normteams of meer.

● Tennis

De baanbehoefte van de tennisverenigingen is berekend aan de hand van de richtlijn van de KNLTB. De richtlijn bedraagt zeventig tot negentig leden per verlichte baan. In hoeverre de minimale behoefte of de maximale behoefte van toepassing is voor een vereniging, is afhankelijk van diverse factoren, zoals de demografische opbouw van het ledenbestand en het aantal deelnemende teams aan de competities.

● Voetbal

De veldbehoefte van de voetbalverenigingen is bepaald aan de hand van de richtlijn van de KNVB. Hierbij wordt de bruto speeltijd die de teams een veld nodig hebben bij elkaar opgeteld. De bruto speeltijd van een team is afhankelijk van de (leeftijds)categorie. De capaciteit van een wedstrijdveld op zaterdag is van 09:00 tot 16:30 uur, op zondag van 10:00 tot 16:30 uur. Het benodigd aantal wedstrijdvelen wordt berekend door de som van de bruto speeltijden van de teams te delen door de capaciteit van een wedstrijdveld. De trainingsveldbehoefte staat gelijk aan de helft van de wedstrijdveldbehoefte,

Voor meer informatie over de richtlijn van de KNVB verwijzen we graag naar de site van de KNVB.

Binnensportaccommodaties

Capaciteitsbehoefte

De normatieve behoefte aan sporthallen voor de (georganiseerde) sport wordt bepaald aan de hand van draagvlakcijfers. Draagvlakcijfers vormen een planologische richtlijn. Dat wil zeggen dat bij een bepaalde bevolkingsomvang (in theorie) voldoende draagvlak bestaat voor een type voorziening.

De draagvlakcijfers zijn weergegeven in een bandbreedte. De motivatie voor het hanteren van een bandbreedte ligt in de variatie van de lokale context. De bevolkingssamenstelling, de deelname aan sport en de aan- of afwezigheid van andere sport- en recreatievoorzieningen zijn van invloed op het werkelijke draagvlak van een sportaccommodatie. Zo kunnen in een gemeente met een hoge deelname aan binnensporten relatief meer sporthallen nodig zijn en in een gemeente met veel andersoortige accommodaties, zoals turnhallen of blaashallen, juist relatief minder sporthallen.

Voor meer informatie over de planologische richtlijn verwijzen naar ons onderzoeksrapport 'Binnensportaccommodaties in Nederland' uit 2020 (Schadenberg, Wezenberg-Hoenderkamp & Hoekman, 2020).

Bezettingsanalyse

Het gebruik van de gemeentelijke sporthallen en gymzalen is kaart gebracht op basis van de verhuuroverzichten van Sportbedrijf Tilburg. De sporthallen kunnen voor de helft of een derde worden gehuurd, gymzalen alleen als geheel. Het aantal verhuurde uren is gewogen. Dit betekent dat het aantal bezette uren is gecorrigeerd met een deelfactor. Als een derde van een sporthal bezet is, worden deze uren daardoor voor een derde meegenomen in het totale aantal verhuurde

uren. De bezetting is berekend door het aantal verhuurde uren af te zetten tegen de maximaal mogelijke verhuur.

Openbare ruimte

Totaalscore kernindicator

De kernindicator wordt voor heel Nederland berekend en is daardoor gebaseerd op landelijk beschikbare data en een gestandaardiseerde rekenmethode. Bij het berekenen van de KBO kijken we naar waar mensen wonen en rekenen we 'over gemeentegrenzen heen'. Sportaccommodaties, parken of speelplekken die net buiten de formele gemeentegrens liggen, kunnen bijvoorbeeld wel van belang zijn voor bewoners die in de buurt van deze voorzieningen wonen.

De KBO berekenen we op het niveau van CBS-vierkanten van 100 bij 100 meter. Deze vierkanten verdelen Nederland in vlakken van 100 bij 100 meter. Het CBS ontsluit demografische gegevens via deze vlakken, zoals het aantal inwoners. Vervolgens berekenen we de nabijheid van beweegvriendelijke voorzieningen als groen en speelplekken via een wegennetwerk van wegen die toegankelijk zijn voor fietsers en voetgangers. De cijfers die daaruit volgen, voegen we samen naar buurt-, wijk- en gemeenteniveau, om zo inzicht in de beweegvriendelijkheid te krijgen.

Deelindicator recreatief groen en blauw

Deze deelindicator brengt de nabijheid van en het oppervlak aan recreatief groen en blauw (water) in kaart. Voor de KBO hebben we ervoor gekozen om recreatief blauw samen met groen in één deelindicator te berekenen. Het is aannemelijk dat groen en blauw een vergelijkbare functie binnen de beweegvriendelijke omgeving hebben. Binnen een straal van 300 meter om een CBS-vierkant wordt het oppervlak groen en blauw berekend. We hebben hierbij alleen groen en blauw meegenomen dat met de fiets of te voet te bereiken is. Een vierkant krijgt op basis daarvan een aantal punten:

- 0 – 2 hectare recreatief groen en/of blauw = 0 punten
- 2 – 4 hectare recreatief groen en/of blauw = 1 punt
- 4 – 7 hectare recreatief groen en/of blauw = 2 punten
- 7 – 10,5 hectare recreatief groen en/of blauw = 3 punten
- >10,5 hectare recreatief groen en/of blauw = 4 punten

De score van de deelindicator wordt het percentage van de punten die behaald kunnen worden op buurt-, wijk- en gemeenteniveau de score van de deelindicator. De score wegen we naar inwoneraantal.

Deelindicator sport- en speelplekken in de openbare ruimte

Deze deelindicator brengt de nabijheid van sport- en speelplekken in kaart. Hiervoor gaan we na welke CBS-vierkanten een sport- of speelplek binnen maximaal 400 meter hebben. Deze sport- of speelplekken moeten met de fiets of te voet bereikbaar zijn. Op wijk- en gemeenteniveau wegen we het percentage vierkanten dat aan deze eis voldoet naar inwoneraantal. Hieruit volgt een score van 0 tot 100 punten.

Voor het berekenen van deze deelindicator hebben we gebruik gemaakt van eigen data van de gemeente Tilburg.

Deelindicator nabijheid van sportaccommodaties

Deze deelindicator brengt de nabijheid en diversiteit van de meest gebruikte sportaccommodaties in kaart. Het gaat om voetbalvelden, hockeyvelden, tennisbanen, sporthallen, fitnessvoorzieningen en zwembaden. Voor elk type sportaccommodatie is een afstand bereikbaar met de fiets of te voet berekend die als 'verzorgingsgebied' van dit type accommodatie geldt.

Zo is het verzorgingsgebied van fitnessaccommodaties 1.400 meter en van een zwembad 2.300 meter. Als de afstand tot de dichtstbijzijnde accommodatie groter is dan 150% van die afstand, krijgt het CBS-vierkant een score van 0, als de afstand binnen 150% valt krijgt het vierkant score van 1, als het binnen de afstand valt een score van 2, en binnen 50% van de afstand een score van 3 punten.

Zo krijgt het CBS-vierkant voor elk van de vijf typen accommodaties een score, die maximaal 15 punten bedraagt. Het percentage van het aantal behaalde punten betreft de score voor dat CBS-vierkant. Deze percentages worden vervolgens gewogen naar het aantal inwoners per CBS-vierkant, en vertaald naar cijfers op wijk- en gemeenteniveau.

Deelindicator nabijheid van voorzieningen

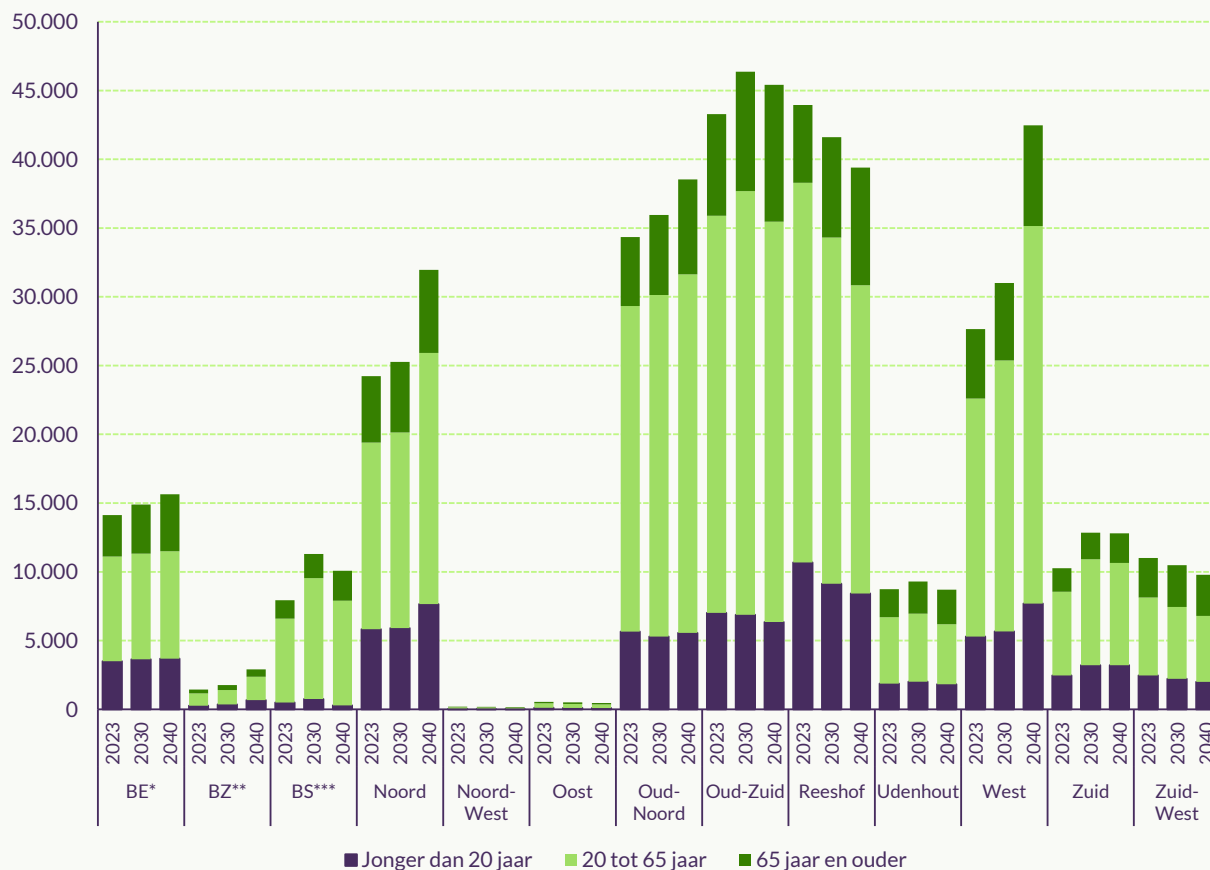
Voor de berekening van deze deelindicator is gebruikgemaakt van de nabijheidsstatistieken van het CBS. De nabijheid van voorzieningen wordt berekend op bijna dezelfde manier als de nabijheid van sportaccommodaties. Bij de berekening zijn voorzieningen voor algemeen dagelijks gebruik meegenomen:

- apotheken;
- basisscholen;
- buitenschoolse opvang;
- huisartsen;
- kinderdagverblijven;
- middelbare scholen;
- overige levensmiddelenwinkels;
- supermarkten;
- treinstations.

Afhankelijk van de nabijheid van de voorziening scoort een buurt, gemeente of Nederland tussen de 0 en 3 punten. Het aandeel behaalde punten ten opzichte van de punten die maximaal behaald kunnen worden, is de score op de deelindicator.

Bevolkingscijfers

Figuur B2.1
Verwachte bevolkingsontwikkeling gemeente Tilburg
 (in aantallen)

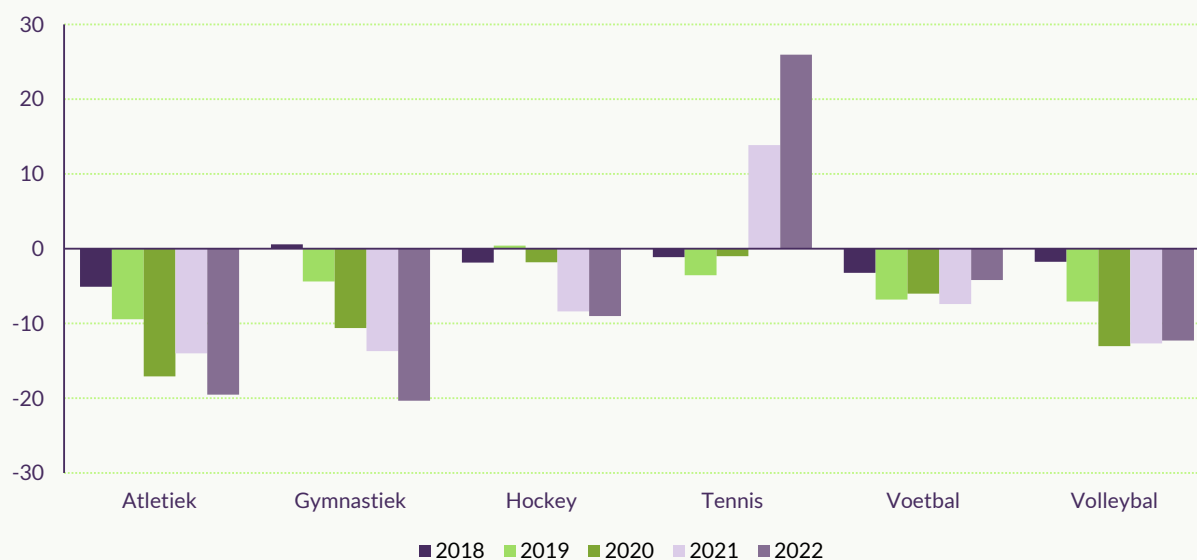
Bron: Gemeente Tilburg (afd. Data, Informatie & Technologie), Bevolkingsprognoses per jaar per gebied, 2023.

* BE = Berkel-Enschot; ** BZ = Biezenmortel; *** BS = Binnenstad.

Ontwikkeling bondslidmaatschappen

Figuur B3.1**Ontwikkeling aantal inwoners met bondslidmaatschap naar sportbond gemeente Tilburg**

(in procenten t.o.v. 2017)

Bron: Atletiekunie, KNGU, KNHB, KNLTB, KNVB & Nevobo via NOC*NSF, 2017-2022. Bewerking: Mulier Instituut.

Overzicht sporthallen en sportzalen

Tabel B4.1

Sporthallen en sportzalen in de gemeente Tilburg in 2023

Accommodatie	Stadsdeel	Eigenaar
<i>Sporthallen</i>		
Sporthal 't Ruiven	Berkel-Enschot	Gemeente Tilburg
Sporthal Drieburcht	Noordoost	Gemeente Tilburg
Sporthal Dongewijk	Reeshof	Gemeente Tilburg
Sporthal Reeshof	Reeshof	Gemeente Tilburg
Sporthal De Roomley	Udenhout	Gemeente Tilburg
Sporthal T-Kwadraat I	Zuid	Gemeente Tilburg
Sporthal T-Kwadraat II	Zuid	Gemeente Tilburg
Sporthal De Blaak	West	SOVOT
Sporthal Willem II College I	Zuid	SOVOT
Sporthal Willem II College II	Zuid	Club Pellikaan
Sporthal Club Pellikaan	West	Onderwijsgroep Tilburg
Sporthal ROC Tilburg	Noordoost	Stichting Biezonderwijs
Sporthal De Westerwel	Reeshof	Universiteit Tilburg
Sporthal Universiteit Tilburg I	West	Universiteit Tilburg
Sporthal Universiteit Tilburg II	West	Gemeente Tilburg
<i>Sportzalen</i>		
Sportzaal De Grote Beemd	Reeshof	Gemeente Tilburg
Sportzaal Jozefmavo	West	Ons Middelbaar Onderwijs
Sportzaal Irene	Oud-Noord	Tafeltennisvereniging Irene

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod, 2023.

Stakeholders aan het woord

Stichting Sportaccommodaties Were Di

De stichting Sportaccommodaties Were Di is eigenaar van de (sport)voorzieningen op sportpark IJclubweg in Tilburg-Noordoost. Het sportpark bestaat naast de hockeyvelden uit een paviljoen, tennisbanen, beachvolleybalvelden en jeu de boulesbanen. Op één van de hockeyvelden is lacrossebelijning aanwezig.

De stichting heeft een huurovereenkomst met omni-vereniging Were Di. Het gebruik van de accommodatie (incl. onderverhuur) loopt daarmee via de vereniging. De vereniging heeft een afdeling hockey, jeu de boules, tennis en lacrosse. De afdeling beachvolleybal is in 2018 verhuisd naar een stadspark in het stadsdeel Oud-Zuid (Spoorpark), en is nu geen onderdeel meer van de omni-vereniging.

De stichting heeft een verzoek ingediend bij de gemeente tot de aanleg van een vierde volwaardig hockeyveld. Het veld is nodig om de wachtlijst van de vereniging weg te werken, en om weer ledengroei mogelijk te maken, zo is de beredening. Het veld moet komen op de plek van het huidige halve veld en de beachvelden. Een deel zal in het aangrenzende natuurgebied moeten komen.

Daarnaast wil de stichting onderzoeken hoe de accommodatie meer kan worden opengesteld voor de buurt. Concreet wordt gedacht om ouderen uit de buurt de mogelijkheid te bieden buiten de vereniging om te laten tennissen en om het gesprek aan te gaan met de buurtraden om in beeld te krijgen welke behoefte er onder de jeugd is.

Stichting Exploitatie Sportpark Zeshoeven

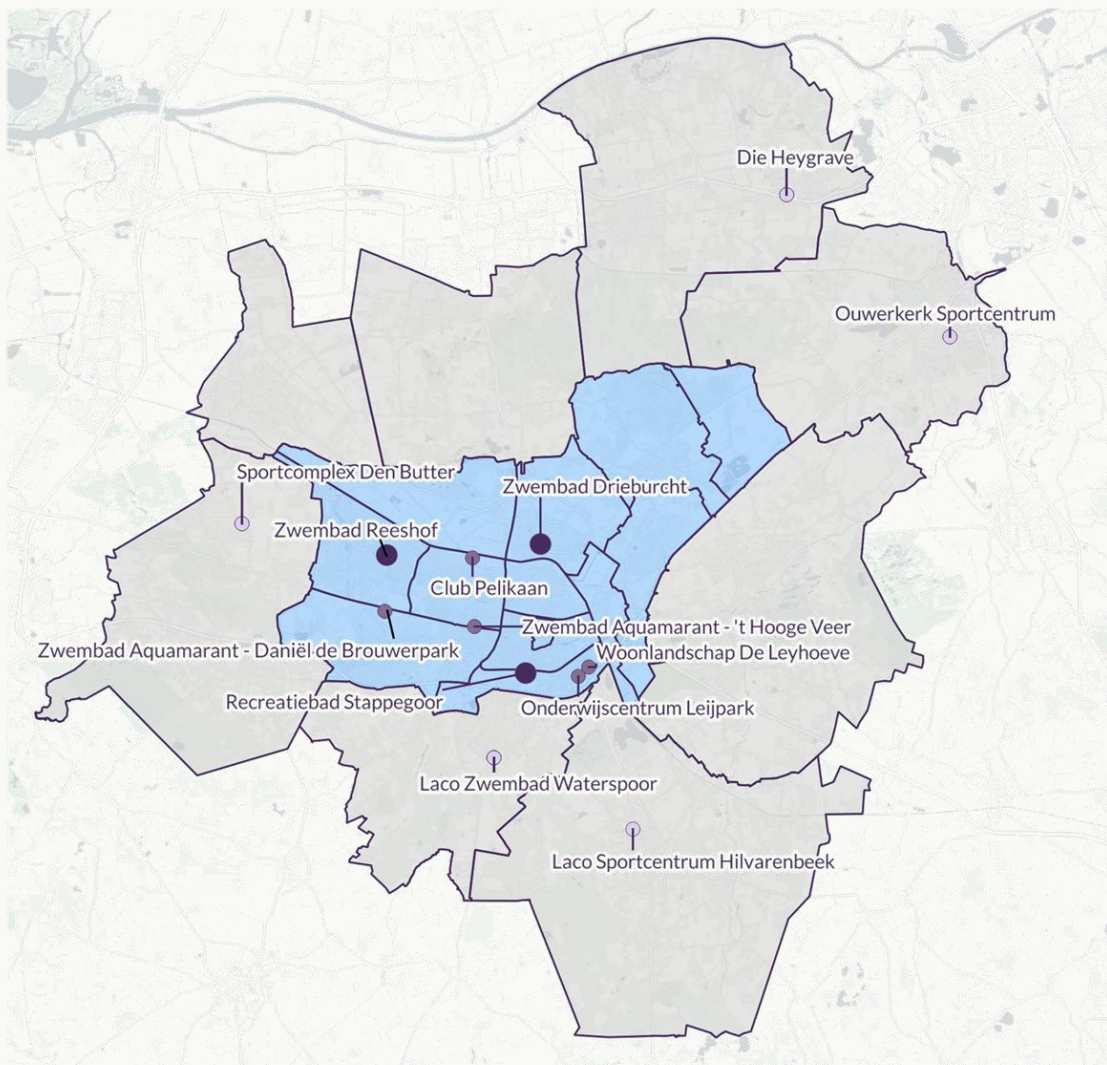
Stichting Exploitatie Sportpark Zeshoeven is verantwoordelijk voor het beheer van de velden, kantine, tribune, kleedkamers en opslag van de voetbalaccommodaties op sportpark Zeshoeven in Udenhout. Zij is in 1990 opgericht. Doelstelling bij de oprichting was “het bevorderen en het begeleiden van de actieve sportbeoefening met alles wat daarbij hoort en het inrichten, in stand houden en exploiteren van de sportaccommodatie (velden, gebouwen, afrastering, veldverlichting, e.d.)”.

De stichting heeft een toekomstplan opgesteld voor het sportpark in Udenhout. Zij wil graag de accommodatie vernieuwen en verduurzamen. Voor de realisatie van het toekomstplan is een grote financiële investering nodig.

Zwembaden

Figuur B6.1

Aanbod overdekt zwembaden in de regio gemeente Tilburg

Binnenzwembaden Tilburg en omgeving

- Openbaar zwembad Tilburg
- Semi-openbaar zwembad Tilburg
- Zwembad omgeving van Tilburg
- Stadsdeel Tilburg
- Buurgemeente Tilburg

Bron: Mulier Instituut, Database SportAanbod (DSA), 2023.

Tabel B6.1**Definitie geschikt zwemwater volgens planningsinstrument**

Activiteit	Lengte	Oppervlakte	Diepte	Temperatuur
Leren zwemmen		65 m ²	De genoemde oppervlakte moet minimaal 0,6m zijn.	27+ graden
Zwemsport	25, 33, 35 of 50m		Minimaal 1,10+ m	Max. 28,5 graden
Doelgroepen		72 m ²	De genoemde oppervlakte moet minimaal 1,10+ m	27+ graden
Banenzwemmen	20 meter of meer		Minimaal 1,10+ m	27+ graden

Bron: Floor et al. (2020).

Tabel B6.2**Zwemwaterbehoefte gemeente Tilburg voor zwemles op basis van huidige programmering zwembaden**

(in vierkante meters)

	2023	2030	2040
Beschikbare capaciteit	1.905	1.905	1.905
Benodigde capaciteit	1.946	1.983	2.144
Overschot (+)/tekort (-)	-41	-78	-239

Bron: Mulier Instituut, Planningsinstrument zwembaden, 2023.

Tabel B6.3**Zwemwaterbehoefte gemeente Tilburg voor zwemsport op basis van huidige programmering zwembaden**

(in vierkante meters)

	2023	2030	2040
Beschikbare capaciteit	1.655	1.655	1.655
Benodigde capaciteit	2.851	2.890	2.993
Overschot (+)/tekort (-)	-1.196	-1.235	-1.338

Bron: Mulier Instituut, Planningsinstrument zwembaden, 2023.

Tabel B6.4**Zwemwaterbehoefte gemeente Tilburg voor banenzwemmen op basis van huidige programmering zwembaden**

(in vierkante meters)

	2023	2030	2040
Beschikbare capaciteit	2.280	2.280	2.280
Benodigde capaciteit	784	841	898
Overschot (+)/tekort (-)	1.496	1.439	1.382

Bron: Mulier Instituut, Planningsinstrument zwembaden, 2023.

Tabel B6.5**Zwemwaterbehoefte gemeente Tilburg voor doelgroepen zwemmen op basis van huidige programmering zwembaden**

(in vierkante meters)

	2023	2030	2040
Beschikbare capaciteit	2.170	2.170	2.170
Benodigde capaciteit	1.467	1.596	1.727
Overschot (+)/tekort (-)	703	574	443

Bron: Mulier Instituut, Planningsinstrument zwembaden, 2023.

Tabel B6.6**Zwemwaterbehoefte gemeente Tilburg voor zwemles op basis van standaard programmering zwembaden**

(in vierkante meters)

	2023	2030	2040
Beschikbare capaciteit	2.170	2.170	2.170
Benodigde capaciteit	1.551	1.580	1.709
Overschot (+)/tekort (-)	619	590	461

Bron: Mulier Instituut, Planningsinstrument zwembaden, 2023.

Tabel B6.7**Zwemwaterbehoefte gemeente Tilburg voor zwemsport op basis van standaard programmering zwembaden**

(in vierkante meters)

	2023	2030	2040
Beschikbare capaciteit	1.900	1.900	1.900
Benodigde capaciteit	1.828	1.853	1.919
Overschot (+)/tekort (-)	72	47	-19

Bron: Mulier Instituut, Planningsinstrument zwembaden, 2023.

Tabel B6.8**Zwemwaterbehoefte gemeente Tilburg voor banenzwemmen op basis van standaard programmering zwembaden**

(in vierkante meters)

	2023	2030	2040
Beschikbare capaciteit	2.100	2.100	2.100
Benodigde capaciteit	471	505	540
Overschot (+)/tekort (-)	1.629	1.595	1.560

Bron: Mulier Instituut, Planningsinstrument zwembaden, 2023.

Tabel B6.9**Zwemwaterbehoefte gemeente Tilburg voor doelgroepen zwemmen op basis van standaard programmering zwembaden**

(in vierkante meters)

	2023	2030	2040
Beschikbare capaciteit	2.170	2.170	2.170
Benodigde capaciteit	934	1.016	1.099
Overschot (+)/tekort (-)	1.236	1.154	1.071

Bron: Mulier Instituut, Planningsinstrument zwembaden, 2023.

Tabel B6.10**Voorbeeldprogrammering openbare overdekte zwembaden gemeente Tilburg**

(in uren)

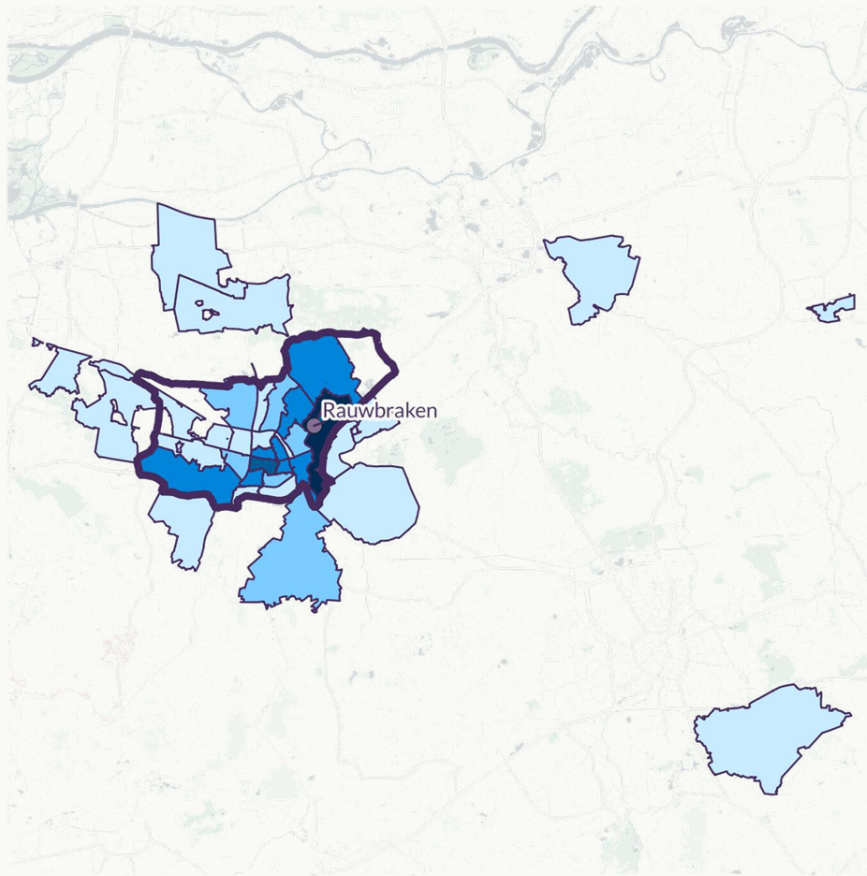
		Leren zwemmen	Zwemport	Banen- zwemmen	Doelgroepen- zwemmen	Recreatief zwemmen	Verhuur
Reeshof	Instructiebassin	19	18	35	13	9	7
	Peuterbassin	19	18	35	13	9	7
Stappegoor	Recreatiebassin	23	-	-	13	52	-
	Wedstrijdbassin 1	18	21	39	13	-	14
	Wedstrijdbassin 2	18	21	39	13	-	14
Drieburcht	Instructiebassin	23	-	28	28,5	8,5	-
	Wedstrijdbassin	-	39	52	-	-	14
	Recreatiebassin	23	-	-	13	52	-

Toelichting: Dit is een voorbeeldprogrammering waarmee we hebben gewerkt bij de berekeningen met het planningsinstrument zwembaden. Deze voorbeeldprogrammering is geen geoptimaliseerd rooster, maar een mogelijkheid voor een andere indeling van de uren in het zwembad.

Figuur B6.2

Herkomst Abonnementhouders van zwemwaterlocatie Rauwbraken

(naar postcodegebied)

Aantal abonneerders Rauwbraken
per postcodegebied

Bron: CBS, Wijk- en buurtkaart, 2022b; Overdekte zwembaden, 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

Openbare ruimte

Tabel B7.1

KBO-scores per wijk (totaalscore en deelindicatorscore), 2022 (1/2)

(op een schaal van 0 tot en met 100)

Wijknaam	DI voorzieningen	DI groen en blauw	DI sport- en speelplekken	DI sport- accommodaties	Totaalscore
Armhoef	93	2	86	60	60
Bedrijventerrein Het Laar	93	22	97	61	68
Bedrijventerrein Kraaiven	81	57	69	60	67
Bedrijventerrein Vossenber	74	88	100	65	82
Berkel-Enschot	89	52	100	66	77
Biezenmortel	81	36	98	65	70
Binnenstad	89	27	96	68	70
Boscheweg	96	38	89	60	71
Bouwmeester	89	16	100	62	67
Broekhoven	93	9	100	62	66
Buitengebied Tilburg NO	89	19	100	76	71
Buitengebied Tilburg NW	93	12	100	77	71
Buitengebied Tilburg ZO	85	32	100	67	71
Buitengebied Tilburg ZW	81	35	100	61	69
Campenhoef	81	10	100	57	62
Dalem Noord	96	18	100	63	69
Dalem Zuid	89	1	100	58	62
De Blaak	100	5	97	56	65
De Hasselt	93	0	100	70	66
De Katsbogten	78	70	92	66	77
De Leij	44	100	63	49	64
De Oude Warande	59	100	25	51	59
De Reit	78	60	99	62	75
Dongewijk	52	51	28	Z89	55
Fatima	59	50	NB	75	61
Gesworen Hoek	70	64	67	50	63
Groenewoud	89	41	92	64	72
Groeseind-Hoefstraat	81	57	96	86	80
Heerevelden	85	59	98	84	82
Heikant	74	87	99	77	84
Het Goirke	74	88	92	66	80
Het Zand	26	100	NB	40	55
Heyhoef	70	85	100	58	78
Hoogvenne	67	81	100	66	79
Huibeven	70	76	91	71	77
Ind.terrein Loven	63	45	74	45	57
Jeruzalem	30	49	NB	40	40
Kanaalzone	78	76	96	78	82

Bron: Mulier Instituut, Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving, 2022.

Tabel B7.2**KBO-scores per wijk (totaalscore en deelindicatorscore), 2022 (2/2)**

(op een schaal van 0 tot en met 100)

Wijknaam	DI sport- accommodati				Totaalscore
	DI voorzieningen	DI groen en blauw	DI sport- en speelplekken	es	
Koolhoven	81	67	96	82	82
Korvel	89	65	100	82	84
Leeuwerik	81	75	100	89	86
Loven-Besterd	81	71	100	89	85
Moerenburg	67	100	100	66	83
Noordhoek	70	65	100	71	77
Oerle	33	80	97	48	65
Quirijnstok	59	88	100	25	68
Sint Anna	74	82	99	33	72
Spoorzone Noord	52	82	85	30	62
Spoorzone Zuid	37	89	87	56	67
Stappegoor	19	100	NB	67	62
Stokhasselt	11	92	NB	44	49
Theresia	30	75	NB	33	46
Trouwlaan - Uitvindersbuurt	NB	NB	NB	NB	NB
Tuindorp De Kievit	11	96	NB	19	42
Udenhout	19	95	57	35	52
Wandelbos Noord	11	75	NB	18	35
Wandelbos Zuid	56	35	58	57	52
Witbrant	59	38	92	65	64
Zorgvlied	19	69	NB	17	35

Bron: Mulier Instituut, Kernindicator Beweegvriendelijke Omgeving, 2022.

Tabel B7.3

Ontwikkelingen en aandachtspunten sporten, spelen en bewegen in de openbare ruimte per stadsdeel (1/4)

Stadsdeel	Ontwikkelingen 2030	Ontwikkelingen 2040	Aandachtspunten
Berkel-Enschot	<ul style="list-style-type: none"> ○ Groei; ○ Afname jongvolwassenen (18 t/m 34); ○ Toename 55-plussers. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Groei; ○ Lichte afname kinderen jonger dan 12; ○ Afname jongvolwassenen (18 t/m 34); ○ Toename 55-plussers. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Belang nabijheid/bereikbaarheid voorzieningen voor ouderen; ○ Zorg voor een toegankelijke en veilige openbare ruimte met voldoende bankjes en goed onderhouden stoepen, wandelpaden en fietspaden; ○ Zet in op het onderhouden en op de behoefte laten aansluiten van speelplekken, maar niet op uitbreiding; ○ Pas bestaande sporttoestellen aan op oudere gebruikers, bijvoorbeeld door deze van heldere instructies te voorzien.
Biezenmortel	<ul style="list-style-type: none"> ○ Groei; ○ Toename alle leeftijdsgroepen, met name jongere kinderen (0 t/m 11). 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Forse groei; ○ Toename alle leeftijdsgroepen, met name jongere kinderen en 55-plussers. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Belang nabijheid/bereikbaarheid voorzieningen voor ouderen; ○ Zorg voor een toegankelijke en veilige openbare ruimte met voldoende bankjes en goed onderhouden stoepen, wandelpaden en fietspaden; ○ Zet in op extra sport- en speelplekken, en laat deze aansluiten op de behoefte van kinderen én jongeren.
Binnenstad	<ul style="list-style-type: none"> ○ Groei; ○ Vergrijzing: sterke groei aantal ouderen; ○ Sterke groei jongvolwassenen. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Groei; ○ Vergrijzing zet door; ○ Ontgroening: aantal kinderen en jongeren neemt af. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Belang nabijheid/bereikbaarheid voorzieningen voor ouderen; ○ Zorg voor een toegankelijke en veilige openbare ruimte met voldoende bankjes en goed onderhouden stoepen, wandelpaden en fietspaden; ○ Zet waar mogelijk en nodig sport- en speelplekken om in kleine parkjes (recreatie én klimaatadaptatie); ○ Pas bestaande sporttoestellen aan op oudere gebruikers, bijvoorbeeld door deze van heldere instructies te voorzien.

Bron: Gemeente Tilburg, bevolkingsprognose 2023 t/m 2040, 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

Aanbevelingen gebaseerd op de volgende publicaties: Werkzame elementen van de beweegvriendelijke omgeving (2020), Argumenten voor een beweegvriendelijke omgeving, (2023) Sporten en bewegen in de openbare ruimte (nog te verschijnen).

N.B.: de aandachtspunten hebben we geformuleerd op basis van het 'profiel' van een stadsdeel, gevormd door demografische ontwikkelingen, het inwoneraantal en de mate van stedelijkheid. Stadsdelen met vergelijkbare profielen kennen vergelijkbare aandachtspunten.

Tabel B7.4

Ontwikkelingen en aandachtspunten sporten, spelen en bewegen in de openbare ruimte per stadsdeel (2/4)

Stadsdeel	Ontwikkelingen 2030	Ontwikkelingen 2040	Aandachtspunten
Noord	<ul style="list-style-type: none"> ○ Groei, met name in de categorieën 35 t/m 54 en 80 jaar en ouder. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Flinke groei; ○ Grote toename aantal kinderen en jongeren; ○ Ook sterke toename jongvolwassenen; ○ Groei in de categorie 55-79 jaar. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Zet in op een gevarieerd aanbod: diverse sportieve voorzieningen met een goede bereikbaarheid met de fiets, het OV en te voet; ○ Realiseer extra sport- en speelplekken, en laat deze aansluiten op de behoefte van kinderen én jongeren; ○ Zorg voor een toegankelijke en veilige openbare ruimte met voldoende bankjes en goed onderhouden stoepen, wandelpaden en fietspaden.
Noordwest	<ul style="list-style-type: none"> ○ Klein inwoneraantal; ○ Bevolkingskrimp. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Krimp alle leeftijdscategorieën. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Behoud en onderhoud bestaande voorzieningen zoveel mogelijk: combineer zo nodig functies met elkaar in één pand; ○ Waarborg de bereikbaarheid van bestaande voorzieningen voor fietsers, voetgangers en OV-reizigers.
Oost	<ul style="list-style-type: none"> ○ Klein inwoneraantal; ○ Bevolkingskrimp. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Krimp alle leeftijdscategorieën, behalve 80-100 jaar. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Behoud en onderhoud bestaande voorzieningen zoveel mogelijk: combineer zo nodig functies met elkaar in één pand; ○ Waarborg de bereikbaarheid van bestaande voorzieningen voor fietsers, voetgangers en OV-reizigers; ○ Zorg voor een toegankelijke en veilige openbare ruimte met voldoende bankjes en goed onderhouden stoepen, wandelpaden en fietspaden.
Oud-Noord	<ul style="list-style-type: none"> ○ Groei; ○ Sterkste groei onder 55-plussers; ○ Lichte daling aantal kinderen en jongeren. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Groei; ○ Sterkste groei categorie 35-54 jaar; ○ Stijging aantal kinderen, nog altijd lichte daling jongeren. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Belang nabijheid/bereikbaarheid voorzieningen voor ouderen; ○ Zorg voor een toegankelijke en veilige openbare ruimte met voldoende bankjes en goed onderhouden stoepen, wandelpaden en fietspaden; ○ Zet in op het onderhouden en op de behoefte laten aansluiten van speelplekken, maar niet op uitbreiding.

Bron: Gemeente Tilburg, bevolkingsprognose 2023 t/m 2040, 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

Aanbevelingen gebaseerd op de volgende publicaties: Werkzame elementen van de beweegvriendelijke omgeving (2020), Argumenten voor een beweegvriendelijke omgeving, (2023) Sporten en bewegen in de openbare ruimte (nog te verschijnen).

N.B.: de aandachtspunten hebben we geformuleerd op basis van het 'profiel' van een stadsdeel, gevormd door demografische ontwikkelingen, het inwoneraantal en de mate van stedelijkheid. Stadsdelen met vergelijkbare profielen kennen vergelijkbare aandachtspunten.

Tabel B7.5

Ontwikkelingen en aandachtspunten sporten, spelen en bewegen in de openbare ruimte per stadsdeel (3/4)

Stadsdeel	Ontwikkelingen 2030	Ontwikkelingen 2040	Aandachtspunten
Oud-Zuid	<ul style="list-style-type: none"> Groei alle leeftijdscategorieën, behalve jongeren (12-18 jaar). 	<ul style="list-style-type: none"> Krimp algehele aantal inwoners; Daling 0 t/m 34 jaar, stijging aantal inwoners van 35 jaar en ouder. 	<ul style="list-style-type: none"> Belang nabijheid/bereikbaarheid voorzieningen voor ouderen; Zorg voor een toegankelijke en veilige openbare ruimte met voldoende bankjes en goed onderhouden stoepen, wandelpaden en fietspaden; Zet waar mogelijk en nodig speelplekken om in kleine parkjes (recreatie én klimaatadaptatie); Pas bestaande sportvoorzieningen aan op oudere gebruikers, bijvoorbeeld door deze van heldere instructies te voorzien.
Reeshof	<ul style="list-style-type: none"> Krimp onder alle leeftijdsgroepen, behalve ouderen. 	<ul style="list-style-type: none"> Krimp en vergrijzing zetten door; Aantal 55- tot 79-jarigen daalt, aantal 80-plussers stijgt. 	<ul style="list-style-type: none"> Belang nabijheid/bereikbaarheid voorzieningen voor ouderen; Zorg voor een toegankelijke en veilige openbare ruimte met voldoende bankjes en goed onderhouden stoepen, wandelpaden en fietspaden; Zet waar mogelijk en nodig sport- en speelplekken om in kleine parkjes (recreatie én klimaatadaptatie).
Udenhout	<ul style="list-style-type: none"> Groei; Met name stijging aantal kinderen en ouderen. 	<ul style="list-style-type: none"> Lichte algehele krimp (met name jongvolwassenen); Stijging aantal 80-plussers. 	<ul style="list-style-type: none"> Belang nabijheid/bereikbaarheid voorzieningen voor ouderen; Zorg voor een toegankelijke en veilige openbare ruimte met voldoende bankjes en goed onderhouden stoepen, wandelpaden en fietspaden; Zet in op het onderhouden en op de behoefte laten aansluiten van speelplekken, maar niet op uitbreiding Behoud en onderhoud bestaande voorzieningen zoveel mogelijk: combineer zo nodig functies met elkaar in één pand.

Bron: Gemeente Tilburg, bevolkingsprognose 2023 t/m 2040, 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

Aanbevelingen gebaseerd op de volgende publicaties: Werkzame elementen van de beweegvriendelijke omgeving (2020), Argumenten voor een beweegvriendelijke omgeving, (2023) Sporten en bewegen in de openbare ruimte (nog te verschijnen).

N.B.: de aandachtspunten hebben we geformuleerd op basis van het 'profiel' van een stadsdeel, gevormd door demografische ontwikkelingen, het inwoneraantal en de mate van stedelijkheid. Stadsdelen met vergelijkbare profielen kennen vergelijkbare aandachtspunten.

Tabel B7.6

Ontwikkelingen en aandachtspunten sporten, spelen en bewegen in de openbare ruimte per stadsdeel (4/4)

Stadsdeel	Ontwikkelingen 2030	Ontwikkelingen 2040	Aandachtspunten
West	<ul style="list-style-type: none"> ○ Groei, met name het aantal jongvolwassenen. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Sterke groei alle leeftijdsgroepen, met name kinderen (0 t/m 11 jaar). 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Zet in op een gevarieerd aanbod: diverse sportieve voorzieningen met een goede bereikbaarheid met de fiets, het OV en te voet; ○ Realiseer extra sport- en speelplekken, en laat deze aansluiten op de behoefte van kinderen én jongeren; ○ Zorg voor een toegankelijke en veilige openbare ruimte met voldoende bankjes en goed onderhouden stoepen, wandelpaden en fietspaden.
Zuid	<ul style="list-style-type: none"> ○ Groei; ○ Toename alle leeftijdscategorieën, vooral kinderen en volwassenen (35 t/m 54 jaar). 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Lichte krimp, vooral door relatief forse daling aantal jongvolwassenen. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Belang nabijheid/bereikbaarheid voorzieningen voor ouderen; ○ Zorg voor een toegankelijke en veilige openbare ruimte met voldoende bankjes en goed onderhouden stoepen, wandelpaden en fietspaden; ○ Zet in op het onderhouden en op de behoefte laten aansluiten van speelplekken, maar niet op uitbreiding; ○ Behoud en onderhoud bestaande voorzieningen zoveel mogelijk: combineer zo nodig functies met elkaar in één pand.
Zuidwest	<ul style="list-style-type: none"> ○ Lichte krimp totale aantal inwoners; ○ Alleen groei in de categorie 80 t/m 100 jaar. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Krimp zet door; ○ Aantal (en aandeel) 80-plussers blijft stijgen. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Belang nabijheid/bereikbaarheid voorzieningen voor ouderen; ○ Zorg voor een toegankelijke en veilige openbare ruimte met voldoende bankjes en goed onderhouden stoepen, wandelpaden en fietspaden; ○ Zet in op het onderhouden en op de behoefte laten aansluiten van speelplekken, maar niet op uitbreiding; ○ Behoud en onderhoud bestaande voorzieningen zoveel mogelijk: combineer zo nodig functies met elkaar in één pand.

Bron: Gemeente Tilburg, bevolkingsprognose 2023 t/m 2040, 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

Aanbevelingen gebaseerd op de volgende publicaties: Werkzame elementen van de beweegvriendelijke omgeving (2020), Argumenten voor een beweegvriendelijke omgeving, (2023) Sporten en bewegen in de openbare ruimte (nog te verschijnen).

N.B.: de aandachtspunten hebben we geformuleerd op basis van het 'profiel' van een stadsdeel, gevormd door demografische ontwikkelingen, het inwoneraantal en de mate van stedelijkheid. Stadsdelen met vergelijkbare profielen kennen vergelijkbare aandachtspunten.

Björn Schadenberg
b.schadenberg@mulierinstituut.nl
Eef Hollander
e.hollander@mulierinstituut.nl
Robin Rauws
r.rauws@mulierinstituut.nl
Rutger de Kwaasteniet
r.dekwaasteniet@mulierinstituut.nl